

Opiskelijoiden käsityksiä Poliisiammattikorkeakoulun kuulusteluopetuksen riittävydestä

Otto Saari

2/2021

TIIVISTELMÄ

Otto Saari: Opiskelijoiden käsityksiä Poliisiammattikorkeakoulun kuulusteluopetuksen riittävydestä

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen Opinnäytetyö

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Heli Jalander

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin Polamk:n opiskelijoiden käsityksiä kuulusteluopetuksen riittävydestä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta ja sen myötä työtä varten tehtiin tutkimushaastatteluja, teemahaastattelujen muodossa. Tutkimukseen haastateltiin neljää juuri työharjoittelusta tullutta ja miltei valmistunutta Polamk:n opiskelijaa. Teoreettisessa viitekehyydessä avattiin konstruktivististen käsitysten pohjalta oppimisen teoriaa. Kuulusteluiden teoriaa avattiin kuulustelukirjallisuuden ja oikeuskirjallisuuden pohjalta. Teoriaan otettiin myös tietoja tutkimuksessa tehdystä Polamk:n kuulusteluopetuksen vastuuopettaja ylikomisario Pauli Mäkelän haastattelusta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kuulusteluopetuksen riittävyden eri muotoja, kuten miten työharjoittelua edeltävä kuulusteluopetus on hyödynnettävissä työharjoittelussa, miten opiskelijat oppivat kuulustelemista työharjoittelussa, millaiset valmiudet kuulusteluopetus antaa valmistuneille opiskelijoille ja mitä kehitettävää kuulusteluopetuksessa olisi.

Tutkimustulosten perusteella voitiin todeta, että Polamk:n kuulusteluopetus on määrällisesti riittävää ja antaa kohtuullisen hyvät valmiudet valmistuneille opiskelijoille kuulustelemiseen. Kuulusteluopetuksessa olisi kuitenkin useita kehittämisen kohteita, joista selkeimmin nousi esille käytännön kuulusteluharjoitusten lisäämisen tarve. Opiskelijat kykenivät myös hyvin suorittamaan lainmukaisesti kuulustelua työharjoittelussa, mutta osa opetetuista kuulustelutaidoista oli unohtunut työharjoittelun alkaessa, eikä työharjoittelussa vaadittu aivan yhtä korkeaa kuulustelutaitoa kuin työharjoittelua edeltäneessä kuulusteluopetuksessa vaaditaan.

Sivumäärä: 84 sivua + 4 liitesivua

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Helmikuu 2021

Avainsanat: kuulustelu, oppiminen, opetusmenetelmät, kuulustelutaito, kuulustelutaktiikka, Poliisiammattikorkeakoulu, poliisikoulutus, työharjoittelu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 Kuulustelu	4
2.1 Esitutkinta	4
2.2 Todistajan ja asianomistajan kuulusteleminen.....	6
2.3 Rikoksesta epäillyn kuulusteleminen	7
2.4 Kuulustelun muut henkilöt	8
2.5 Kuulustelun vaiheet ja Mäkelän malli	10
2.6 Vuorovaikutustaidot ja kuulustelopsykologia	12
2.7 Kuulustelutaktiikka	14
2.8 Lasten kuulusteleminen	17
2.9 Poliisin alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulusteluopetus.....	18
2.9.1 Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävyys.....	22
3 Oppiminen	24
3.1 Oppimisesta yleisesti	24
3.2 Konstruktivismi.....	24
3.3 Miten oppiminen tapahtuu.....	27
3.4 Konstruktivistisia opetusmenetelmiä	31
3.5 Vapaaehtoisuus ja motivaatio oppimisessa	33
3.6 Arviointi	36
4 Tutkimustehtävä ja sen toteuttaminen.....	38
4.1 Tutkimusongelma.....	38

4.2 Tutkimusmenetelmä.....	38
4.3 Aineiston kerääminen ja kuvaus.....	40
4.3.1 Haastateltavien kuvaus.....	43
4.4 Aineiston analyysi	45
5 Tulokset	47
5.1 Kuulusteluopetus on määrällisesti riittävää ja antaa kohtuullisen hyvät valmiudet	47
5.2 Opiskelijoiden arvioita ja muistikuvia työharjoittelua edeltäneestä kuulusteluopetuksesta	48
5.3 Kuulusteluopetukseen tulisi lisätä käytäntöä ja karsia epäolennaisempia asioita	53
5.4 Työharjoittelussa opitaan tekemällä paljon kuulusteluita Polamk:n oppeja hyödyntäen.....	56
6 Johtopäätökset	65
7 Pohdinta	78
LÄHTEET	83
LIITE 1: Opiskelijoiden teemahaastattelurunko	85
LIITE 2: Asiantuntija teemahaastattelurunko.....	87

1 JOHDANTO

Olen ollut Polamk:n opiskelijana eniten kiinnostunut rikostutkinnasta ja erityisesti kuulustelusta. Halusin tehdä opinnäytetyön minulle mieluisimmasta aiheesta ja samalla hyödyntää opinnäytetyöprosessin syventämällä tietämystäni kuulustelusta tulevia työtehtäviäni varten. Minulla oli mielessä erilaisia vaikeasti toteuttavia opinnäytetyöaiheita erilaisista kuulustelumenetelmistä. Opinnäytetyön ohjaajani kuitenkin neuvoi minua tekemään kuulustelututkimukseni opetusta käsitellen. Kuulusteluopetuksen tutkiminen onkin tärkeä aihe ja minulla on siitä Polamk:n opiskelijana kokemuspohjaista tietoa työskentelyni tukena.

Poliisin osaamisen taso ja koulutuksen laatu on noussut kansainväliseksi puheenaiheeksi Yhdysvaltojen poliisin huonon luottamuksen ja ylilyöntien vuoksi. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimusjohtaja Juha Kääriäinen kertoi, että luottamus poliisiin on monipuolinen mittari. Se pitää sisällään esimerkiksi rikosten selvittämisen tehokkuuden ja jos poliisin koetaan tekevän laadukasta työtä, se heijastuu poliisin luottamukseen. Yhdysvalloissa luottamus poliisiin on selvästi alhaisempaa kuin Pohjoismaissa. Yhdysvaltojen poliisioppilaitoksissa opetuksen sisältö on vaihtelevaa ja koulutus on yli kolme kertaa lyhyempi kuin Suomessa. (Parkkari 2020.) Poliisin koulutuksen kehittäminen on siis koko yhteiskunnan kannalta merkittävää toimintaa. Kuulustelut ovat tärkeä osa rikosten selvittämistä. Joka päivä kaikilla Suomen poliisilaitoksilla tehdään paljon rikostutkintaa ja kuulusteluita, joten hyvä kuulustelukoulutus ja siitä saadut kuulustelutaidot ovat tärkeä osa poliisin osaamista. Suomessa kuulustelusta on löydettävissä vain vähän kirjallisuutta ja sekin on jo kaktuullisen vanhaa. Suomessa ei ole myöskään tehty paljon tutkimusta kuulustelemisesta, joten olisi tärkeää tehdä lisää tutkimusta Suomen poliisin kuulustelemisen nykytilasta, kun se on tärkeässä osassa rikosten selvittämisessä.

Aiheen tiimoilta palautin mieleeni omia kokemuksiani Polamk:n kuulusteluopetuksesta, joiden pohjalta pystyin aloittamaan tutkimuksen sisällön suunnittelemisen. Aiheesta innostuneena paneuduin Polamk:n kuulusteluopetukseen. Opetuksen jälkeen kuulusteluiden ohjeidenmukainen suorittaminen sekä lainmukainen kuulustelutoiminta olivat minulle selkeitä. Minulle jäi kuitenkin opetuksen jälkeen vähän sekava kuva kuulustelutaktiikasta ja kuulustelun psykologisesta vuorovaikutuksesta. Arveluttamaan jäi myös, kuinka vähän suurin osa opiskelijoista sai käytännön harjoittelua kuulustelemisesta työharjoittelua edeltäneessä opetuksessa. Työharjoittelussa paneuduin kuulusteluihin ja yritin toteuttaa Polamk:ssa saamiani kuulustelutaitoja. Työpaikalla ei kuitenkaan vaadittu kuulustelumenetelmiin syventymistä, vaan kuulusteluita suoritettiin vähäisellä suunnittelulla ja hankkimalla tietoja tehokkaasti.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävyttä. Tutkimuksessa arvioidaan siis kuulusteluopetuksen sisällön laatua ja pohditaan siihen mahdollisia kehitysehdotuksia. Kuulusteluopetuksen riittävyden arvioinnissa oleellista on vastaako se työelämän vaatimuksia. Tätä tutkitaan selvittämällä, miten opiskelijat ovat suorittaneet kuulusteluita oppimillaan taidoilla työharjoittelussa. Työharjoittelu on myös tärkeä osa poliisikoulutusta, joten tutkimuksessa selvitetään, miten opiskelijat ovat oppineet kuulustelemista työharjoittelupaikoissaan ja millaista työharjoitteluohjausta he ovat saaneet. Työ on rajattu koskemaan poliisin ammattikorkeakoulututkinnon suorittavien opiskelijoiden saamaa kuulusteluopetusta, ennen kuin valmistuvat koulusta. Aihe on tälläkin rajauksella jo suhteellisen laaja. Tutkimukseni aihetta on sivuttu aiemmin määrällisissä kyselytutkimuksissa. Suhonen ja Turunen tutkivat opinnäytetyössään Polamk:n opiskelijoiden näkökulmia poliisikoulutuksesta ja opiskelijoilta kysyttiin, miten hyvät valmiudet koulutus antaa työharjoittelujaksolle (Turunen & Suhonen 2018, 70). Kyselytutkimuksessa käsiteltiin myös kuulusteluopetusta (Eml., 53). Matti Vuorensyrjä on tehnyt Poliisikoulutuksen vaikuttavuusarvioinnin kyselytutkimuksia muutamien vuosien välein, joissa hän on koonnut valmistuneiden poliisien arvioita koulutuksen työelämävastaavuudesta (Vuorensyrjä 2019, 26). Myös kuulusteluopetuksen työelämävastaavuutta arvioitiin tässä tutkimuksessa (Eml., 101). Näiden molempien tutkimuksien tuloksia verrataan tämän tutkimuksen tuloksiin opinnäytetyön lopussa.

Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävyttä on tutkittu enimmäkseen määrällisesti, joten tutkimustulosten monipuolisuuden ja luotettavuuden lisäämiseksi olisi hyvä tehdä lisää laadullista tutkimusta. Laadullisella tutkimuksella saa syvällisempiä vastauksia, joista voi löytyä syy- ja seuraussuhteita vastauksille, joita jo aiemmissa määrällisissä tutkimuksissa on saatu. Aiemmissä tutkimuksissa kuulusteluopetusta ja sen antamia valmiuksia on pidetty pääasiassa hyvänä, mutta kyselytutkimuksen vastauksissa ei olla perusteltu miksi se on hyvää. Laadullisessa tutkimuksessa voi tulla myös uusia näkemyksiä kuulusteluopetuksesta ja tuloksia voidaan mahdollisesti käyttää apuna kuulusteluopetuksen kehittämistä suunniteltaessa tai ohjaamaan tulevia jatkotutkimuksia oikeaan suuntaan. Laadullista tutkimusta suoritettiin haastattelututkimuksen muodossa. Näkemyksiä ja kokemuksia tutkimuksen aiheisiin kysyttiin Polamk:n kuulusteluopetuksen ja työharjoittelun suorittaneilta opiskelijoilta. Haastateltavina oli neljä opiskelijaa, jotka olivat suorittaneet työharjoittelunsa eri poliisilaitoksilla ympäri Suomea. Heillä on kokemustietoa kuulustelemisen oppimisesta Polamk:ssa ja työharjoittelussa. Opiskelijoiden vastauksia ja näkemyksiä verrataan tutkimuksessa haastatellun Polamk:n kuulusteluopetuksen vastuuopettajan ylikomisario Pauli Mäkelän näkemyksiin. Jotta voitaisiin arvioida Polamk:n kuulusteluopetusta, täytyy selvittää, millaista oppiminen on teoriassa ja millaisia ovat hyvät opetusmenetelmät. Polamk:n kuulusteluopetuksen sisällön arvioimiseksi tulee avata, millaista hyvä kuulusteleminen on teoriassa. Oppimisen teoriasta käsitte-

len opinnäytetyössäni erityisesti konstruktivistisia näkemyksiä ja sen pohjalta erilaisia opetusmenetelmiä. Kuulustelun teoriasta käsittelemäni lainsäädäntöä, vuorovaikutusta, psykologiaa ja taktiikkaa. Kuulustelun ja oppimisen teoriaa vertailen lopuksi haastateltujen opiskelijoiden ja Mäkelän vastauksiin.

2 KUULUSTELU

2.1 Esitutkinta

Esitutkinta on osa rikosprosessia, johon kuuluvat esitutkinnan lisäksi syyteharkinta ja oikeudenkäynti. (Ellonen ym. 1996, 6.) ETL 2:1,1:n mukaan esitutkinnan toimittaa poliisi, joka on yleinen esitutkintaviranomainen. Esitutkintaa voivat suorittaa myös rajavartio-, sotilas- ja tulliviranomaiset. (Helminen ym. 2014, 125.) ETL 1:2,1:n mukaan esitutkinnassa selvitetään, onko riittävää aihetta syytteen nostamiseen. Esitutkinnan jälkeen todistelu on voitava ottaa vastaan yhdellä kertaa tuomioistuimen pääkäsittelyssä tai kirjallisessa menettelyssä. Esitutkinnassa selvitetään epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, asianosaiset, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty sekä muut myöhemmässä rikosprosessissa tarvittavat seikat. (Eml., 320–321.) Esitutkinta aloitetaan joko tehdyn ilmoituksen johdosta tai jos rikos tulee muutoin poliisin tietoon esim. valvontatehtävien suorittamisen aikana. (Eml., 296–297.)

Esitutkintatoimenpiteet jaotellaan taktiseen ja tekniseen tutkintaan. Taktinen tutkinta on tietojen hankkimista esim. alustavilla puhutteluilla tai kuulusteluilla. Teknistä rikostutkintaa on rikospaikan tutkinta, erilaiset laboratoriotutkimukset ja esineellisten todisteiden esim. rikosjälkien keräämistä. (Eml., 334.) ETL 2:2,1:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, joka on pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkinnanjohtaja päättää pakkokeinojen käyttämisestä ja vastaa tutkinnan suuntaamisesta ja toimenpiteiden toteuttamisesta. (Eml., 145–146.) ETL 2:3:n mukaan tutkija suorittaa esitutkintatoimenpiteet. Yleensä tutkijoina toimivat alipäällystään ja miehistään kuuluvat poliisimiehet. (Eml., 152.) Kuulustelupöytäkirjoista ja muusta merkityksellisestä aineistosta kootaan tutkinnan päätyttyä esitutkintapöytäkirja, joka on perustana syyteharkinnalle ja oikeudenkäynnin valmistelulle. Kuulustelupöytäkirjat ovat esitutkintapöytäkirjan keskeisin osa. Esitutkintapöytäkirjat ovat perustana syyteharkinnalle ja oikeudenkäynnin valmistelulle. (Eml., 494.)

Syyttäjän arvioi esitutkinnan jälkeen voidaanko tutkinnassa hankitun aineiston perusteella aloittaa rikosprosessi tuomioistuimessa (Eml., 494). Syyteharkintaa ei tule, jos poliisi on luopunut toimenpiteistä ETL 3:9 mukaisesti tai syyttäjä on päättänyt esitutkinnan rajoittamisesta ETL 3:10 mukaisesti (Eml., 367). Rikosoikeudenkäynnin suullisuus tarkoittaa, että asianosaiset ja todistajat kuullaan suullisesti tuomioistuimen istunnossa. Oikeudenkäynnissä ei saa normaalisti käyttää todisteena esitutkintapöytäkirjaan merkittyä lausumaa, mutta tähän on säädetty poikkeuksia. (Eml., 13.) Esimerkkinä OK 17:32,2:n mukaan todistajan esitutkintakertomus luetaan oikeudenkäynnissä, jos todistaja poikkeaa siitä, mitä hän on aikaisemmin kertonut. (Eml., 500.)

ETL 2:5:n mukaan esitutkinnassa asianosaisia ovat asianomistaja ja rikoksesta epäilty. ETL 4:10:n mukaan asianosainen voi käyttää avustajaa esitutkinnassa. (Eml., 178.) Kuulusteltavan asema on

asianomistaja, rikoksesta epäilty tai todistaja. Asema vaikuttaa siihen, minkälaisia oikeuksia tai velvollisuuksia kuulusteltavalla on. (Ellonen ym. 1996, 53.) ETL 4:9,1:n mukaan, henkilölle on mahdollisimman nopeasti ilmoitettava asema esitutkinnassa (Helminen ym. 2014, 381–382).

Asianomistajana on henkilö, johon rikos on kohdistunut ja jolla on oikeus ajaa rangaistusvaatimusta (Eml., 181–182). Rikoksesta epäilty on henkilö, jota suoritetun tutkinnan myötä epäillään rikolliseen syylliseksi (Eml., 188). Esitutkinnassa todistaja on henkilö, joka ei ole asianosaisen ja jota kuullaan tietolähteenä selvittää rikoksen selvittämiseksi (Eml., 552). Rikoksesta epäilty on velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa enintään 12 tuntia tai, jos pidättämiseen on edellytykset, enintään 24 tuntia kiinniottamisesta. Muun kuin rikoksesta epäilty enintään 6 tuntia. (Eml., 801.) Pidättäminen voi kestää enintään neljä päivää ja vangitseminen viikkoja, joskus jopa kuukausia. Pidätetyt ja vangitut sijoitetaan poliisin toimitiloissa olevaan säilytysasuun. Vangittu henkilö eli tutkintavanki on yleensä rikosseuraamusviraston vankilassa. (Eml., 795–796.)

Kuulustelussa poliisi pyrkii saamaan kuulusteltavan puhumaan mahdollisimman paljon tietoja tutkittavasta asiasta, jotka kirjoitetaan kuulustelukertomukseksi ja tiedot tallennetaan kuulusteltavan hyväksymässä muodossa. Pyrkimyksenä on objektiivinen totuus ja luotettava kuva siitä, mitä kuulustelussa on tullut esiin. (Ellonen ym. 1996, 6–7.) Kuulustelu muodostuu monesta eri asiasta, mutta Mäkelä jakaa kuulustelun kolmeen perusasiaan. Oikeuksiin ja velvollisuuksiin, kuulustelun kirjaamiseen sekä miten saadaan ihminen puhumaan. Viimeiseksi mainittuun perusasiaan liittyy paljon kuulustelopsykologiaa, yleistä psykologiaa ja vuorovaikutustaitoja. Nämä perusasiat sisältävät paljon erilaisia asioita. (Mäkelä 2019.)

Kuulusteluissa totuuden selvittämiseen ei voi pyrkiä keinolla millä hyvänsä. ETL 7:5,1:ssä edellytetään, että kuulusteltavaa on kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti. Käytännössä säännöksellä annetaan suojaa rikoksesta epäillylle ja kaikki tunnustukseen tähtäävät sopimattomat keinot ovat kiellettyjä. Asianomistajan ja todistajan kuulusteluissakaan ei saa käyttää sopimattomia keinoja, kuten uskottelemista tietynsuuntaisen lausuman saamiseksi. (Helminen ym. 2014, 385–386.) Kuulustelu on vaativa tehtävä, jossa tarvitaan monenlaisia tietoja ja taitoja. Kuulustelijan on tunnettava lainsäädäntö, osattava tekniset ja taktiset rikostutkintakeinot, ymmärrettävä käyttäytymisen psykologia ja hallittava vuorovaikutusta. (Ellonen ym. 1996, 1–2.)

Mäkelä kertoo, että kuulustelijan taidoilla on ratkaisevasti merkitystä rikosprosessuaaliseen tulokseen. Suomessa on törkeitä rikostapauksia, jotka ovat ratkaisematta sen takia, että kuulustelijan taidot eivät ole olleet riittävät kyseiseen rikostapaukseen. Suomessa on myös ratkaistu rikostapauksia kuulusteluilla, joita joku huonompi ei olisi saanut kuulustelemalla selvitettyä. On ihmisiä, jotka haluavat kertoa ja päästä rikoksesta, kuulustelijasta riippumatta. Mutta jos on esim. kymmeniä

vuosia vanhan henkirikoksen tekijä, joka ei ole tunnontuskissaan, niin kuulustelijan taidot ovat ratkaisevasti kaikki kaikessa, kun muuta näyttöä ei ole. Kuulustelu on usein myös tiimityötä ja tulokseen voidaan vaikuttaa tsemppaamalla kuulustelijaa ja järjestämällä kuulustelijalle hyvät mahdollisuudet. (Mäkelä 2019.)

2.2 Todistajan ja asianomistajan kuulusteleminen

Todistajalla on velvollisuus totuudenmukaisesti ja mitään salaamatta ilmaista, mitä hän tietää asiasta ja velvollisuus esittää hallussaan olevat todistusaineistot (Helminen ym. 2014, 401). Todistajalla on oikeus kieltäytyä kokonaan todistamasta, jos rikostapauksessa on asianosaisena hänen lähisukulaisensa tai hänen avio- tai avopuolisonsa. (Eml., 464.) Perättömästä lausumasta voidaan rangaista RL 15:2,1:n 2 kohdan mukaan, jos muu kuin rikoksesta epäilty antaa väärää tietoa tai salaa tietoa. (Eml., 363). Todistajien kertomuksia arvostetaan oikeudessa jopa enemmän kuin todistajapsykologian mukaan olisi aiheellista. Hyvin usein todistajien kuulustelukertomukset ovat päänäyttö rikokseen ja siksi todistajan kuulusteluiden laadukas tekeminen on tärkeää. (Ellonen ym. 1996, 87–88.)

Todistajat tulisi kuulustella nopeasti, koska todistajien muistikuvat ovat sitä paremmat, mitä vähemmän aikaa tapahtuneesta rikoksesta on. Tällöin mahdollisuudet vaikuttaa todistajiin heikkenevät. (Helminen ym. 2014, 400.) Havainto sisältää sen mikä on ollut henkilölle tilanteessa olennaista, eikä ihminen kykene erottamaan mikä havainnossa on todellista. Tapahtuman yksityiskohdat voi olla havaittu puutteellisesti, jos tapahtuma on ollut todistajalle stressaava, tunnepitoinen tai yllättävä. Kuulustelussa tulisi huomioida kuinka hyvin todistaja on nähnyt tilanteen tai kuinka kauan hänellä on ollut aikaa havainnoida tilannetta. (Ellonen ym. 1996, 93–94)

Kuulustelussa todistajaa ei tulisi painostaa, koska hän saattaa yrittää vastata odotusten mukaisesti asioita, joita ei tosiasiallisesti muista. Jos todistaja huomaa, että jonkin asian muistaminen on rikostutkinnalle olennaista, saattaa koko kertomus vääristyä. (Eml., 99.) Todistajat joutuvat käyttämään aikansa kuulusteluihin ja oikeudenkäynteihin sekä mahdollisesti sekaantumaan ulkopuolisen epämieluisiin asioihin, joten poliisin tulisi kohdella todistajaa palvelun tehneenä. Kuulustelun pitäisi olla viihtyisä ilman häiriötekijöitä, jotta todistaja voi keskittyneesti palauttaa mieleensä havainnot. Todistaja voi pelätä poliisia tai rikoksen tekijää. (Eml., 103–104.)

ETL 7:6:n mukaan asianomistajan on pysyttävä totuudessa tehdessään selkoa tutkittavasta asiasta. Asianomistajalla ei ole ilmaisuvellollisuutta, eikä hänen tarvitse vastata kysymyksiin, mutta jos hän haluaa kertoa asiasta, hänen pitää puhua totta. Kuulustelussa selvitetään asianomistajan

rangaistusvaatimus, kärsitty vahinko ja rikokseen liittyviä todistetietoja samoin kuin todistajan kuulustelussa. Kuulustelijan on ilmoitettava asianomistajalle oikeudesta korvaukseen ja opastettava korvauksen hakemisessa. (Helminen ym. 2014, 391–392.)

Poliisille ei olemassa käyttäytymismallia tai valmiita sanoja henkisesti järkyttyneiden ihmisten kohtaamiseen. Järkyttynyt ihminen tulee kohdata inhimillisesti toisena ihmisenä. Järkyttävän tapahtuman kokeneessa voi kuulusteluissa havaita kriisireaktioita, kuten shokkitiloja, ajantajun häviämistä tai erikoista liikkumista. Kuulusteltava voi olla vihainen, häpeissään, peloissaan ja hyvinkin herkkä sille, kuinka toiset ihmiset suhtautuvat häneen. Kun uhria kohdellaan ymmärtäväisesti ja ystävällisesti hänestä tulee hyvä yhteistyökumppani rikoksen selvittämisessä. Kuulusteluissa tulee arvioida uhrin fyysistä ja psyykkistä tilaa ja muistaa, että ihmisen hoito menee esitutkinnan edelle. (Ellonen ym. 1996, 124–125.) Kuulustelun jälkeen kuulusteltavaa tulee mahdollisuuksien mukaan auttaa ymmärtämään kriisireaktioitaan esimerkiksi kyselemällä hänen voinnistaan. Joskus tarvittaessa voi neuvoa, mistä ihminen voi hakea ammattimaista apua. Uhripäivystys- ja kriisiapupuhelinnumerot olisi syytä pitää esillä. (Eml., 129–130.)

2.3 Rikoksesta epäillyn kuulusteleminen

Rikoksesta epäillyn, kuulusteleminen on esitutkinnan olennaisin osa ja epäillyn kuulustelun onnistumisella on usein ratkaisevin merkitys rikoksen selvittämisessä. ETL 7:10,2:n mukaan rikoksesta epäillylle on ennen kuulustelua yksilöitävä teko, josta häntä epäillään, jotta hän pystyy puolustautumaan ja epäillylle on ilmoitettava myös oikeudesta käyttää avustajaa. (Helminen ym. 2014, 404–406.) ETL 4:1:n mukaan on selvitettävä sekä epäiltyä vastaan, että hänen puolestaan vaikuttavat seikat ja todisteet. Kuulustelijan tulee ottaa huomioon, ettei epäilty mahdollisesti olekaan syyllistynyt rikokseen. Epäillyllä ei ole velvollisuutta pysyä totuudessa, eikä heidän ylipäättään tarvitse lausua asiassa mitään. ETL 7:10,1:n mukaan rikostutkijan on ilmoitettava epäillylle itsekriminointisuojasta eli oikeudesta olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen. (Eml., 408–409.)

Kuulusteltavan kohtelusäännökset liittyvät epäillyn kuulusteluun. Kuulustelussa ei saa käyttää väärä ilmoituksia, lupauksia tai uskotteluja erityisistä eduista, uuvuttamista, uhkausta, pakkoa taikka muita kuulusteltavan ratkaisuvapauteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelukykyyn vaikuttavia sopimattomia keinoja tai menettelytapoja. (Eml., 97.) Jos epäillyltä saadaan tunnustus poliisin ulkoisella paineella, käyttämällä pakkoa ja epäreilulla suostuttelulla, voi rikoksesta epäilty olla poliisille pitkään katkera. Valehtelu veisi uskottavuuden poliisin toiminnasta. (Ellonen ym. 1996, 147.)

Tutkittavaa rikosta on tarkasteltava sen rikostunnusmerkistön kannalta, jonka teko toteuttaa. On selvitettävä seikat, jotka määrittävät useaan törkeysasteeseen luokitellun rikostyyppin törkeysasteen. (Helminen 2014, 322–323.) Kuulustelu ei ole kovinkaan merkityksellinen, jos rikokseen on

saatu muuta näyttöä mikä osoittaa epäillyn syylliseksi, kuten sormenjälkilausunto. Jos tunnustus on ainoa näyttö, kuulustelukertomuksessa on oltava rikokseen tarkka rikoksen tekotapa ja asioita, joita ei voi tietää kuin rikoksen tehnyt ihminen. (Ellonen ym. 1996, 148.) Tulisi kirjata riittävästi yksityiskohtia sisältävää tekstiä, vaikka yksityiskohdat eivät liittyisikään suoraan teon tunnusmerkistötekijöihin, että saadaan sidottua puhuja kuulustelukertomukseensa eli sidottua tekijä tekoon. Tällöin kuulustelukertomusta ei voi enää myöhemmin rikosprosessissa muuttaa. (Mäkelä 2019.)

Kuulustelukertomuksella on hyvin keskeinen merkitys myöhemmässä rikosprosessissa. Monissa rikosjutuissa kuulustelu on keskeisintä näyttöä. Mikä vain tekninen näyttökin voidaan saada pilattua huonolla kuulustelulla ja rikoksesta ei tule tuomiota. Kuulusteluissa pitää onnistua, että teknistä näyttöä voidaan käyttää. On myös rikostapauksia, joissa ainoa näyttö perustuu kuulusteluun. Suurin osa isoista huumausainejutuista perustuu kuulusteluun, vaikka pohjalla onkin jotain näyttöä. Tyypillisesti takavarikoitu huumausainekilo voidaan saada kasvatettua kymmeneen kiloon kuulustelukertomuksessa. Suomessa on myös selvitetty vanhoja henkirikoksia kuulustelemalla. Kun kymmenien vuosien kuluttua ei saada mistään uutta teknistä näyttöä, voidaan näyttöä saada kuulusteluista. Kun perusrikoksissakin tulee välillä huonoja päätöksiä tuomioistuimesta, niin useimmiten taustalla on huonot kuulustelut, minkä takia tekninen näyttö ei ole riittänyt. (Eml.)

Puheet kuulusteluiden merkityksen ja hyödyntämisen vähentymisestä, kun aikanaan siirryttiin kuulemaan asianosaisia oikeudenkäynnissä suullisessa käsittelyssä, eivät pidä paikkaansa ollenkaan. Kukaan asioihin tutustunut ei sellaista puhukaan, vaan negatiiviset puheet tulee lähinnä henkilöiltä, jotka eivät tiedä kuulusteluiden merkitystä tai eivät kykene tekemään kuulusteluja, joilla olisi rikosprosessissa merkitystä. Huonoja kuulusteluja on helppo tehdä, mutta niillä ei olekaan mitään merkitystä tulevan rikosprosessin kannalta. On esimerkkejä, joissa asianosainen on muuttanut kuulustelukertomustaan suullisessa oikeudenkäynnissä. Uutta kertomusta ei ole pidetty luotettavana ja vedottiin aikaisemmin annettuun kuulustelukertomukseen. On syyttäjän tehtävä olla ajan tasalla ja vedota aikaisempaan kuulustelukertomukseen, jolloin sen kuulustelun taso nousee arvoon ja ratkaisevaksi tekijäksi. Kun taustalla on hyvin kirjattu kuulustelu niin se on yhdentekevää, mitä asianosainen myöhemmin kertoo suullisessa käsittelyssä. Hyvän kuulustelun tarinaa ei pysty muuttamaan uskottavasti, niin että myöhempi kertomus päätyisi tuomion perusteluihin uskottavampana versiona. (Eml.)

2.4 Kuulustelun muut henkilöt

ROL 2:7:n mukaan avustajan tulee perehtyä rikostapaukseen ja neuvotella päämiehensä kanssa esitutkinnan aikana. ETL 4:15:n mukaan avustajalla on oikeus olla läsnä päämiehensä kuulustelussa. ETL 7:13:n mukaan avustajalla on oikeus esittää pyyntöjä täydentävistä tutkintatoimenpiteistä. (Helminen ym. 2014, 215–216.) Lievimmissä rikoksissa ei yleensä ole tarvetta avustajalle.

Jos asianosainen vaatii avustajan, ei kuulustelua voida aloittaa, ennen kuin avustaja on läsnä ja avustajan hankkiminen voi viedä aikaa. (Helminen ym. 2014, 433–435.) ETL 7:17:n mukaan avustaja voi kuulustelussa tutkijan luvalla esittää kuulusteltavalle kysymyksiä asian selvittämiseksi. Kun kuulustelussa tulee jokin vaihe valmiiksi, niin kuulustelija voi antaa avustajalle tilaisuuden esittää kysymyksiä. Pitkissä kuulusteluissa on syytä pitää taukoja. Lain säädännön perusteella kuulusteltava voi neuvotella tauolla avustajansa kanssa. (Eml., 466.) Kuulustelijan on autettava avustajan hankkimisessa, mutta kuulustelija ei saa vaikuttaa valintapäätökseen. Kuulusteltavan on päätettävä avustajasta itse ja avustajan hän löytää asianajaluettelosta. Kun avustaja esittää kuulustelussa lisäkysymyksiä, niin kuulustelun merkitys todisteena kasvaa. (Ellonen ym. 1996, 187–188.)

ETL 7:11,1:n mukaan kuulusteltavan pyynnöstä on hankittava luotettava todistaja. Kuulustelija voi hankkia kuulustelutodistajan myös omasta aloitteestaan. (Helminen ym. 2014, 427.) Kuulustelutodistaja on sekä kuulustelijan, että kuulusteltavan oikeusturva. Kuulustelutodistajan on hyvä olla läsnä merkityksellisissä kuulusteluissa. Todistaja ei saa osallistua kuulustelun kulkuun. Kuulustelutodistaja myöhemmin todistaa, että kuulusteltava on ymmärtänyt kuulustelun merkityksen ja allekirjoituksellaan sen hyväksynyt. Kuulustelutodistaja voi todistaa mitä kuulustelussa on tapahtunut, jos myöhemmin väitetään kirjatun vääristetysti tai kuulusteltava peruu kertomuksensa. (Ellonen ym. 1996, 187.) Kuulustelutodistajan käyttö ei ole ehdotonta, koska se sitoo poliisin työaikaa. Kuulustelutodistajana toimii käytännön syistä yleensä toinen poliisimies tai muu poliisin henkilökuntaan kuuluva henkilö. Usein kuulusteltavat eivät halua kuulustelutodistajaa. Poliisin resursseja säästää kuulustelun tallentaminen ääni- ja kuvatallenteeseen. Kuulusteltavan kuulustelutodistajaksi ehdottaman henkilön hyväksyminen tehtävänsä jää tutkijan asiaksi. (Helminen ym. 2014, 428–429.)

Esitutkintapöytäkirja laaditaan ETL 4:12,1:n mukaisella esitutkinnan käsittelykielellä, joka on suomi tai ruotsi. Muunkielisen henkilön lausuma käännetään ja kirjataan pöytäkirjakielle. (Eml., 358.) ETL 4:12,2:n mukaan poliisin on huolehdittava tulkkauksesta tai hankittava valtion kustannuksella tulkki silloin, kun kuulusteltava puhuu muuta kuin esitutkinnan käsittelykieltä. Tulkin vaihtaminen voi tulla kyseeseen asianosaisen oikeusturvan varmistamiseksi, jos tulkkauksen laatu ei ole riittävän tasokasta tai on aihetta epäillä tulkin luotettavuutta. Tulkkaus voidaan järjestää myös etänä puhelintulkkauksena, jos se on laadultaan oikeusturvan toteutumisen kannalta riittävää. (Eml., 446–447.) Kuulustelut, joissa kuultavat eivät puhu kotimaista kieltä, ovat lisääntymässä. Tulkin avulla käyty keskustelu on hyvä nauhoittaa, koska se on omiaan korostamaan, että tulkin on vain käännettävä keskustelua eikä ottaa kantaa puoleen tai toiseen. Kuulusteleminen on menestyksellisempää ilman tulkkia, joten kuulustelijan kannattaa ensisijaisesti kuultella käyttäen kielitaitojaan. (Ellonen ym. 1996, 191–193.)

2.5 Kuulustelun vaiheet ja Mäkelän malli

Alustavassa puhuttelussa selvitetään esitutkintaan osallistuvien asema. Alustava puhuttelu on kuulustelua vapaamuotoisempi, mutta siinä on ETL 7:20:n mukaan noudatettava, mitä ETL 7:5,1:ssä kuulusteltavan kohtelusta on säädetty ja ETL 7:8:n säännöstä todistajan totuudenmukaisesta ilmaisemisesta mitään salaamatta. Alustavassa puhuttelussa ei siis saa yrittää saada epäiltyä henkilöä tunnustamaan antamalla vääriä ilmoituksia, lupauksia tai uskotteluja erityisistä eduista. Virheellisestä menettelystä seuraa tiedon hyödyntämiskielto. (Helminen ym. 2014, 448–449.) Myös valvonta- ja hälytystoimintasektorin tehtävissä tarvitaan kuulustelutaitoa, kun vastaan tulee alustavia puhutteluita, joissa pätee sama lainsäädäntö kuin kuulusteluissa. Oikeudet ja velvollisuudet tulee kertoa asianosaisille alustavissa puhutteluissa ja myös kuulustelupsykologiaa pystyy hyödyntämään. Melkein kaikki kuulustelutaito sopisi suoraan valvonta- ja hälytystoimintaan ja Polamk:n opiskelijoiden tulisi ymmärtää tämä. (Mäkelä 2019.)

Alustavat puhuttelut tapahtumapaikalla ovat tiedustelutyyppejä ja ovat välttämättömiä, että saadaan tietoja rikostutkinnan aloittamiseen. Alustavissa puhutteluissa voidaan saada hyviä tuloksia, koska ne ovat yllätyksellisiä ja asiakkaaseen voi kohdistua kiinnioton tai pidätyksen uhka. Alustavissa puhutteluissa haittana on, ettei niihin voi suunnitella kysymyksiä ja käytettävissä olevat taustatiedot ovat vähäisiä. (Ellonen ym. 1996, 61.) Kun on kyse vähämerkityksellisistä asioista tai asianomistajilla ja todistajilla on vain vähän tietoa rikoksesta, voidaan kuulusteluita tehdä puhelimitse. Puhelinkuulustelu ei saa vaarantaa tutkinnan luotettavuutta ja kuultavan henkilöllisyys täytyy varmistaa. Puhelinkuulustelut sopivat hyvin aiempien kuulusteluiden täydentämiseen. (Eml., 190.)

Mäkelä on kehittänyt Mäkelän malliksi kutsutun kuulustelumenetelmän. Mäkelän mallin taustalla oli, kun vuonna 2012 tapahtuneen ”Glo Hotel”-rikostapauksen jälkeen korkein oikeus teki ratkaisun, jonka mukaan poliisin pitää kertoa rikoksesta epäillyille itsekriminointisuojaista. Itsekriminointisuoja oli ollut olemassa taktisesti jo ennen tätä tapausta, mutta sitä ei kerrottu epäillylle, jos ei epäilty ottanut sitä itse puheeksi. Tämä oli ollut Suomessa vallitsevana lainmukaisena käytäntönä vuosikymmeniä. Sattumalta vuoden 2012 alussa Mäkelä oli ollut Irlannissa tutustumassa kuulustelukoulutukseen ja kävi irlantilaisen kolmen viikon kuulustelukurssin, mitä järjestetään jo virassa olleille kokeneille poliiseille. Kurssilla Mäkelä tutustui Irlannin GA kuulustelumalliin. (Mäkelä 2019.)

Kun Mäkelä palasi Suomeen, tuli viikkojen sisällä korkeimman oikeuden ratkaisu uudesta itsekriminointisuojan kertomisesta, joka tulisi vaikuttamaan koko kuulustelemiseen. Aluksi Mäkelä oli ihmetellyt Irlannin GA mallin omituiselta vaikuttanutta järjestystä. Korkeimman oikeuden itsekriminointisuoja päätöksen jälkeen Mäkelä kuitenkin ymmärsi, että GA mallin järjestyksessä epäillyn kuulustelu taitaa mennä paremmin. Mäkelä lähti tekemään GA malliin perustuen Suomeen soveltuvaa

Mäkelän mallia, jotta kuulustelua voisi jatkaa samoin kuin aikaisemminkin. Vuoden 2012 loppupuoliskolta asti Mäkelä on opettanut Mäkelän mallia. Ennen Mäkelän mallia järjestys meni niin, että ensin kerrottiin itsekriminointisuojaan siten, että epäilty ymmärsi, ettei hänen tarvitse kertoa mitään eikä tarvitse edistää rikoksen selvittämistä. Järjestyksessä seuraavaksi alettiin kuulustelemaan ja kysymään epäillyltä mitä on tapahtunut. Tällainen on järjenvastainen tilanne ja kuulustelijan viestit kuultavalle menevät pahasti ristiin. (Mäkelä 2019.)

Mäkelä on avannut kuulustelut-osajakson luentomateriaaleihin, mitä Mäkelän malli pitää sisällään. Mäkelän malli kuulustelumenetelmä on käytännössä suullisen kuulustelun suorittamista kahdeksassa portaassa. Kuulustelumenetelmän ensimmäisessä portaassa tai vaiheessa tapahtuu kuulusteluun valmistautuminen ja suunnittelu. Valmistautumiseen kuuluu perusrutiineja, kuten asiakkaaseen ja rikostapaukseen tutustumista. Suunnitellaan miten päästään kuulustelun tavoitteeseen ja valmistaudutaan henkisesti. Valmistellaan myös välineet ja olosuhteet, kuten tulkki, avustaja ja kuulustelupaikka. Kuulustelumenetelmän toisessa vaiheessa ilmoitetaan kuultavalle laissa määritellyt oikeudet ja velvollisuudet. Kuulustelijan on huolehdittava, että kuultava ymmärtää oikeutensa ja velvollisuutensa ja tällöin omin sanoin kertominen toimii paremmin. Oikeudet ja velvollisuudet annetaan kuultavalle vielä kirjallisesti luettavaksi. Kolmannessa vaiheessa kuulustelija kirjaa ylös kuultavan henkilötiedot tarkasti ja järjestelmällisesti. Kuultavan henkilöllisyys tulee varmistaa ja on tarkistettava poliisin rekistereistä, ettei kuultavalla ole etsintäkuulutusta tai muita velvoitteita. (Mäkelä 2016, 8–9.)

Neljännessä vaiheessa käydään alkukeskustelua, joka ei välttämättä liity lainkaan tutkittavaan asiaan. Kohtelias alkukeskustelu on omiaan lieventämään jännitystä ja sillä luodaan edellytyksiä kuulustelun suorittamiselle. (Eml., 9.) Alkukeskustelussa ei saa syntyä erimielisyyttä tai väittelyä. Osa kuultavista eivät halua jutustella tutkittavan rikoksen ulkopuolisista asioista ja kuulustelijan on huomioitava tämä. (Ellonen ym. 1996, 86.) Alkukeskustelussa on varattava kuulusteltavalle mahdollisuus kysymysten tekoon. Kuulusteltava voi esimerkiksi osallistua kuulusteluun ensimmäistä kertaa, minkä vuoksi hän voi olla pelokas tai epävarma ja tutkijan on tarvittaessa tehtävä selkoa mitä kuulustelussa tapahtuu. (Helminen ym. 2014, 463.)

Kuulustelumenetelmän viidennessä vaiheessa annetaan kuultavan itse kertoa vapaalla kerronnalla kaiken, minkä hän tietää tutkittavasta asiasta. Pelkkiä kysymyksiä kattavampaa ja luotettavampaa on pyytää kuultavaa kertomaan tapahtumasta yhtäjaksoisesti ja kuulustelija voi tehdä samalla muistiinpanoja kerronnasta. Kuudennessa vaiheessa vapaan kerronnan jälkeen hankitaan tarkentavilla kysymyksillä lisää yksityiskohtia ja selvennetään epäselviä kohtia, jotta saadaan esim. kaikki tunnustemerkistökijät kirjatuiksi. Kuultavan kertomusta verrataan valmistautuessa hankittuihin tietoihin ja voidaan haastaa kuultavaa, jos näissä esiintyy eroavaisuuksia. (Mäkelä

2016, 10.) Vapaan kerronnan aikana kysymykset saattavat häiritä kuulusteltavan muistamista ja keskeytykset turhauttavat kuultavaa. (Ellonen ym. 1996, 46.)

Suljettuihin kysymyksiin voi vastata suppeimmillaan yhdellä sanalla. Avoimet kysymykset ovat laajoja, eivätkä rajaa vastausmahdollisuuksia. (Eml., 40–41.) Suljetuilla kysymyksillä on helppo estää kuulusteltavaa puhumasta asian vierestä ja suljettujen kysymysten käyttö on erittäin nopea tapa kuulustella. Tarkentavilla kysymyksillä jokin olennainen tieto voi jäädä saamatta, koska poliisi ei osannut kysyä. (Eml., 43–44.) Kuultavat saattavat muuttaa kertomustaan oikeudenkäynnissä ja väittää kuulustelijan ”panneen sanoja suuhun”. Tällainen tilanne voidaan ehkäistä vapaalla kerronnalla. Kun kuulustelijan ei tarvitse keskittyä kysymysten tekemiseen, hän pystyy paremmin arvioimaan kertomuksen uskottavuutta tai todeta mitä asioita kuulusteltava jättää kertomatta tai painottaa. (Helminen ym. 2014, 464.) Kuulustelu voidaan suorittaa kysymys–vastaus-menettelyä käyttäen. Siinä kuulustelija laatii etukäteen kuulustelupöytäkirjaan merkittävän kysymyksen, johon kuulusteltavaa pyydetään vastaamaan. (Eml., 468.)

Kuulustelumenetelmän seitsemännessä vaiheessa kirjataan kuulustelukertomus kuulustelupöytäkirjaan. Kuulustelijan on käytettävä harkintaa, mitkä asiat ovat merkityksellisiä tutkittavan asian kannalta ja missä laajuudessa kertomusta kirjataan. Kahdeksannessa vaiheessa kuulustelu päätetään. Kuultavalle kerrotaan rikosprosessin jatkosta. Kertomus luetaan kuultavalle ääneen ja annetaan vielä hänelle luettavaksi. Kuultava voi halutessaan pyytää muutoksia kertomukseen ja hyväksytty kertomus allekirjoitetaan. Lopuksi kuultavaa kiitetään, saatetaan ulos ja hyvästellään. Näin kuulusteltava valmistellaan mahdollisia tulevia kuulusteluita varten. (Mäkelä 2016, 10–11.) Jos kuulusteltava esittää tehtäväksi paljon korjauksia tai lisäyksiä, menetellään käytännössä usein siten, että henkilö kuulustellaan asian johdosta kokonaan uudestaan. (Helminen ym. 2014, 501.) Jos epäilty kieltäytyy allekirjoittamasta antamansa kertomuksen, se on merkittävä pöytäkirjaan ja kuultavalta on kysyttävä, miksi hän kieltäytyy allekirjoittamasta. (Ellonen ym. 1996, 186.) Kuulustelun päätyttyä voidaan keskustella kuulusteluun liittymättömistä asioista tai käydä tutkittavaa tapausta epävirallisemmin läpi. Kuultava saattaa tällöin muistaa sellaistaikin, mitä ei kuulustelussa jännittyneenä kertonut. (Eml., 86.)

2.6 Vuorovaikutustaidot ja kuulustelopsykologia

Kuulustelua pidetään erikoisena viestintätilanteena ja ajatellaan siinä tarvittavan erikoisia viestinnällisiä taitoja ja temppeja, mutta kuulustelussa tarvitaan tavallisia viestinnän perustaitoja (Eml., 52). Mäkelä kertoo, että kuulusteluun liittyy lukemattomia pieniä asioita, joista se muodostuu. Suomessa ei käytännössä ole kuulustelusta muita oppikirjoja kuin kuulustelutaktiikkakirja. Mäkelä kuitenkin kertoo, että esim. toimittajien haastattelumenetelmistä voi oppia kuulusteluissa hyödynnettä-

viä asioita. Kuulusteluun pitää ottaa pieniä asioita monelta eri alalta. Kuulustelussa etenkin ihmisten käsittelyn oppimiseen tarvitsee mahdollisimman paljon ihmiskontakteja. (Mäkelä 2019.) Sanatomalla viestinnällä on muitakin samaa tarkoittavia nimityksiä, kuten kehonkieli ja elekieli. Sanattomaan viestintään kuuluvat ilmeet, eleet, katsekontakti, asennot, tilankäyttö, kosketuskäyttäytyminen, pukeutuminen sekä ympäristö. (Ellonen ym. 1996, 25–26.) Luotettavuuden kannalta on tärkeää, kuinka poliisi esittää viestinsä kuulusteltavalle sekä poliisin asiantuntemus, joustavuus ja uskottavuus. (Eml., 182.)

On tärkeää seurata kuulusteltavan sanatonta käyttäytymistä, mutta myös miten kuulustelija itse kuunnellessaan viestii nonverbaalisesti esimerkiksi asennoillaan ja ilmeillään. Kuunteleminen on rankkaa työtä ja olennaista kuulustelemisessa. Kuunteluongelmat johtuvat keskittymiskyvyn, motivaation puutteesta, vääränlaisista ennakkoasenteista. Aktiivisessa kuuntelussa kuulustelija kannustaa kuulusteltavaa jatkamaan puhumista, tekee avoimia kysymyksiä ja osoittaa ymmärrystä toiselle. (Eml., 39–40.) On varottava näyttämästä, minkälaisia vastauksia odottaa, ettei kuulusteltava pyrkisi vastauksillaan miellyttämään poliisia, vaan todella kertoisi asiat niin kuin ne ovat tapahtuneet (Eml., 35).

Mäkelä kertoo, että vuorovaikutustaitojen merkitys on kuulustelussa ratkaiseva. Voi olla kaksi kuulustelijaa, joista toinen ei saa kuultavasta mitään irti, mutta toinen voikin saada ihan täydellisen kertomuksen. Kuulustelijan taidot ja henkilökohtaiset ominaisuudet merkitsevät, sillä vuorovaikutuksessa on aina kyse siitä, miten henkilökemiat toimivat. Jonkun henkilön kanssa voi olla ihan mahdoton saada kontaktia ja toisen kanssa se on helppoa. Kuulustelijan pitää olla joustava, mukautuvainen ja pystyä olemaan tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa. Erityisesti epäilyillä ei ole pääsääntöisesti mitään tarvetta olla kontaktissa tai mukautua kuulustelijaan. Poliisien vanhan sanonnan mukaan kaikki puhuvat, mutta kaikki eivät puhu kaikille. Mäkelä uskookin, että kaikki puhuvat, kun on riittävästi aikaa ja sopiva ihminen. (Mäkelä 2019.)

Kuulustelutilanteen tulisi olla luotettavan tuntuinen ja tavallista keskustelua muistuttava. Nöyryyttämiseen, epävarmuuden luomiseen ja vihamielisyyteen perustuvat kuulustelutaktiikat johtavat hyvin harvoin positiiviseen tulokseen. (Ellonen ym. 1996, 57.) Varmin, tehokas, laillinen ja hyväksi koettu keino kuulustelun ongelmatilanteisiin on luoda luottamuksellinen ja yhteistyöhaluinen ilmapiiri. Mitä tärkeämpi asia ja laajempi rikostapaus, sitä enemmän kannattaa nähdä vaivaa hyvän ilmapiirin luomiseksi. Ilmapiirin luominen ei onnistu, jos kuulustelija tuntee vastenmielisyyttä kuulusteltavaa kohtaan ja lähettää tällaisia nonverbaalisia signaaleja. Kuulustelijan tulisi osoittaa ymmärrystä ja asennoitua ammatillisesti. (Eml., 196.) Suotuisaa ilmapiiriä luo, kun kuulusteltava tuntee tulevansa kohdelluksi ihmisarvon edellyttämällä tavalla, vaikka häntä epäiltäisiin vakavasta teosta. Kuulusteltavan on tunnettava, että häntä kuunnellaan ennakkoluulottomasti. (Helminen ym. 2014, 385.)

Joskus rikoksesta epäilty ei suostu puhumaan poliisille mitään. Kuultavalta voi kysymyksillä yrittää saada selville, miksi asiasta keskusteleminen on niin vaikeaa tai millaisten tunteiden vallassa epäilty on. Kuultavan kanssa voidaan yrittää puhua ensin jostain muusta ja sitten alkaa lähestymään tutkittavaa asiaa. (Ellonen ym. 1996, 199.) Kuulustelijan tulisi kyetä mukautumaan suunnittelemissaan tilanteisiin. Mukautuminen näkyy levollisuutena, esiintymisvarmuutena ja hermostumattomuutena. Kuulusteluilmapiiirin luomisessa tärkeitä ovat nokkeluus, oikeanlainen huumori ja sanavalmius. (Eml., 24.) Kuulustelun ilmapiiiriin voidaan vaikuttaa kalusteiden sijoittamisella, asennoilla ja liikkumisella sekä muiden ihmisten läsnäololla. Neuvottelutilanteessa istutaan suhteellisen lähekkäin niin, että pöydän kulma erottaa henkilöt. (Eml., 64–66.)

Ongelma sanattoman viestinnän tulkinnassa on tarkoituksellisuuden huomaaminen, sillä kaikki sanaton käyttäytyminen ei ole tarkoitettu toisille ihmisille viesteiksi. Valehtelututkimuksia ei pystytä tekemään todellisissa tilanteissa eivätkä ne silloin välttämättä vastaa täysin elävää elämää. (Eml., 28–29.) Valheenpaljastuksen kirjallisuuden mukaan ihmisten kyky havaita valheita on tasaisen keskinkertaista ryhmistä, väestöistä tai olosuhteista riippumatta. Tutkimuksissa ihmisen valheen havaitsemiskyky ei ole ollut juurikaan arvaamista parempaa. Ihmiset saattavat epäonnistua valheen havaitsemisessa, koska valheen merkit käyttäytymisessä ovat epäselviä. (Hartwig ym. 2014, 5–6.) Valehtelijoiden on ajateltu kokevan enemmän epämukavuutta kuin totuuden puhujat, mikä näkyisi sanattomassa käyttäytymisessä esim. asennon vaihteluna ja katsekontaktin välttelynä. (Eml., 8.) Poliisi voi tarkkailla ja yrittää tehdä päätelmiä nonverbaalisesta käyttäytymisestä kuulustelun eri vaiheissa, mutta on varottava liian varmoja tulkintoja. Valheenvihjeissä on samoja seikkoja kuin esiintymisjännityksen piirteissä. Kuulustelu on suurimmalle osalle uusi ja jännittävä tilanne, mutta toisaalta kokenut kuulusteltava saattaa käyttäytyä hyvin rauhallisesti valehdellessaan. (Ellonen ym. 1996, 30–31.)

Yhteiskunta opettaa olemaan rehellinen ja vastuullinen, eikä kukaan halua leimautua valehtelijaksi. Epäilty kuitenkin salailee, jotta välttyisi rikoksen ikäviltä seuraamuksilta. Salailu saa aikaan ahdistusta aiheuttavan sisäisen ristiriidan. (Eml., 152–153.) Valehtelijoiden käyttämissä vastakuulustelu-strategioissa on tavoitteena salata tärkeät tiedot välttelemällä tietoista puhumista tai kieltämällä tiedot. (Hartwig ym. 2014, 22–23.) Kuulustelija voi ilmoittaa epäilylle RL 6:6:n 3 kohdasta, jonka mukaan rikosentekijän pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä on rangaistuksen lieventämisperuste. Kuulustelija ei voi ilmoittaa, että rikoksen selvittämisen edistäminen johtaisi lievempään rangaistukseen, koska tästä päättäminen kuuluu tuomioistuimelle. (Helminen ym. 2014, 408.)

2.7 Kuulustelutaktiikka

Suomessa pitäisi tehdä enemmän kuulustelusuunnitelmia ja asettaa tavoitteita kuulusteluihin. Suunnitelmallisuus ei ole lainkaan itsestäänselvyttä Suomessa, vaan kuulusteluita vain tehdään,

koska niitä täytyy tehdä. Kun on tavoite, niin keksii kyllä suunnitelman millä pääsisi tavoitteeseen. Ilman tavoitetta ei voi olla suunnitelmaa. (Mäkelä 2019.) Kuulustelijan tulisi ennakoida kuulustelun päävaiheet ja miten kuulusteltava saattaa suhtautua kysymyksiin. Kuulusteluihin voidaan valmistautua laatimalla kysymysluettelo, jolloin kuulustelu on mahdollista suorittaa nopeammin ja johdonmukaisemmin. Valmistautumalla kuulusteluun jää enemmän aikaa arvioida kuulusteltavan lausumien luotettavuutta ja merkitystä asian selvittämiseksi. Kuulusteluiden suunnittelemiseen voidaan käyttää paljonkin aikaa. (Helminen ym. 2014, 453–454.)

Mihinkään kuulusteluun ei kannattaisi mennä suunnittelematta, vaan kuulustelu tulisi aina suunnitella. Kuulustelemisesta ilman suunnitelmaa muodostuu helposti tapa, jolloin on valmis menemään yhä vaativampiin kuulusteluihin ilman ennakoivaa valmistautumista. (Ellonen ym. 1996., 179.) Kiireellä tehty kuulustelu heikentää aina sen laatua (Eml., 184). Suurin osa kuulusteluista on rutiinitapauksia, joihin ei tarvitse varsinaisesti valmistautua, mutta vähänkin merkityksellisemmän rikoksen selvittämistä auttaa valmistautuminen. (Helminen 2014, 453.) Valmistautuessa on perehdyttävä tutkittavana olevaan rikokseen lukemalla rikosilmoitus, muut asiaan liittyvät tiedot poliisin rekistereistä ja lakikirjasta rikoksen tunnusmerkistö. Kuulusteltava huomaa, jos kuulustelija on huonosti valmistautunut. (Ellonen ym. 1996, 83–84.) Epäiltyä aikaisemmin kuulustelleilta kannattaa kysyä, miten epäilty saadaan puhumaan. Apua voi saada keskustelemalla rikospaikalla käyneiden poliisien kanssa, sillä kaikkia havaintoja ei aina tule kirjattua rikosilmoitukseen tai vihjetiedostoihin. (Helminen ym. 2014, 452.)

Valehtelevalta on kysyttävä tarkentavia yksityiskohtaisia kysymyksiä. Rehellinen vastaa jo käsitellyn asian tarkennuskysymykseen niin kuin asia on, mutta valehtelijoiden on tuolloin muistettava, millaisen valheellisen vastauksen he antoivat aikaisemmin ja he helposti sekoavat kertomuksissaan. Rikoskumppaneiden sopimat peitetarinat eivät ole yksityiskohtaisia. (Ellonen ym. 1996, 47–48.) Jos kuulustelun edetessä huomataan, että kuulusteltava ei halua tunnustaa tai on ehkä syytön, on tyydyttävä edes jonkinlaiseen kuulustelukertomukseen ja yritettävä löytää totuus tulevissa kuulusteluissa tai todisteiden avulla. Joskus kuulustelutaktiikkana on kirjata ylös ensimmäisissä kuulusteluissa valheellisia kertomuksia ja myöhemmin lähdetään osoittamaan kuulusteltavalle niiden paikkansapitämättömyyttä. (Eml., 58.) Polamk:n kuulusteluopetuksessa käydään läpi kuulustelutaktiikan muoto ”strategic use of evidence” lyhennettynä SUE-tekniikka (Mäkelä 2019). SUE-tekniikan tutkimuksen mukaan valheen havaitsemisen ei pitäisi olla pelkkää passiivista kohteiden tarkkailua. On otettava aktiivinen rooli arvioidakseen paikkansapitävämmät totuudet ja hämäyksiä. SUE-menetelmä näkee valheen havaitsemisen pelinä, jossa sekä kuulustelija, että kuultava käyttävät strategioita. (Hartwig ym. 2014, 31.)

Vapaaseen kerrontaan tähtäävät avoimet kysymykset tuottavat eroavaisuuksia valehtelijoiden ja totuudenkertojien välillä. Totuudenkertojat todennäköisesti tarjoavat vapaaehtoisesti ja uskottavasti tietoa, koska he eivät miellä tietoa syyllistäväksi. Totuudenkertojat voivat kertoa jopa syyllisyyttä osoittavaa tietoa, kuten rikospaikalla läsnäoloa, kun taas valehtelijoilla on tapana vältellä paljastamasta tällaista tietoa. Tarkemmissa kysymyksissä valehtelijat eivät voi enää käyttää välttelystrategioita, vaan ne pakottavat valehtelijat joko myöntämään tai kieltämään. Odotettavissa on, että valehtelijoiden strategisena reaktiona tarkempiin kysymyksiin on kieltävät vastaukset. Nämä esimerkit havainnollistavat useita strategisen kuulustelun näkemyksiä SUE-menetelmässä. SUE-menetelmän mukaan, kun valehtelijat ovat epävarmoja tai tietämättömiä siitä mitä kuulustelija tietää, heidän välttely- ja kieltämisstrategiansa tulevat ilmeiseksi heidän puhetavoissaan. (Hartwig ym. 2014, 18.)

ETL 4:15:n mukaan asianosaisella on oikeus tietää mitä kuulusteluissa on käynyt ilmi, jos se ei aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi. Epäillylle ei tarvitse kertoa todisteista tai mitä muissa kuulusteluissa on kerrottu. (Helminen 2014, 462.) Kuulustelut aloitetaan joskus paljastamalla käytössä oleva todistusaineisto epäillylle. Tällöin sekä valehtelevat, että totuutta kertovat epäillyt tulevat tietoisemmaksi siitä, mitä he voivat kertoa puhumatta ristiriidassa näytön kanssa. Esim., jos epäillylle kerrottaisiin hänen sormenjälkensä löytyneen rikospaikalta, ei olisi viisasta sanoa, että hän ei ole koskaan ollutkaan kyseisessä paikassa. Näytön paljastuttua jää mahdollisuudeksi arvioida todennukaisuutta vain epätarkasta sanattomasta käyttäytymisestä tai puhetavoista. (Hartwig ym. 2006, 604.) Suppilorakenteisessa kuulustelussa, jossa edetään avoimista tarkempiin kysymyksiin, valehtelijat saattavat tarjota lausuntoja, jotka ovat ristiriidassa kuulustelijan tietojen kanssa. Tässä vaiheessa todistusaineiston paljastaminen voi toimia alkuna keskustelulle kuultavan ristiriitaisten lausuntojen syistä. Tämä menetelmä voi saada kuulusteltavan olemaan avoimempi seuraavissa kuulemisissa. (Hartwig ym. 2014, 21.)

Hartwig ym. tekivät ensimmäisinä meta-analyysin SUE-menetelmästä, eli he tekivät määrällisiä päätelmiä yhdistelemällä aiempien, todisteiden myöhäisen paljastamisen tekniikasta tehtyjen, tutkimuksien tuloksia. Jotta voitiin sisällyttää meta-analyysiin, tutkimusten täytyi olla kokeita, jotka käsitelivät näytön paljastamista kuulusteluyhteydessä. Tutkimusten täytyi sisältää vähintään kaksi näytön paljastusmenetelmää: näytön aikainen paljastamistekniikka eli ei SUE-menetelmä ja myöhäinen paljastus tekniikka eli SUE-menetelmä. Tutkimusten täytyi myös kokeellisesti manipuloida osallistujien syyttömyyttä tai syyllisyyttä. (Eml., 24–25.)

Meta-analyysiin kerättiin kahdeksan eri tutkimusta, joissa oli yhteensä 599 osallistujaa, jotka toimivat epäiltyinä. Heistä kolmeasataa kuulusteltiin käyttämällä SUE tekniikkaa ja he jakautui-

vat 144:n syyttömään ja 156:n syylliseen epäiltyyn. 299 ei kuulusteltu SUE tekniikalla ja he jakautuivat 148 syyttömään ja 151 syylliseen epäiltyyn. (Hartwig ym., 27.) Tämän meta-analyttisen katsauksen tulokset tukevat SUE-menetelmän toimimista. Syyllisillä epäillyillä oli vahva taipumus tehdä lausuntoja, jotka kiistävät rikoksesta olemassa olevan näytön, kun verrataan syyttömiin epäiltyihin. Tämä taipumus voimistui, kun heitä kuulusteltiin kertomatta heitä vastaan olevasta näytöstä. Meta-analyysin tulosten mukaan näytön myöhäinen paljastaminen miltei kaksinkertaistaa tämän kiistämistaipumuksen suuruuden. (Eml., 29–30.)

2.8 Lasten kuulusteleminen

Alle 15-vuotias on rikosoikeudellisesti syyntakeeton eikä voi syyllistyä rikokseen. Kun alle 18-vuotiaan epäillä tehneen rikoksen, sosiaaliviranomaiselle on ilmoitettava ja varattava tilaisuus lähettää edustajansa kuulusteluun. Pääsääntöisesti rikoksesta epäillyllä lapsella tulisi olla kuulustelussa mukana avustaja. ETL 7:14,1 §:n mukaan alle 15-vuotiaan kuulusteltavan huoltajalla, edunvalvojalla tai muulla laillisella edustajalla on oikeus olla läsnä kuulustelussa. (Helminen ym. 2014, 478–480.) ETL 4:7,2:n mukaan lapsiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet suorittavat ensisijaisesti tehtävään erityisesti perehtyneet poliisimiehet. Lasten kuuleminen vaatii erityistä perehtyneisyyttä esimerkiksi todistajanpsykologiaan. Seksuaalirikosten tai pahoinpitelyiden kohdalla poliisin on yleensä syytä pyytää lastenpsykiatrialta apua lapsen kuulemiseksi. (Eml., 483.)

Pääperiaate on, että kuulustelusta on mahdollisimman vähän haittaa lapselle. Lapsen tulisi tuntea olonsa kuulusteluympäristössä turvalliseksi ja rauhalliseksi. Sopiva huone on persoonallisempi ja sisustetumpi kuin tavallinen kuulusteluhuone. Kuulustelemisen tulisi olla ikään juttelua ilman erityisiä jännitteitä. (Ellonen ym. 1996, 131.) ETL 9:4:n mukaan asianomistajan tai todistajan kuulustelu on kuvattava videolle, jos nuoren iän tai henkisen toiminnan häiriintyneisyyden vuoksi kuuleminen tuomioistuimessa aiheuttaisi haittaa. Videosta saadaan oikeudenkäynnissä kirjallista kertomusta paremmin selville, miten lasta on kuulusteltu ja mitä lapsi on kertonut. (Helminen ym. 2014, 484.)

Lapsen voi antaa harjoitukseksi kuvata jotain tapahtumaa, jolloin lapsi sää käsityksen kuinka perusteellista ja tosiasiallista lausuntoa häneltä odotetaan ja kuulustelija ymmärtää lapsen tavan ja kyvyn puhua. Kaikki oleellinen tulisi selvittää yhdessä kuulustelussa, ettei lapsen tarvitse toisella tuskallisia asioita. Uusintakuulustelut laskevat lapsen lausunnon luotettavuutta, sillä lapset ovat alttiita ulkoisille vaikutteille. Kuulustelu suoritetaan ikätason mukaisesti ja tämä edellyttää käsitystä lasten älyllistunneperäisestä kehitymisestä. (Ellonen ym. 1996, 132–133.) Lasten seksuaalisten hyväksikäyttöjen tutkinta on vaativaa, koska niihin liittyy salailua ja häpeää eikä todistajia

yleensä ole. Lapset ovat heikommassa asemassa kuin tekijä selvittämään tapahtumien oikeaa kulkua. Hyväksikäyttö tapahtuu usein perhepiirissä tai lapsi voi pitää aikuisesta ja olla tästä riippuvainen. (Ellonen ym. 1996, 201.)

2.9 Poliisin alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulusteluopetus

Poliisin alemman ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on 180 opintopistettä ja se kestää noin kolme vuotta (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 1). Tutkinnon opintokokonaisuuksia ovat: poliisityötä tukeva osaaminen 26 op., valvonta- ja hälytystoimintaosaaminen 24 op., rikostorjunta- ja tutkintaosaaminen 18 op, yhteiskunnallisen turvallisuuden kehittämisosaaminen 32 op. Nämä opintokokonaisuudet muodostuvat opintojaksoista. Lisäksi tutkintoon kuuluu työharjoittelu 55 op., opinnäytetyö 15 op. ja vapaasti valittavia opintoja vähintään 10 opintopistettä. (Eml., 12.) Laajemmat opintojaksot koostuvat osajaksoista. Oppituntien sisältöä ja toteutusta kuvataan toteutussuunnitelmassa. Kaikessa tutkinnon opetuksessa, etenkin luennoilla, ei vaadita läsnäoloa. Käytännön harjoituksilla ja seminaareilla edellytetään useimmiten läsnäoloa. (Eml., 10.) Tuntitoteutussuunnitelmassa ei kerrota yksityiskohtaisesti, mitä oppitunneilla käydään läpi (Mäkelä 2019).

Kuulusteluun liittyvät voimakkaasti psykologia, rikosoikeus ja prosessioikeus. Myös suomen kielen opetus liittyy myös vahvasti, sillä suurin osa kuulusteluista kirjoitetaan. (Eml.) Poliisin tutkinnossa on opintojakso poliisiviestintä. Yhden opintopisteen laajuisella osajaksolla, vuorovaikutus ja oman asiantuntijuuden jakaminen poliisityössä, opetetaan viestimään suullisesti ja kirjallisesti suomen kielellä työelämän vuorovaikutustilanteissa. Osajaksot kirjoittaminen ja vuorovaikutus esitutkinnassa 1 ja 2 ovat yhteensä kahden opintopisteen laajuiset. Osajaksolla opetetaan kirjoittamaan kertomusta toista henkilöä haastatteleamalla, tutkivan tekstin kirjoittamista, rikostapauksen esittämistä ryhmälle suullisesti ja viimeisteltyjen kuulustelupöytäkirjojen kirjoittamista. (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 15–16.) Poliisiviestinnän opintojaksolla annetaan palautetta opiskelijoiden esityksistä ja kirjausharjoituksen kertomuksista. (Poliisiviestintä tuntitoteutussuunnitelma 2019, 1–2).

Rikosoikeuden yleiset opit on 1,5 opintopisteen osajakso, jolla opetetaan, rikosoikeuden käsitteitä, periaatteita, rikosvastuuta ja rikoslain soveltamista konkreettisissa tapauksissa. Rikosten tunnusmerkit on 2,5 opintopisteen osajakso, jolla opetetaan keskeisten rikostyyppien tulkintaa, rikoslain soveltamista tapauksiin ja rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 42–43.) Rikosprosessin perusteet on kahden opintopisteen laajuinen osajakso, jolla opetetaan rikosprosessioikeudellisia peruskäsitteitä, rikosprosessin kulkua poliisin ja asianosaisten näkökulmasta sekä rikosprosessioikeudellisten menettelysäännöksiä soveltamista rikostapauksissa. Lisäksi kuulusteluun liittyviä lakiopintoja on 0,5 opintopisteen laajuinen osajakso oikeuden

mukainen rikosprosessi, jolla opetetaan esitutkinnan, kuulustelujen ja muun näytön merkitystä rikosprosessissa. Yhden opintopisteen laajuisella yksityisoikeus osajaksolla käsitellään kuulusteluihin liittyen vahingonkorvausoikeuksia ja rikosvahinkolakia. (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 43–44.)

Rikostorjunta- ja tutkintaosaaminen opintokokonaisuus sisältää kolmen opintopisteen rikostorjunnan perusteet ja 15 opintopisteen esitutkinta opintojaksot. Opintokokonaisuudessa opetuksen jälkeen opiskelija kykenee toimimaan itsenäisesti rikostorjunnan ja -tutkinnan tehtävissä. Lyhyellä kolmen opintopisteen rikostorjunnan perusteet opintojaksolla opetetaan kuulustelun kannalta oleellisia, esitutkinnan perusteita, esitutkintapöytäkirjan sisältöä, julkisuuslainsäädännön peruskäsitteitä, poliisiasiain tietojärjestelmän sisältöä sekä johdatetaan tekniseen tutkintaan. (Eml., 33–34.) Esitutkinta opintojakso sisältää kahden opintopisteen laajuisen kuulustelut osajakson, jolla opetetaan alustavien puhuttelujen ja kuulustelujen suorittamista ohjeiden mukaisesti taktinen näkökulma huomioiden. Lisäksi osajaksolla opetetaan lapsen kohtaamista poliisitoiminnassa, kuulustelopsykologiaa ja vuorovaikutusta kuulustelussa. (Eml., 35–36.)

Kuulustelopsykologian luennoilla opetetaan mm. muistin toimintaa, kysymystyylejä ja sanatonta viestintää (Esitutkinta tuntitoteutussuunnitelma 2019, 2–3). Kuulustelut osajaksolla ennen kuulusteluiden opettamista tulee opetusta lapsen kuulustelumisesta, joka toteutetaan verkkokurssina ja luentoina. Lapsen kuulusteleminen on tarkoitus siirtää myöhempään vaiheeseen tutkintoa, sillä se on liian vaativa aihe tutkinnon alkupuolelle. Kuulusteluteoriaan sisäänvetona tutustutaan verkko-opintoina erään keksityn rikostapauksen kuulusteluihin. Seuraavaksi kuulustelut osajaksolla käydään kaksitoista tuntia luentoja, joissa käydään teoriassa koko kuulusteluprosessi läpi niin, että sen jälkeen opiskelijan pitäisi teoreettisesti kyetä suorittamaan kuulustelu. (Mäkelä 2019.)

Teorian jälkeen kuulustelut osajaksolla opiskelijat harjoittelevat kuulustelemista käytännössä omaisuusrikoskuulusteluharjoituksessa. Harjoituksessa kuulustellaan asianomistaja, epäilty ja todistaja. Harjoituksen rikoksessa on murtauduttu kioskiin ja rikospaikalta on löytynyt poikkeuksellisen paljon teknistä näyttöä, kuten DNA:ta ja sormenjälkiä, joita käytetään apuna kuulustelussa. Omaisuusrikoskuulusteluharjoitus toteutetaan niin, että käytössä on yksi opettajaresurssi noin 20–26 opiskelijan luokkaa kohden. Harjoitus joudutaan tekemään niin, että yksi opiskelija toimii luokan edessä pääkuulustelijana ja muut opiskelijat kirjaavat kuulustelua niin kuin olisivat itse kuulustelijana. Muut opiskelijat saavat mahdollisuuden esittää kysymyksiä kuulusteluiden aikana, jos jotain jää epäselväksi, mutta eivät pääse suoraan vaikuttamaan kuulusteluun. Harjoituksessa on kolme kuulustelua ja vain yksi pääsee kerrallaan toteuttamaan ja muut toimivat ikään kuin vain kirjaajina. Kuulustelut osajakson lopussa opiskelijat suorittavat tentin, josta annetaan arvosana. Muut kurssin suorituset hyväksytään tai hylätään ilman erillistä arvosanaa. (Eml.)

Kuulustelut osajaksolla käydään tarkasti läpi kuulusteluihin liittyvä lainsäädäntö sekä kuultavien oikeudet ja velvollisuudet. Osajaksolla käydään myös läpi, miten kuulustelut kirjataan kuulustelupöytäkirjaan ja mitä keskustelusta kirjataan lopulliseen kuulustelukertomukseen. Osajaksolla käydään toimiminen kuulusteluun liittyvien henkilöiden, kuten avustajan, tulkin ja kuulustelutodistajan kanssa. Esim. miten avustaja hankitaan ja miten avustajan kanssa toimitaan. Osajaksolla opetetaan ymmärtämään rikosten tunnusmerkistökäsitteitä. Tunnusmerkistöt on käyty aikaisemmassa rikosoikeuden opetuksessa läpi, mutta opiskelijoille ei ole automaattisesti selvää, miten tunnusmerkistöjä sovelletaan käytäntöön. Omaisuusrikoskuulusteluharjoituksen yksinkertaisessa varkausrikkossakin opiskelijoiden pitää miettiä, mitkä tunnusmerkistöt tekevät siitä varkauden. Harjoituksessa täytyy löytää kuulusteluun mitä esim. todistaja voi kertoa tunnusmerkistöistä. (Mäkelä 2019.)

Mäkelä luettelee, mitä monia käytännön kuulustelutaitoja kuulustelut osajaksolla opetetaan. Osajaksolla opetetaan suunnitelmallisuutta eli tavoitteen asettamista kuulusteluun ja sen mukaisen suunnitelman tekemistä. Osajaksolla opetetaan henkistä valmistautumista eli millaisella ajattelumallilla kuulusteluun kannattaa mennä. Osajaksolla opetetaan kuulusteluympäristöön liittyviä asioita, kuten mihin kuulustelun osapuolet sijoitetaan istumaan tai millainen tuoli kuulusteltavalla pitäisi olla. Osajaksolla opetetaan myös kuuntelutaitoa. Kuulustelut osajakson käytännön harjoituksessa ja teoriaopetuksessa molemmissa tuodaan paljon esiin pieninä palasina monia vastaavanlaisia kuulustelutaitoja. (Eml.)

Polamk:n kuulusteluopetuksessa on periaatteessa neljä käytännön kuulusteluharjoitusta, jotka sisältävät yksinkertaisia perusrikostapauksia. Omaisuusrikoskuulusteluharjoituksen lisäksi, erillään kuulustelut osajaksosta järjestetään rattijuopumus-, huumausainerikos- ja KEIKKA-kuulusteluharjoitus. (Eml.) Rikostyyppien erityispiirteet on 4,5 opintopisteen laajuinen osajakso, jolla opetetaan taktisten ja teknisten tutkintatoimenpiteiden suorittamista eri rikostyyppien tutkintatilanteissa. Osajakson kuusi eri teemaa ovat: väkivalta ja kuolemansyy, rattijuopumus, omaisuusrikos, huumausainerikos, väärennökset ja oikeudenmukainen oikeudenkäynti esitutkinnassa. (Poliisi-ammattikorkeakoulu 2020, 36–37.) Väkivalta teemassa luennoidaan mm. väkivalta rikostutkinnasta, alustavasta puhuttelusta ja seksuaalisrikoksia. Rattijuopumusteemassa tehdään ATK-luokassa kuulusteluharjoitus ja harjoitellaan esitutkintapöytäkirjan laatimista (Esitutkinta tuntitoteutussuunnitelma 2019, 9–10.) Rattijuopumusharjoituksessa kuulustellaan pelkkä epäilty, joka on saatu ajosta kiinni. Huumausainerikosharjoituksessa kuullaan aikaisempiin harjoituksiin verrattuna vaikeampi epäilty. Epäillyn hallusta on löydetty pieni määrä huumausainetta ja osana tutkintaa epäillyn kodista löytyy lisää huumausainetta. Harjoituksessa epäiltyä kuulustellaan näistä hallussapidoista. Huumausaineopetuksessa tuodaan kuulustelua esiin voimakkaasti. Ennen työharjoittelua on vielä SUE-kuulustelutaktiikasta kertova luento. (Mäkelä 2019.)

Ennen työharjoittelua on tutkinnossa opetettuja aiheita kokoava loppuharjoitus KEIKKA-harjoitus, johon kuuluu myös kuulusteluharjoitus. KEIKKA-harjoituksessa jokainen opiskelija pääsee kuulustelemaan pienemmissä ryhmissä. KEIKKA-kuulusteluharjoituksessa kuulustellaan asianomistaja, rikoksesta epäilty ja todistaja. Opiskelijat ovat itse suunnitelleet harjoituksen toteutuksen, mutta opiskelijoita neuvotaan tekemään samantyyppisiä pieniä rikostapauksia, mitä aikaisemmassa opetuksessa on ollut. KEIKKA-harjoitus kuuluu hälytystehtävät ja valvonta 2 osajaksoon, mutta keikka-harjoitukseen osallistuu opettajia eri oppiaineista (Operatiivinen kenttätoiminta ja sen johtaminen tuntitoteutussuunnitelma 2019, 9). KEIKKA-harjoituksen kuulusteluharjoitus kuitenkin kuuluu kirjoittaminen ja vuorovaikutus esitutkinnassa 2 osajaksoon, jolla annetaan myös KEIKKA-kuulustelupöytäkirjoista palautetta luennon muodossa (Poliisiviestintä tuntitoteutussuunnitelma 2019, 3).

Tutkintoon kuuluu myös kymmenen opintopisteen verran vapaasti valittavia opintoja, joissa opiskelijalla on mahdollisuus syventää ja laajentaa osaamistaan (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 9). Polamk:ssa ei ole tarjolla vapaavalintaista kuulustelukoulutusta opiskelijoille, mutta sitä olisi hyvä olla ja se olisi teoriassa mahdollista. Vapaavalintainen kuulustelukurssi olisi opiskelijoille kehittävä ja kiinnostava, jos pääsisi käytännössä harjoituskuulustelemaan todellisia rikostapauksia tai vastaavia simuloituja kuulusteluita. Nykyisen lainsäädännön mukaan poliisiopiskelijat eivät saa tehdä oikeita kuulusteluita ilman poliisivaltuuksia. (Mäkelä 2019.) Tutkinnossa on 55 opintopisteen harjoittelu opintojakso, jolla opiskelija työskentelee ohjattuna valvonta- ja hälytystoiminnan, liikenteenvalvonnan ja rikostorjunnan miehistötason tehtävissä. Opintojakso on keskeinen opiskelijan kehitymisessä poliisiin perustehtäviin. Harjoittelu toteutetaan nuoremman konstaapelin määräaikaissa virkasuhteessa. Harjoittelun oppimistavoitteina on oman aseman ymmärtäminen työyhteisössä, työelämän vaatimuksien mukaisen toiminnan oppiminen ja miehistön perustehtävissä toimimisen oppiminen. (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 50.)

Opiskelijat pääsevät työharjoittelussa rikostutkintajaksolla tekemään oikeita kuulusteluita, joissa voi hyödyntää Polamk:n kuulusteluopetuksen asioita. Moni työharjoittelijoista omaksuu muiden rikostutkijoiden toimintatapoja, vaikka kyseessä olisikin selkeästi puutteellisia suorituksia. Se on ymmärrettävää, sillä vaatisi rohkeutta toimia toisin kuin kokeneemmat työyhteisössä. Toisaalta osa työharjoittelijoista, jopa vie Polamk:ssa oppimaansa kuulustelutietoa työharjoittelupaikoille. Tärkeintä olisi kuitenkin, että oppilaat ainakin itse toimisivat sen mukaan, kuin mitä kuulustelulainsäädännöstä on ennen työharjoittelua opetettu. Opiskelijoilla on työharjoittelussa ohjaaja, mutta poliisilaitoksilla ei ole kovin standardoitua työharjoittelun ohjausjärjestelmää ja työharjoittelutoteutuksissa on eroja. Monissa rikostutkinnan työharjoittelupaikoissa ohjaaja ei ole työharjoittelun ohjaamiseen vapaaehtoinen, vaan ohjaajan tehtävää vuorotellaan sattumanvaraisesti rikostutkijoiden välillä tai tutkinnanjohtaja vain määrää jonkun ohjaajan tehtävään. Ollessaan tutkinnanjohtajana Mäkelä itse

määräsi vuorotellen rikostutkintaryhmän tutkijoita työharjoitteluohjaajiksi. Työharjoitteluohjaajien tulisi varmistaa, että työharjoittelijat saavat sopivan vaikeita rikostapauksia, mutta joissain työharjoittelupaikoissa harjoittelijat tutkivat niitä rikostapauksia, mitä rikostutkintaryhmälle sattuu tulemaan. Helsingin poliisilaitoksella on standardoidumpi työharjoitteluohjaus. Aluksi on ohjaaja, joka perehdyttää useampaa työharjoittelijaa rikostutkintaan ja myöhemmin he saavat henkilökohtaisen ohjaajan. Helsingin poliisilaitoksella työharjoitteluperehdyttäjät ovat koulutettuja tehtävään ja työskentelevät siinä pidempiaikaisesti. (Mäkelä 2019.)

2.9.1 Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävyys

Poliisiammattikorkeakoulun tehtävänä on tukea ammatillista kasvua ja edistää elinikäistä oppimista. Poliisin alemmasta ammattikorkeakoulututkinnosta valmistunut saa valmiudet itsenäisesti toimimiseen poliisityössä asiantuntijana ja poliisitoiminnan kehittämiseen. (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 1.) Poliisin alempi ammattikorkeakoulututkinto tähtää siihen, että valmistuneet ovat valmiita poliisiuran alkuvaiheen tehtäviin. Tutkinnon tavoitteena on myös teoreettisen ymmärryksen ja osaamisen syventäminen edistyneelle tasolle saakka. Tutkinnosta valmistuneen on kyettävä ymmärtämään alan keskeiset teoriat, käsitteet, menetelmät ja periaatteet sekä arvioimaan niitä syvällisellä tavalla. (Vuorensyrjä 2019, 29.) Poliisiammattikorkeakoulun opetuslinjaukset pyrkivät varmistamaan yhteisen käsityksen opetuksesta ja laadukkaan opetustoiminnan. Poliisin alemman ammattikorkeakoulututkinnossa tavoitteena on antaa työelämävalmiuksia opiskelijalle. Rikostorjunta- ja tutkintaosaamisen tavoiteltuja työelämävalmiuksia on osata soveltaa toimintamenetelmiä erilaisissa rikostutkintatilanteissa ja hyödyntää analysoitua tietoa tutkinnan toteuttamisessa. Valmistuneen opiskelijan olisi myös osattava soveltaa rikostutkintatehtäviin liittyvää tieto-, taito- ja arvoperustaa sekä perustella toimenpiteensä. (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 5–6.)

Riittävydessä olennaista on se mihin asetetaan tavoite. Poliisin alemmassa ammattikorkeakoulututkinnossa annetaan kuulustelusta sellainen opetus, että kaikki pystyvät tekemään laillisia kuulusteluita ja toimenpiteitä. Mäkelän mukaan Polamk:n kuulusteluopetus riittää määrällisesti tähän tavoitteeseen ja vähän sen ylikin. Mäkelä on tavannut puoliksi tosissaan ja puoliksi huumorilla kertoa tutkinnon tavoitteesta epäilyyn kuulusteluun. Kun valmistunut opiskelija kuulustelee epäiltyä, joka on oikeasti tehnyt sen rikoksen mistä häntä kuullaan, niin jos kuulustelun jälkeen epäilty tuomitaan, niin se on loistava asia. Mäkelälle kuitenkin riittää, että kuulustelija pystyy tekemään laillisen kuulustelun, eikä kuulustelijaa itseään tuomita mistään. (Mäkelä 2019.)

Jos opiskelija on ottanut kaiken irti Polamk:n kuulusteluopetuksesta, työharjoittelu on onnistunut suunnitellun mukaisesti, työharjoittelija on päässyt tekemään oikeaa työtä ja työharjoittelun ohjaus on ollut kunnossa, niin silloin opiskelija saa kohtuullisen hyvät valmiudet valmistuttuaan. Silloin pi-

täisi olla valmiuksia lähteä kehittymään kuulustelijana oppimalla lisää työelämässä. Toisaalta jokainen opettaja haluaisi omaan aiheeseensa lisää oppitunteja ja lisää resursseja. Kaikista ei ole tarkoituksenmukaista tulla eikä tulekaan kuulustelijoita. Kaikkien ominaisuudetkaan eivät ole sellaisia, että kuulustelu olisi sopivin poliisityötehtävä. Poliisin alemmassa ammattikorkeakoulututkinossa kaikille opetetaan kaikkia poliisin perustyötehtävien taitoja. Ei ole tarkoituksenmukaista, että opiskelijat olisivat valmistuttuaan valmiita kuulustelijoita, koska oikeita kuulusteluita tekemällä oppii kuulustelemista. Mäkelä ei usko, että Polamk:n kuulusteluopetukseen tai kuulusteluopetuksen resursseihin tulee tapahtumaan isoja muutoksia tulevien lähivuosien aikana. (Mäkelä 2019.)

Polamk:n kuulusteluopetuksessa opiskelijoilta saatu palaute on kaksijakoista. Osan mielestä kuulusteluopetus on hyvää, mutta osan mielestä se ei ole niin hyvää ja opetus menee ohi opiskelijoilta. Palautteessa yleinen opiskelijoiden mielipide on, että kuulusteluopetuksessa on liian vaikeita harjoitusrikostapauksia, vaikka ne ovat poliisin perustyön rikostapauksia. Mäkelä arvioi, että opiskelijat eivät tietäisi mitä he ovat koulutuksessa tehneet, jos heiltä päivän jälkeen kysyttäisiin. Opiskelijat, vain suorittavat vaadittavia tehtäviä ja he eivät täysin sisäistä mitä heidän olisi pitänyt oppia. Annetusta koulutuksesta huolimatta, mennessään työelämään, valmistunut opiskelija alkaa toistamaan, mitä työelämässä on tehty ennenkin. Keskusteltuaan ulkomaisten kollegoidensa kanssa, Mäkelä arvioi tämän olevan globaali ongelma. Koulutuksen vaikuttavuus ei tästä syystä ole optimaalinen. Polamk:ssa järjestetään kuulusteluopin kurssi, jolle voi hakea vähintään kolme vuotta työelämässä olleet rikostutkijat. Kuulustelukurssilla pyritään syventämään kuulustelutietoja- ja taitoja. Kurssi on hyvä oppimismahdollisuus, mutta kurssille on vähän paikkoja ja hakijoita on paljon. Kurssi järjestetään kerran vuodessa ja sille osallistuu noin 20–24 opiskelijaa kerrallaan, joten kurssin kattavuus ei ole kovin suuri. (Eml..)

3 OPPIMINEN

3.1 Oppimisesta yleisesti

Oppimisessa tapahtuu muutos oppijan taidoissa, tiedoissa, ajattelutavoissa tai toiminnassa. Oppimiskäsitykset ovat näkemyksiä siitä, millaista oppiminen on ja mitä siinä tapahtuu. (Siljander 2014, 58–59.) Opetuksen käsitteellä tarkoitetaan toimintaa, jossa on pyrkimys edistää opiskelijan oppimista ja opetussisältö sekä opetustavat on etukäteen suunniteltu ja järjestelty. Yhteiskunnassa koululaitos toteuttaa opetusta säännöllisissä puitteissa ja opettajat ovat henkilöitä, jotka ammattina opettavat. Opettajille on erityisvaatimuksia henkilökohtaisista ominaisuuksista, vuorovaikutustaidoista ja opetustavoista. (Eml., 56–57.)

Oppimista tutkivien alojen rajat ovat hämärtyneet, mutta psykologia tarkastelee oppimisen yleisiä lainalaisuuksia, kun taas kasvatustiede tarkastelee oppimista järjestetyissä ja tavoitteellisissa tilanteissa, kuten koulussa. Opetus on opettajan toimintaa ja oppiminen oppijassa tapahtuva prosessi. Opiskelu on oppijan tavoitteellista ja tietoista pyrkimystä oppia, kun taas oppiminen voi olla tiedostamatonta ja tapahtua ilman tavoitetta. (Eml., 60–61.) Käsitteellä koulutus tarkoitetaan toimintaa, joka järjestetään koulujärjestelmän puitteissa ja on yhteiskunnan säatelemää. Koulutuksella tavoitellaan pätevyksiä ja osaamista tulevaan työhön, ammattiin tai muuhun sosiaaliseen elämään. (Eml., 67–68.) Esittelen tässä luvussa oppimiskäsityksiä ja niiden pohjalta tehtyjä käytännön opetusmenetelmiä.

3.2 Konstruktivismi

Konstruktivistista oppimiskäsitystä on nimitetty usein uudeksi oppimiskäsitykseksi (Tynjälä 1999, 28). Konstruktivistinen murros tapahtui 1980-luvun lopulla psykologiassa ja sosiologiassa. Voidaan sanoa, että 2000-luvulla konstruktivistinen ajattelutapa edustaa kasvatustieteellisen tutkimuksen ajattelun valtavirtaa. (Siljander 2014, 217–218.) Konstruktivismi ei ole kuitenkaan ainutlaatuinen suuntaus. Jokseenkin kaikki nykyiset teoriasuuntaukset niin kasvatustieteissä kuin muissakin ihmistieteissä ovat yhtä mieltä siitä, että ihminen on aktiivisesti maailmaa havainnoiva ja että havaintotieto välittyy aina kielen ja käsitteellisten kehysten kautta. (Eml., 221.) Koska konstruktivismi on yleisesti hyväksyttyä oppimisteoriassa, koen parhaaksi verrata Polamk:n kuulusteluopetusta konstruktivistisiin oppimiskäsityksiin.

Konstruktivismi on ensi sijassa tietoteoria ja vasta toissijaisesti esim. oppimisen teoria (Eml., 219). Konstruktivismi korostaa, etteivät aistihavainnot kerro suoraa todellisuutta, vaan ihmismieli tulkitsee nämä havainnot mielen sisäisiin rakenteisiin pohjautuen ja rakentaa näin aktiivisesti tietoa. (Tynjälä 1999, 25–26.) Konstruktivistisen tietoteorian mukaan ei ole olemassa objektiivista todellisuutta,

joka olisi ihmisten käsitejärjestelmistä riippumaton. Koko yhteisöllinen maailma on kielellisesti rakentunut ja olemassa on vain erilaisia sosiaalisia tulkintoja. (Siljander 2014, 222.)

Konstruktivismiin mukaan ihminen on itse itseään säätelevä ja ohjaava järjestelmä ja ihmisen tiedonmuodostuksessa on kysymys siitä, että joko psyykinen tai sosiaalinen järjestelmä pitää itseään yllä. (Eml., 225–226.) Konstruktivismissa tiedon oikeellisuutta ei arvioida suhteessa objektiiviseen todellisuuteen, koska sitä ei voida lopullisesti saavuttaa. Arvioinnin kriteereitä ovat tiedon käyttökelpoisuus, elinkelpoisuus ja esimerkiksi tiedeyhteisön yksimielisyys. Yksilöllisesti konstruoidujen näkemysten vastaavuutta yleisesti hyväksytyjen kulttuuristen normien kanssa voidaan arvioida. (Tynjälä 1999, 40–41.)

Konstruktivismissa on useita eri muotoja ja suuntauksia. Tunnettu tapa on jaotella ne yksilökonstruktivistisiin ja sosiokonstruktivistisiin lähestymistapoihin. Niiden erona on, että nähdäänkö tiedonmuodostus ja oppiminen yksilölliseksi konstruktioprosessiksi vai sosiaalisesti tai kulttuuriseksi ilmiöksi. Suuntaukset eivät ole ehdottomasti yksilö- tai sosiokonstruktivistisia, vaan kysymys on enemmänkin painotuksesta. Yksilökonstruktivistiset teoriat painottavat mentaalisten prosessien, havainnointia ohjaavien aikaisempien tietojen ja ihmisen itsesäätelyn merkitystä tiedonhankinnalle ja oppimiselle. Sosiokonstruktivistiset teoriat korostavat, että tiedonmuodostus ja oppiminen ovat perustaltaan sosiaalisia, kulttuurisia ja yhteisöllisiä ilmiöitä tai prosesseja. (Siljander 2014, 216–217.) Konstruktivismiin eri suuntauksista käytetään kirjallisuudessa tavallisimmin nimityksiä: kognitiivinen konstruktivismi, sosiokulttuuriset lähestymistavat, ja sosiaalinen konstruktionismi. Yleiskäsite konstruktivismi on oppimisen tutkimuksessa vakiintunein termi. (Tynjälä 1999, 38.)

Konstruktivistinen pedagogiikka tarkoittaa niitä useita erilaisia sovelluksia, joita on tehty konstruktivistisen tietoteorian pohjalta kasvatuksen, opetuksen ja oppimisen alueella. Jos ihmisen mieli järjestää havaintoinformaatiota ja konstruoi tietoa joko sisäisten kategorioiden tai tulkintakehysten avulla tai sosiaalisessa ja kulttuurisessa vuorovaikutuksessa, niin myös oppiminen on konstruktivistinen prosessi. (Siljander 2014, 224.) Konstruktivistisia oppimiskäsityksiä yhdistää perinteisten opetuskäsitysten kritiikki. Perinteisessä opetustapahtumassa opettaja siirtää tietoa opiskelijalle, mutta konstruktivistien mukaan tietoa ei voida siirtää vaan oppijan on luotava se itse. Konstruktivistista käsitystä oppimisesta on luonnehdittu siirtymäksi siirtometäforasta konstruktio-metaforaan, mikä merkitsi käännettä ulkoisesta säätelystä sisäiseen säätelyyn. Näin ollen konstruktivismissa opettajan tehtävä muuttuu opettamisesta oppimisen ohjaamiseksi, oppimisympäristön järjestelemiseksi ja itsesäädellyn oppimisen edellytysten luomiseksi. (Eml., 234–235.)

Konstruktivismissa painottuu merkitysten rakentaminen, joten ymmärtäminen muodostuu oppimisessa olennaiseksi asiaksi. Konstruktivistisessa oppimisessä vältetään asioiden toistamiseen pyrki-

vää ulkoa opettelua. Jos jokin asia on vain opittu ulkoa ymmärtämättä sitä, tällä asialla ei ole oikeastaan merkitystä, eikä sitä pysty hyödyntämään käytännön toiminnassa. (Tynjälä 1999, 62.) Yksilökonstruktivismissa on korostettu, että oppimisen tavoitteena on selviytyminen ongelmatilanteesta tai oppijan pyrkiminen toimintaympäristöönsä sopeutumiseen. Tietoa ei nähdä oppijan kannalta ensi kädessä jotakin asiantilaa kuvaaviksi faktoiksi vaan välineeksi tai tavaksi, jolla oppija voi organisoida toimintaympäristöään ongelmatilanteen kannalta mielekkäällä tavalla. (Siljander 2014, 228.)

Rakentaminen kuvataan kognitiivisessa konstruktivismissa mentaalisten rakenteiden konstruointina ja yksilön biologisia sekä psykologisia oppimisen mekanismeja korostetaan. Yksilökonstruktivismissa oppijan aktiivisuus tarkoittaa mielessä tapahtuvia toimintoja, kun taas sosiokonstruktivistisissä lähestymistavoissa aktiivisuus on osallistumista yhteiseen toimintaan ja diskursseihin. (Tynjälä 1999, 57–58.) Sosiaalisessa konstruktionismissa korostuu kielen merkitys ja koulutuksellisesti ollaan kiinnostuneita esimerkiksi luokahuonekeskusteluista, miten opetettavista ilmiöistä keskustellaan ja ketkä osallistuvat keskusteluihin. Oppiminen tapahtuukin sekä yksilön mielessä että sosiaalisena, osallistuvana prosessina. Eri suuntausten välisissä keskusteluissa on korostettu sitä, että näillä on annettavaa toisilleen oppimisessa, ja on ehdotettu molempia suuntauksia sisältävien näkemysten kehittämistä. (Eml., 60–61.)

Sosiokulttuurisen lähestymistavan mukaan oppimistavat riippuvat sen yhteisön tavoista, jossa oppija on. Yksilöiden lisäksi oppimista tapahtuu myös yhteisöissä, kuten organisaatioissa ja yhteiskunnissa. (Säljö 2004, 11–12.) Sosiokulttuurisen näkemyksen mukaan oppimisessa omaksutaan kulttuuriin ja ympäristöön kuuluvat ajattelu- ja toimintatavat. Tämänkaltaisia tietoja ja taitoja ihminen ei opi yksin tai luonnostaan. Nämä tiedot ja taidot ovat kehittyneet yhteiskunnassa aikojen myötä ja ne opitaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Eml., 19.) Kognitiivinen konstruktivismi on ollut konstruktivistisen käänteen taustalla 1990-luvulla myös Suomessa. Tämän pohjalta tehtiin koulujen kehittämishankkeita ja opetussuunnitelmatyötä. Viime vuosina kehityksen suunta kasvatustieteessä on ollut yksilökonstruktivistisistä teorioista kohti sosiokonstruktivistisiä teorioita. (Siljander 2014, 218–219.)

Konstruktivistinen oppimiskäsitys on tuonut käytännön seuraamuksia opetukseen. Opiskelijoiden erilaisuuden, erilaisten näkökulmatulkintojen sekä tiedon muuttuvuuden huomioon ottaminen on tärkeää oppimisessa. Oppimisessa tulisi ottaa huomioon tilannesidonnaisuus eli opiskeltavaa tietoa on kytkettävä monenlaisiin konteksteihin ja käyttötilanteisiin. Ohjauksessa tulisi painottaa oppimaan oppimisen taitojen kehittämistä. (Eml., 233.) Opiskelijoita ohjataan lisääntyvään ja taidokkaampaan

oppimisen itsesääteelyyn. Oppimisprosessin edistämiseksi lähtökohdaksi tulisi ottaa oppijan käsitykset ja uskomukset opiskeltavista asioista, koska oppija tulkitsee uutta aikaisempien tietojensa pohjalta. (Tynjälä 1999, 61–62.)

3.3 Miten oppiminen tapahtuu

Tynjälä (1999) on tehnyt useiden oppimistieteellisten lähteiden pohjalta tiivistäen oppimisen kokonaisuuden mallin, jossa on kolme rakenneosaa: taustatekijät, prosessi ja tuotos. Nämä rakenneosat liittyvät toisiinsa oppimisprosessissa, mutta niiden erottaminen toisistaan auttaa ymmärtämään ilmiön monimutkaisuutta. Taustatekijät ovat asioita, jotka vaikuttavat oppimiseen ja ne on jaettu oppijaan liittyviin henkilökohtaisiin tekijöihin sekä oppimisympäristöön liittyviin tekijöihin. Oppijaan liittyvät tekijät ovat henkilökohtaisia ominaisuuksia kuten aikaisemmat tiedot, älykyys, arvot ja persoonallisuus. Oppimisympäristön liittyvät tekijät ovat opetussuunnitelma, oppiainesisällöt, opetusmenetelmät, luokkahuoneilmasto, opettajan persoonallisuus jne. (Eml., 16–17.)

Mäkeläkin mainitsi oppimiseen vaikuttavana taustatekijänä sen, että Polamk:iin tulee opiskelijoita, jotka ovat työskennelleet esim. myyjänä. Jos on ollut esim. hyvä kodinkonemyyjä kymmenen vuotta, niin on jo puolivalmis kuulustelija, koska löytyy valmiuksia ihmisten kohtaamiseen. (Mäkelä 2019.) Tuotos rakenneosa liittyy siihen, miten oppimisprosessin tuloksena oppija muodostaa käsityksensä asioista ja kehittyä taitojen hallinnassa. Tuloksia on koulussa arvioitu kokeiden ja tenttien avulla, mutta myös erilaisten tuotosten esimerkiksi esseiden, harjoitustöiden tai oikeiden työsuoritusten avulla. Opiskelijan oppimistulokset ja hänen niistä saamansa arviointi sekä oppimiskokemukset kokonaisuudessaan vaikuttavat edelleen oppijan tulkintojen kautta hänen uusissa oppimistilanteissaan. (Tynjälä 1999, 18–19.)

Kognitiivisen konstruktivismin keskeiset käsitteet ovat assimilaatio, akkomodaatio ja skeema. Skeemalla tarkoitetaan tietorakennetta, johon pohjautuen yksilö jäsentää ja tulkitsee havaintojaan. Skeemat ovat sisäisiä malleja siitä, mitä eri asiat sisältävät, miten ne toimivat ja miten tapahtumat etenevät. (Eml., 41.) Assimilaatiossa eli liittämässä oppija tulkitsee aktiivisesti aikaisempien skeemojen, pohjalta uusia asioita ja kokemuksia sekä pyrkii liittämään niitä aiempaan tietoon. Akkomodaatio eli mukautuminen on olemassa olevan skeeman muuntumista, kun biologisen kypsymisen myötä aiemmat ajattelutavat voivat osoittautua epätarkoituksenmukaisiksi tai uusi informaatio voi pakottaa muuttamaan aiempia tietorakenteita, kun assimilaatio ei onnistu. (Siljander 2014, 227–228.) Skeemat eivät usein ole tiedostettuja ja monessa asiassa kokemukseemme pohjautuva arkitieto katsotaan tieteellisen tiedon kannalta väärinkäsitykseksi (Tynjälä 1999, 73). Käsitteellisen muutoksen tutkimuksien tulokset ovat kertoneet, että käsitteellisen muutoksen aikaansaaminen on

vaikeaa. Vaikka opiskelijat omaksuvat tieteellisiä selityksiä ilmiöistä ja pystyvät niitä tenteissä esittämään, eivät heidän arkiset uskomuksensa kuitenkaan muutu vaan jäävät tieteellisten selitysten rinnalle. (Tynjälä 1999, 76.)

Käsiteellä lähikehityksen vyöhyke, tarkoitetaan tilannetta, jossa ohjauksella ja ympäristön avustuksella henkilö pystyy ratkaisemaan ongelmia, joista ei selviytyisi yksin (Säljö 2004, 120). Oppimisen ulkoinen tuki vähenee vähitellen ja lopulta häviää kokonaan, kun tietojen tai välineiden hallinta on opittu. Tuen ei tarvitse tulla henkilöltä, vaan tuki voi olla esim. kirjallisia ohjeita tai sopivia fyysisiä välineitä. Opettajilla ja ohjaajillakin on vastuuta oppimisesta, sillä erilaiset menettelyt lähikehityksen vyöhykkeellä tuottavat eritasoisia oppimistuloksia. (Eml., 124–125.)

Koska oppijan aikaisemmat tiedot keskeisiä uuden oppimisessa. Oppijan on hyvä tiedostaa, millaisia uskomuksia hänellä on asioista, joita hän ryhtyy opiskelemaan, jotta käsitykset voisivat muuttua. Oppimisen tutkimuksen mukaan opiskelijoiden aikaisempia tietoja voidaan aktivoida esimerkiksi erilaisilla kirjoitustehtävillä, keskusteluilla tai vaikkapa laatimalla oppikirjatekstit auttamaan tiedostamaan käsityksiä. (Tynjälä 1999, 85.) Tutkimustulosten mukaan analogioiden käyttö helpottaa asioiden ymmärtämistä. Analogia tarkoittaa samankaltaisuutta kahden eri alueelle kuuluvan asian välillä. Opetuksessa jonkin uuden asian käsittelyssä voidaan käyttää hyväksi samankaltaisuutta, joka asialla on johonkin opiskelijoille tuttuun asiaan. (Eml., 92.) Opetettuja asioita voidaan opetusjakson jälkeen käsitellä syventävästi ja opiskelijoiden käsityksiin pohjautuen keskustelemalla pienryhmissä. (Eml., 94.)

Oppija käyttää opiskelustrategioita pyrkiessään saavuttamaan oppimistavoitteitaan. oppimisstrategioita voivat olla esimerkiksi mieleen painaminen kertaamalla, esimerkkien keksiminen, pääasioiden valikointi, muistiinpanojen tekeminen, käsitekarttojen laatiminen, osien välisten suhteiden etsiminen jne. (Eml., 112.) Pintasuuntautunut lukija pyrkii usein muistamaan tekstin yksityiskohtaisesti eikä muodosta siitä kokonaisvaltaista käsitystä. Samoin serialistinen lukija opiskelee tekstiä yksityiskohtaisesti kiinnittämällä huomionsa tekstin suoraviivaiseen etenemiseen edeten askel askeleelta. Syväsuuntautuneessa opiskelussa kiinnitetään enemmän huomiota tekstin kokonaisuuteen ja pyritään liittämään asiat aikaisempiin tietoihin. Syväsuuntautunut opiskelija pyrkii ymmärtävään oppimiseen ja pyrkii löytämään tekstistä olennaisimmat asiat. Syväsuuntautumiseen liittyy usein holistinen, kokonaisvaltainen, hahmotustapa. (Eml., 112–113.) Opiskelija voi myös käyttää erilaisia suuntautumismuotoja. Jos esimerkiksi normaalisti syväsuuntautunut opiskelija tietää, että tentissä tullaan vaatimaan yksityiskohtaista asioiden muistamista, hän saattaa valita pintasuuntautuneen lähestymistavan. (Eml., 114.) Useimmiten syväsuuntautuneet opiskelijat ovat menestyneet opinnoissa paremmin kuin pintasuuntautuneet opiskelijat. Kun oppimista on tarkasteltu laadullisten

ominaisuuksien perusteella, syväsuuntautunut opiskelu on tuottanut kognitiivisesti korkeamman tasoista oppimista. (Tynjälä 1999, 123.)

Konstruktivistiset oppimiskäsitykset korostavat toiminnan itsesäätelyä, mutta itsesäädely toiminta ei välttämättä ole tietoisesti ohjattua. Metakognitiivisella tiedolla tarkoitetaan oppijan tietoa omasta tietämisestään. Konstruktivistisissa oppimisteorioissa oppimaan oppiminen on metakognitiivinen taito, jolla oppija itse tietoisesti ohjaa ja säätelee oppimisprosessiaan. (Siljander 2014, 230.) Metakognitiiviset tiedot voidaan jakaa käsityksiin itsestä tiedonkäsittelijänä, erilaisten tehtävistä suorittamisesta sekä erilaisista oppimisstrategioista. Metakognitiiviset taidot ovat puolestaan kykyä käyttää tätä monipuolista metakognitiivista tietoa oman opiskelun ja oppimisen säätelyssä. (Tynjälä 1999, 114.) Metakognitiivinen oppimisen itsesäätely merkitsee työskentelyn alkuvaiheessa suunnittelua, tavoitteiden määrittelyä ja strategioiden valintaa. Oppimisprosessin kuluessa metakognitiiviset toiminnat ovat prosessin tarkkailemista, strategioiden muuntelua tarvittaessa ja loppuvaiheessa suorituksen arviointia. (Eml., 115.)

Oppimisen tilannesidonaisuus on tutkijoiden piirissä yleisesti hyväksytty asia. (Eml., 144.) Tilannesidonaisen oppimisen teoria kritisoi koulutuksellisia käytäntöjä siitä, että koulutuksessa oppiminen irrotetaan niistä yhteyksistä, joissa opittavia tietoja tullaan käyttämään (Eml., 64.) Kouluoppimisen ajatuksena on ollut, että tiedonsiirto on ensisijaista ja tapahtuu ennen oppimista. Perinteinen kouluoppiminen on tuottanut tietoa, jota voidaan käyttää kokeissa ja tenteissä, mutta jota ei pystytä käyttämään todellisen elämän ongelmien ratkaisussa. (Eml., 130–131.) Tilannesidonaisen teorian mukaan oppimisen ja soveltamisen pitäisi olla toisiinsa kytketty prosessi, eikä toisistaan erillisistä tietojen ja taitojen harjoittelua. Koulutehtävienkin tulisi liittyä todenmukaiseen toimintaan, jotta opiskelijat oppisivat, miten alan asiantuntijat käyttävät tietoa kussakin alakulttuurissa. (Eml., 132)

Mäkelällä on erilainen näkemys tilannesidonaisesta oppimisesta. Hän kertoi, että Polamk:n kuulusteluopetuksessa joudutaan ensin keskittymään, että opiskelijat pystyvät tekemään laillisia kuulusteluita ennen kuin päästään tasolle, jossa opiskelijoille voidaan opettaa kuulustelemista, missä kuultavalta yritetään saada tietoja ja käytetään kuulustelutaktiikoita. Opiskelijoiden näkökulmasta kuulusteluopetus keskittyy liikaa laillisuuteen. Mäkelän mielestä on hyvä asia, että Polamk:n kuulusteluopetuksessa kuulustelutaktiikkaa on pienessä roolissa. Se on hienoviritteistä toimintaa, joka vaatii hieman kokemusta kuulustelemisesta, ennen kuin sitä hyödyttää opettaa. Mäkelän mielestä Polamk:n lasten kuulustelemisen opetus on hukkaan heitettyä resurssia, kun sitä opetetaan samaan aikaan, kun opetetaan kuulusteluiden perusteita. Mäkelä käytti vertauskuvaa, että lapsille täytyy opettaa ensin kävelyä ja vasta myöhemmin, kun pysytään pystyssä, voidaan alkaa opettamaan juoksutekniikkaa. Kuulustelu erityisesti on taito, joka on jatkuvaan oppimiseen perustuvaa ja

kuulustelusuorituksen perustuvat aikaisempiin kokemuksiin ihmisten kanssa toimimisesta. (Mäkelä 2019.)

Oppimisessa tietoa tulisi kuitenkin kytkeä monenlaisiin yhteyksiin ja käsitellä eri näkökulmista, jotta opiskelijoiden tietorakenteisiin kehitty monipuolisia kytkentöjä opiskelluista asioista. Vain yhdessä tilanteessa tai yhdellä tavalla opittua tietoa ei välttämättä pystytä soveltamaan toisenlaisessa yhteydessä. (Tynjälä 1999, 64.) Konstruktivismissa tieto nähdään suhteellisena ja muuttuvana konstruktiona, minkä vuoksi tavoitteena on opettaa tiedonhankinnan ja elinikäisen oppimisen taitoja. Tiedon määrä lisääntyy ja sen saatavuus helpottuu jatkuvasti tietoverkkojen kehittymisen myötä, joten tärkeäksi tulee kriittiset ja monipuoliset tiedonkäsittelytaidot. (Eml., 67.)

Tietotekniikan kehittymisen vuoksi perinteisiä fyysiset työtehtävät ovat alkaneet muuttumaan vaativiksi tietojenkäsittelytehtäviksi ja työntekijöillä tulee olla tietoja monimutkaisten työtehtävien ratkaisemiseksi. Nykyisessä mediayhteiskunnassa on paljon tietoa saatavilla, eikä oppimisessa ei ole enää kyse pelkästä tietojen saamisesta, vaan moninaisten tietojen hallinnasta ja soveltamisesta käytäntöön erilaisissa ympäristöissä. Työelämän muuttuvaisuuden vuoksi työntekijöiden täytyy kyetä elinikäiseen oppimiseen. (Säljö 2004, 240–241.) Tilannesidonnaista oppimista olisi opettaa tiedonrakentelun ja tiedonkäsittelyn taitoja, joita voidaan käyttää tietoyhteiskunnan uusissa erilaisissa tehtävissä (Tynjälä 1999, 146). Sosiaalisen konstruktionismin mukaan oppiminen on sosiaalistumista johonkin kulttuuriin ja osallistuessaan toimintaan yksilöt omaksuvat kulttuurin arvoja, asenteita, uskomuksia, ja toimintatapoja. Perinteisesti oppijat ovat sosiaalistuneet ammattialansa toimintakulttuuriin, mutta kirjoitetun kielen yleistyttyä organisoitu koulutus eriytyi työstä. (Eml., 129.)

Nykyisessä ammattikoulutuksen työharjoittelussa opiskellaan käytännön työtä todellisissa työympäristöissä. Työharjoittelija osallistuu todelliseen työkäytäntöön kokeneempien työntekijöiden ohjauksessa. Työharjoittelija pystyy havainnoimaan ja jäljittelemään kokeneiden työntekijöiden erilaisia tapoja suorittaa tehtäviä. Työharjoittelija pystyy muodostamaan itselleen käsityksen koko yhteisön toiminnasta ja hänen oppimisensa etenee kohti lisääntyvää itsenäisyyttä. Hän saa kuvan työntekijöiden rooleista, yhteistyöstä ja tavoista kommunikoida. (Eml., 133–134.) Vaativat työtehtävät eivät kuitenkaan ole avoimia aloittelijoille, eivätkä ne toimisi, jos työn ohessa täytyisi opettaa perustietoja. Sosiaalisesti ja teknisesti monimutkaisessa yhteiskunnassa kynnys erilaisiin työtehtäviin on korkea, eikä niihin voi oppia vain katsomalla mitä muut tekevät tai edes ohjauksella. Työtehtävät sisältävät abstrakteja tietoja, joita ei voi havaita työtehtäviä tarkastelemalla. Muodollisen koulutuksen tehtävä on antaa perusvalmiuksia ja yleissivistystä, että ihmiset ovat päteviä tulevaisuuden vaativiin työtehtäviin. (Säljö 2004, 237–238.)

3.4 Konstruktivistisia opetusmenetelmiä

Opiskelutaitojen opettaminen ei ole kovin tehokasta ja monien tutkijoiden mielestä opiskelutaitoja tulisi harjoitella sisältöjen opiskelun yhteydessä eikä erillisillä kursseilla. Keskeistä on oppimisprosessin tukeminen, oppijan aktiivisuuden sekä metakognitiivisen tietoisuuden ja metakognitiivisten taitojen kehittäminen ja sitä kautta syväsuuntautuneen opiskelun edistäminen. Opetuksessa tuetaan opiskelijoita tiedostamaan oppimisstrategiansa ja rinnastetaan ne mahdollisten parempien strategioiden kanssa, jotta opiskelijat havaitsevat, etteivät heidän nykyiset strategiansa ole riittäviä. Opiskeluun liitetään korkeanasteista ajattelua aktivoivia tehtäviä, joiden suorittaminen ei ole mahdollista pelkästään muistamiseen tähtäävän opiskelun avulla. (Tynjälä 1999, 124–126.)

Mallintamisessa opettaja suorittaa opiskeltavan tehtävän ongelmanratkaisun ja opiskelijat havainnoivat. Opiskelijat muodostavat käsityksen tehtävän suorittamiseen vaadittavista prosesseista. Sisäisiä ajatteluprosesseja täytyy kuvailla ja opettaja voi kertoa niistä ääneen. Valmentamisessa opiskelijat suorittavat tehtävää ja opettaja tarkkailee, tukee, ohjaa, ja antaa palautetta. Tarkoituksena valmentamisessa ja mallintamisessa on, että opiskelijan toimintamallit tulevat lähemmäksi ekspertin toimintaprosesseja. (Eml., 141.) Polamk:n kuulusteluopetuksen omaisuusrikoskuulusteluharjoituksessa on mallintamista muistuttavaa toimintaa. Harjoituksissa on yksi opettaja ryhmää kohden ja vain yksi opiskelija pääsee toteuttamaan ryhmän edessä pääkuulustelun. Muutkin saavat kysyä kuultavalta jotain, mutta eivät pääse suoraan vaikuttamaan kuulusteluun. Mäkelän mielestä tämänkaltaiset harjoitukset ovat kuulusteluopetuksen ehdoton puute, koska henkilökohtaisemilla pienryhmäkäytännöharjoituksilla pystyisi opettamaan opiskelijoita paremmin, mutta Polamk:n resurssien vuoksi harjoituksia on toteutettava tällä tavalla. (Mäkelä 2019.)

Verkko-opiskelu edistää tiedonsaantia ja mahdollisuuksia viestiä erilaisten ihmisten kanssa. Tietokoneen ja opetusohjelmien kanssa pystyy käymään yksilöllisempää vuorovaikutusta ja tekemään enemmän valintoja kuin kirjan kanssa. Tietotekniikka mahdollistaa visuaalisten esitysten tekemisen opittavien ilmiöiden havainnollistamiseksi. Tietotekniikan avulla voidaan myös simuloida todellisuutta siten, että se vaikuttaa useampiin aisteihin kuin mihin teksti pystyy. Tällaisin keinoin muodostuu helposti käsitys opittavasta asiasta. (Säljö 2004, 246–247.) Työskentely ei ole sidottua tiettyyn aikaan ja paikkaan, vaan kukin voi toimia oman aikataulunsa mukaisesti. Eriaikainen kommunikaatio helpottaa myös ryhmien välistä kommunikaatiota aiheuttamatta kaoottisia luokkatilanteita. (Tynjälä 1999, 161–162.) Polamk:n kuulusteluopetuksessa käytetään myös vähän verkko-opetusta. Osa lasten kuulustelun opetuksesta suoritetaan verkko-opintoina ja ennen kuulusteluteoriaa tutustutaan kuvitteellisen rikostapaukseen kuulusteluihin verkko-opintoina. Opiskelijat saavat käsityksen mistä kuulustelussa on kysymys katsomalla videot asianomistajan, rikoksesta epäillyn ja todistajan kuulustelusta sekä tutustumalla kuulustelulomakkeisiin. (Mäkelä 2019.)

Tiedollisten ristiriitojen käsittelyn ja ratkaisemisen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ajatellaan johdettavan käsitteelliseen muutokseen. Yhteistoiminnallinen oppimisympäristö tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden jakaa ajatuksia, mikä auttaa opiskelijoita tiedostamaan omia käsityksiään ja edistää näin metakognitiivista tietoisuutta. Se tarjoaa opiskelijoiden käyttöön enemmän ideoita. Perinteinen luokkahuonekeskustelu opettajan ja koko opetusryhmän välillä on sosiaalista vuorovaikutusta, mutta siinä yksittäisen opiskelijan panos voi jäädä hyvinkin marginaaliseksi. (Tynjälä 1999, 93–94.) Yhteistoiminta antaa opiskelijoille mahdollisuuden harjoitella erilaisia rooleja. (Eml., 143.) Mäkelän arvioi, että jos haluttaisiin oikeasti nostaa valmistuneiden opiskelijoiden kuulustelujen tasoa niin esim. maailmalla kuulusteluja opetetaan pienryhmissä, joissa on yksi opettaja ja yksi opiskelija. Silloin voitaisiin opettaa kuulustelua opiskelijalle henkilökohtaisesti. Resursseja pitäisi kuitenkin radikaalisti nostaa ja puhutaan resursseista, joihin ei ole realistista päästä lähellekään poliisin peruskoulutuksessa. Polamk:n rattijuopumus-, omaisuus- ja huumausainerikoskuulusteluharjoitukset tehdään isomassa ryhmässä luokassa, mutta KEIKKA-harjoituksessa tehdään kuulusteluharjoituksia pienemmissä ryhmissä. (Mäkelä 2019.)

Ryhmätyö ei välttämättä ole tehokkaampaa kuin yksilöllinen oppiminen ja tutkimuksissa on tunnistettu onnistuneen ryhmätoiminnan edellytyksiä. Ryhmän jäsenten vastuunkantoa ja panostusta edistäisi, jos arvioinnissa huomioitaisiin ryhmän toiminnan lisäksi yksittäisten jäsenten osuus siinä. Ryhmätyöskentely epäonnistuu usein, koska opiskelijoiden sosiaaliset taidot ovat puutteellisia. Ryhmätyöskentelijöille pitäisi painottaa toisten arvostamista, kuuntelua, neuvottelua ja ristiriitatilanteiden ratkaisua. Ryhmän jäsenet tulisi auttaa toisiaan, vaihtaa materiaaleja keskenään sekä antaa palautetta ja kommentteja toisilleen. (Tynjälä 1999, 156–158.)

Opetussisällön selkeä rakenne auttaa opiskelijoita jäsentämään asioita kokonaisuuksiksi, mikä edistää syväsuuntautuneisuutta, kun taas huonosti jäsenneily opetus saattaa herättää negatiivisia tunteita, laskea motivaatiota ja johtaa pintasuuntautuneeseen opiskeluun (Eml., 125). Ennen kuin oppija alkaa harjoitella tehtävän tekemistä, hänen tulee muodostaa toiminnasta tai asiasta kokonaismalli, johon yksityiskohdat hiljalleen nivoutuvat. Oppimistehtävät pyritään jaksottamaan siten, että alussa harjoitellaan yksinkertaisten tehtävien avulla ja taitojen kasvaessa siirrytään yhä monipuolisempiin ja monimutkaisempiin tehtäviin. (Eml., 142.) Poliisin alemassa ammattikorkeakoulututkinnossa oppiminen on vaiheistettu porrastamalla kolmeen vuosiin siten, että se mahdollistaa asiantuntijuuden asteittaisen syvenemisen. Ensimmäisenä opintovuotena teema on poliisialaan perehtyminen, jolloin opiskelija oppii mm. poliisityön vaatimuksia, viestintää ja poliisityön perustietoja. Toisena opintovuotena teema on poliisityön ammattiin oppiminen, jolloin opiskelija perehtyy poliisin keskeisiin työtehtäviin. Kolmantena opintovuotena teema on poliisityön osaaja, jolloin opiskelija hallitsee poliisityön aloittelevana ammattilaisena ja hankkii valmiuksia työelämän kehittäjäksi. (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 2.)

Mäkelän mielestä Polamk:n kuulusteluopetuksen suurin ongelma on pitkälle aikavälille jakaantunut pirstaleinen koulutus, jonka takia opiskelijoille ei tule hyvää kokonaiskuvaa kuulustelusta ja opetetut asiat unohdetaan. Esitutkintaprosessia opetetaan pitkin koko työharjoittelua edeltävän puolentoista vuoden aikana. On huonoa, että teoriaopetuksen jälkeen kuluu monta kuukautta ennen kuin teoriaa sovelletaan käytännön harjoituksissa eikä suurin osa opiskelijoista enää muista teoriaa tässä vaiheessa. Tiiviimmässä kuulustelujaksossa tulisi heti teoriaopetuksen jälkeen käytännön harjoitukset, kun asiat olisivat vielä tiiviissä muistissa. Tällöin teoria ja käytäntö keskustelisivat toistensa kanssa huomattavasti paremmin. Lähes kaikessa koulutuksessa on lähtöideana, että ensin opiskellaan teoria ja sitten oppiminen syvenee, kun sitä sovelletaan käytäntöön, mutta tämä jää vajavaiseksi, jos teoria on ehditty jo unohtaa. Mäkelän mielestä Polamk:n kuulusteluopetuksen resurssit ovat määrällisesti riittäviä, eikä resurssin määrä ole kuulusteluopetuksen suurin ongelma, mutta resurssit ovat heikosti käytössä johtuen lukujärjestysteknisistä seikoista. Aikaisemmin poliisikoulutuksessa käytiin tiiviimmin kaksi kuuden viikon jaksoa niin, että koko esitutkinnan opetus, kuulustelut mukaan lukien, oli käyty läpi. Koulutus uudistukseen yritettiin saada samanlaista tiiviimpää pakettia kuin aikaisemmin, mutta tunteja on sijoitettu eri ajankohtiin opintopisteiden kertymisen mukaan ja opetus on rakennettava niiden mukaan. Mäkelä mainitsi jakautumisen ongelman haastattelussa monta kertaa ja hän toivoisi, että kuulusteluopetusta saataisiin tiivistettyä tulevaisuudessa. Asia on tiedostettu jo monta vuotta ja sitä on yritetty muuttaa. (Mäkelä 2019.)

3.5 Vapaaehtoisuus ja motivaatio oppimisessa

Motivaatiolla tarkoitetaan voimaa, joka ohjaa ja ylläpitää yksilön toimintaa. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen myötä oppimisen tutkimus ja motivaatiotutkimus ovat alkaneet lähestyä toisiaan. (Tynjälä 1999, 98.) Kun motivaatiota tarkastellaan konstruktivistisessä viitekehyksessä, tärkeäksi nousevat opiskelijoiden oman oppimistilanteen tulkinnat, jotka ohjaavat opiskelijoiden suuntautumista oppimistehtäviin. Sosiaalinen konstruktivismi korostaa oppimisympäristön ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä motivaatiossa. (Eml., 107–108.) Mäkelän mukaan opiskelija pystyy oppimaan kuulusteluopetuksessa perusasiat, mutta jos ei ole itse valmis tekemään mitään muuten kuin pakotettuna, niin oppiminen jää kevyeksi. Polamk:ssa ovat ryhmäkoot kasvaneet 20–26 opiskelijaan. Se on niin iso määrä kuulusteluharjoituksiin, että silloin oppiminen on nimenomaan kiinni opiskelijan omasta aktiivisuudesta. (Mäkelä 2019.)

Sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan omasta kiinnostuksesta ja innostuksesta lähtevää toimintapyrkimystä, kun taas ulkoista motivaatiota on yksilön ulkopuolelta tulevat vaikuttimet, kuten palkkiot ja rangaistukset. Jos toiminta on sisäisesti motivoitunutta, ulkoiset palkkiot vähentävät yksilön kiinnostusta suoritukseen ja hän saattaa alkaa pyrkiä vain nopeaan suoriutumiseen saadakseen palkkion.

Myös rangaistuksen uhka laskee sisäistä motivaatiota. Sisäisesti motivoituneelle tulisi antaa palkkiona informaatiota hänen suoriutumisestaan ja kehua hyvästä työskentelystä. (Tynjälä, 99–100.) Suoritusmotivaatioteoriassa, jos onnistumisen toive on voimakkaampi kuin epäonnistumisen pelko, seurauksena on lähestymismotivaatio ja yksilö ponnistelee toivoen onnistumista. Jos epäonnistumisen pelko on voimakkaampaa, yksilö alkaa toimia välttämismotivaation ohjaamana ja valikoi helppoja tehtäviä. Onnistumisen todennäköisyyden arviointi perustuu yksilön aikaisempiin kokemuksiin vastaavista tilanteista ja tehtävän vaikeustason arviointiin. (Eml., 101.) Attribuuttiteoria tarkastelee ihmisten antamia selityksiä toiminnan onnistumisen tai epäonnistumisen syistä. Yksilö voi tulkita epäonnistumisen johtuvan yrittämisen puutteesta ja saattaa uusissa tilanteissa lisätä harjoittelua. Jos yksilö kokee epäonnistumisen johtuvan kykyjensä puutteesta tai ulkoisista olosuhteista, hän voi alistua tilanteeseen ja lakata yrittämästä. (Eml., 101–102.)

Mäkelän mukaan rikostutkinnan koulutus on yksi vaativimmista aineista, mitä Polamk:ssa opetetaan ja työläs opiskelminen ei houkuta tai innosta kaikkia opiskelijoita. Kuulustelemiseen liittyvät suomen kieli, psykologia, rikosoikeus, prosessioikeus ja kuulustelutaito. Näiden oppiminen vaatii täysin siviilistä tulleelle opiskelijalle paljon kovaa työtä ja motivaatiota, sillä ilman näitä opiskelu koetaan hankalaksi. Kuulusteluopetuksessa jotkin opiskelijat ovat pitäneet esitutkintapöytäkirjan laatimista hankalana, vaikka työelämässä joudutaan tekemään monin kerroin nopeammalla tahdilla pöytäkirjoja. Mäkelä ei usko, että kaikki opiskelijat ovat valmiina tekemään sitä työtä mitä rikostutkinta vaatii. (Mäkelä 2019.) Tavoiteteoreettisissa motivaatiotutkimuksissa on pystytty identifioimaan tärkeimpinä neljä perusorientaatiota. Tavoiteorientaatiolla tarkoitetaan tavoitteiden ja niiden ohjaamien toimintapyrkimysten kokonaisuutta. (Tynjälä 1999, 102.) Oppimisorientoitunut tehtävästä innostunut opiskelija haluaa parantaa taitojaan ja ymmärtää opittavaa asiaa. Hänellä on attribuutio-naalinen usko, että yrittämisen määrä ja toiminnan lopputulos ovat yhteydessä toisiinsa. Oppimisorientoitunut ei lannistu epäonnistumisista, eikä pohdi opettajan odotuksia tai muiden opiskelijoiden reaktioita. (Eml., 102–103.)

Suoriutumisorientoitunut opiskelija voi olla kiinnostunut aidosti kiinnostunut taitojen kehittämisestä, mutta hänen pääasiallinen tavoitteensa on menestys, jonka saavuttamiseen oppiminen toimii väli-teenä. Joskus suoriutumisorientoitunut voi pyrkiä hyvään menestykseen mahdollisimman vähäisillä ponnistuksilla ja jos tehtävässä ei ole menestymisen mahdollisuuksia, hän saattaa toimia välttämisorientaation ohjaamana. (Eml., 103.) Mäkelä kertoi havainnoimastaan opiskelijoiden toiminnasta, joka muistuttaa suoriutumisorientaatiota. Osa opiskelijoista menevät kevyemmin harjoitusten läpi mahdollisimman nopealla suorituksella ilman, että panostavat itse tekemiseen ja teoriaa opiskellaan sen verran kuin tarvitsee tentin läpäisemiseen. Suorituksen jälkeen siirrytään seuraavaan ajattelemaan tai välittämättä mitä pitäisi oppia, kunhan vain saa kaikki suoritukset kasaan.

Välttämisorientoitunut opiskelija pyrkii välttämään tilanteita, joissa on mahdollisuudet epäonnistua. Hän viivyttää tehtävään ryhtymistä tai yrittää kiinnittää huomiota tehtävän kannalta toissijaisiin asioihin, jotka hän tuntee hallitsevansa paremmin. Opiskelija suojelee minäänsä seurauksilta, joita huono suoriutuminen aiheuttaa. Epäonnistumiset voivat vaikuttaa negatiivisesti heikko itsetuntoisen opiskelijan orientoitumiseen. (Tynjälä 1999, 104.) Opiskeltavat asiat eivät ole sosiaalisesti riippuvaisen opiskelijan tavoite, vaan häntä motivoi opettajien ja tovereiden hyväksyntä, palautteet ja odotukset. Tämä saattaa näkyä jatkuvana avun pyytämisenä ja estää sisäisen motivaation ja itsesäätelyn kehittymisen. Riippuvuussuuntautunut vaikuttaa usein opettajalle ahkerana ja positiivisena opiskelijana. (Eml., 104.) Haastattelua edeltävänä päivänä Mäkelä oli vetänyt omaisuusrikoskuulusteluharjoituksen, joka on paras paikka oppia, mitä kuulusteluopetuksessa on tarjolla. Harjoitukseen ei löytynyt kuitenkaan vapaaehtoista kuulustelun suorittajaa. (Mäkelä 2019) Tällainen opiskelijoiden käyttäytyminen muistuttaa välttämisorientaatiota.

Yksilöllisen ja yhteisöllisen työskentelyn vaihtelu sekä oppimateriaalien monipuolisuus ehkäisevät kyllästymistä ja erilaisille persoonille on jotain mistä pitävät. Mielekkäät ja henkilökohtaisesti merkitykselliset tehtävät ovat yksilölle kiinnostavimpia. Tällaisia ovat todellisen elämän ongelmatilanteiden ratkaisu, opiskelijoiden harrastuksiin liittyvät tehtävät ja omaan kokemusmaailmaan liittyvät tehtävät. Tehtävät koetaan motivoivaksi, jos ne eivät ole liian helppoja tai kohtuuttoman vaikeita. (Tynjälä 1999, 108) Mäkelä mainitsi samankaltaisia kiinnostavuutta herättäviä piirteitä. Opiskelijoita kiinnostaisi päästä kuulustelemaan oikeita rikostapauksia tai vastaavia simuloituja kuulusteluja. Mäkelä on kertonut opiskelijoilleen, että koska kuulusteluopetus keskittyy kuulustelemisen laillisuuteen, opiskelijoille syntyy väärä kuva, että kuulustelu olisi vain kuivaa lakikirjan lukemista ja teorian pönttämistä. Todellisuudessa kuulusteleminen on vuorovaikutusta ihmisten kanssa ja tämä hienous ei pääse tulemaan kuulusteluopetuksessa esille. (Mäkelä 2019)

Opiskelijoiden omatoimisuutta ja itsenäisyyttä tukeva ympäristö edistää sisäistä motivaatiota ja oppimisorientoituneisuutta, kun taas kontrolloiva auktoriteetti-ilmasto lisää ulkoa ohjautuvaa suori-tusorientoituneisuutta. Opiskelijaa ei tulisi kuitenkaan jättää oman onnensa nojaan itsenäisesti työskentelemään, vaan opettajan tulisi tukea itsenäisessä työssä ja siirtää vastuuta asteittain opiskelijalle. Opiskelijoiden autonomisuutta voidaan edistää esim. antamalla valita omien kiinnostusten mukaisia tehtäviä ja päättää itse suoritustavoista. (Tynjälä 1999, 109.) Mäkelä esitti kriittisiä näkemyksiä koskien opiskelijoiden itsenäisyyttä. Kaikilla Polamk:n opiskelijoilla ei ole sellaisia valmiuksia itseopiskeluun, mitä koulutus edellyttää, eivätkä kaikki opiskelijat ymmärrä millaista omaa vastuuta oppiminen vaatii. Polamk on samassa tilanteessa kuin moni muukin koulu, jossa opiskelijalta odotetaan valtavia itseopiskelumahdollisuuksia. Ideaalissa se toimii niille, jotka ovat kiinnostuneita

ja joilla on valmiuksia itseopiskeluun. Se ei toimi välttämättä massoille ihan siinä määrin kuin teoriassa kiinnostuneemmille ja valveutuneemmille opiskelijoille. Nuorilla ihmisillä ei välttämättä ole vielä sisäistettynä, että mitä he tarvitsevat tässä maailmassa. (Mäkelä 2019)

3.6 Arviointi

Tenttikysymykset voidaan laatia siten, että niillä pyritään tavoittamaan asian ymmärtämistä ja tiedon soveltamista, mitä painotetaan konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä. Perinteisen arvioinnin ongelmana on opiskelijoiden taipumus pintasuuntautuneeseen opiskeluun, jossa nopeasti “päähän pönttääminen” ennen tenttiä ja asioiden pikainen unohtaminen tentin jälkeen. Tenteissä on arvioitu, miten opiskelija pystyy määrällisesti muistamaan opiskeltuja asioita ja esseevastauksissakin on laskettu vain montako asiaa mainittu. (Tynjälä 1999, 172–173.) Kirjallisten tuotosten sisältöä voi arvioida esim. luokittelemalla kappaleita tai teemallisia kokonaisuuksia. Onko kappale luokitteleva, kuvaileva, vertaileva, arvioiva, argumentoiva tai päätelmä. Tällaisten luokkien kokonaisjakauman perusteella voidaan nähdä, miten erilaiset tiedon käsittelyn muodot painottuvat. (Eml., 185.)

On erittäin tärkeää, että arvioinnin muoto ilmaistaan selvästi opiskelijoille kurssin alussa, sillä arviointi on vaikuttaa siihen, kuinka opiskelijat suuntautuvat oppimiseen. Konstruktivismissa painotetaan oppijan kannustamista itseohjautuvuuteen, oppimaan oppimiseen ja yhteistoiminnallisuuteen, joten opiskelijan tulisi arvioida itse oppimistaan ja toveriensa oppimista. (Eml., 174.) Jos opiskelija tietää, että kurssin suorittaakseen hänen on läpäistävä monivalintatentti, hän todennäköisesti pyrkii opiskelemaan asioita mahdollisimman yksityiskohtaisesti ulkomuistiin perustuen, vaikka monivalintakysymykset saattaisivatkin sisältää myös ymmärtämistä edellyttäviä osioita (Eml., 66). Kieli, vuorovaikutus ja merkityksistä neuvottelu ovat keskeisiä välineitä sosiaalisessa konstruktivismissa ja oppimisen arvioinninkin tulisi olla vuorovaikutuksellinen neuvottelutilanne, eikä vain oppijan yläpuolelta tulevaa yksisuuntaista arvostelua (Eml., 171). Heikommin menestyneet opiskelijat voivat kokea vertailevan arvioinnin uhaksi, jolloin seurauksena saattaa olla epäonnistumisen pelko ja välttämisorientaatio (Eml., 110).

Mäkelän mukaan olisi tehokkainta arvioida Polamk:n opiskelijoita henkilökohtaisesti, jos olisi rajatusti resursseja. Aikaisemmin poliisikoulutuksessa oli vähemmän opiskelijoita ja pienempiä kursseja ja Mäkelä antoi itse kaikille henkilökohtaisen palautteen esim. omaisuusrikosharjoituksen esitutkintapöytäkirjasta. Mäkelä kertoo havainneensa, kuinka opiskelija ymmärsi, mitä kuulusteluopetuksessa haettiin, kun Mäkelä selitti asian yksilöllisellä tavalla. (Mäkelä 2019.) Perinteisissä tenteissä vaaditaan opiskelijoilta sellaisia toimintoja ja sellaista tiedonkäsittelyä, joita todellisessa elämässä ei tarvita, vaan ne ovat turhia ja jopa haitallisia työskentelytapoja. Tentissä kirjoitetaan muistinvaraisesti ja aineistojen käyttö on kielletty samoin kuin yhteistyö tovereiden kanssa, vaikka todell-

lisessa työskentelyssä näitä voitaisiin hyödyntää. (Tynjälä 1999, 173–174.) Aineistotentissä opiskelijalla on käytössään esim. kurssikirjat tai luentomuistiinpanot, jolloin opiskelijat vapautuvat ulkokuupaineilta ja voivat keskittyä asioiden ymmärtämiseen. Aineistotentissä täytyy yhdistellä, arvioida kriittisesti ja soveltaa erilaisia tietoja. Näyttökokeessa opiskelija voi osoittaa sekä teorian että käytännön hallintaa alansa aidon työtehtävän suorittamisella. (Eml., 175–176.) Esseessä kirjoittaja yhdistää, järjestää ja valikoi keskeisiä tietoja sekä tekee päätelmiä lähdemateriaalien tietojen pohjalta. Kirjoittaminen tekee ajatukset näkyviksi, mahdollistaa vuorovaikutuksen ajatusten kanssa ja mahdollistaa ajatuksien edelleen kehittelyn. (Eml., 177.)

Poliisikoulutuksessa oli ennen näyttökokeita, joissa opiskelija antoi yksilöllisen näytön kuulustelusta opettajan seuratussa ja pisteyttäessä. Mäkelän mielestä tällainen arviointi olisi paras mahdollinen vaihtoehto. Kun opiskelija tietäisi, että on tulossa oikeasti osaamista arvioiva näyttökoe, se nostaisi opiskelijoiden painetta opiskella tarkemmin. Kuulusteluopetuksesta voi selvitä opiskelemalla teoriaa vain sen verran että pääsee tentistä läpi. Näyttökoe varmistaisi myös valmistuneiden kuulustelutaitojen tason. Näyttökokeissa ei tarvitsisi välttämättä olla numeraalista arviointia, mutta pitäisi tehdä vähintään hyväksytty suoritus. Nykyisillä resursseilla näyttökokeet eivät onnistu, sillä sadan opiskelijan kursseilla resurssin tarve olisi valtava. (Mäkelä 2019.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimusongelma

Opinnäytetyön tutkimusongelmana on selvittää, millaisia käsityksiä opiskelijoilla on Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävydestä. Tavoitteena on koota selkeä kokonaisuus aiheeseen liittyvistä havainnoista, käsityksistä, hyvistä puolista, ongelmista ja ratkaisuvaihtoehdoista. Tutkimus perustuu kuulustelukirjallisuuteen, lainsäädäntöön, oppimiskirjallisuuteen, aikaisempiin tutkimuksiin ja tutkimushaastatteluihin. Työ on rajattu koskemaan poliisin alemman ammattikorkeakoulututkinnon suorittavien opiskelijoiden saamaa kuulusteluopetusta, ennen kuin valmistuvat koulusta. Kuulusteluopetukseen liittyvät myös aiheita sivuavat Polamk:n kurssit ja työharjoittelujakso.

Päätutkimuskysymys: Onko Polamk:n kuulusteluopetus riittävää?

Alakysymyksiä: Millaiset valmiudet Polamk:n kuulusteluopetus kokonaisuudessaan antaa valmistuneelle opiskelijalle työelämään? Miten kuulusteleminen tapahtuu työharjoittelussa? Miten kehittää Polamk:n kuulusteluopetusta?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Aineistonkeruumenetelmän valintaa ohjaa se, millaista tietoa etsitään - millaisen aineiston voidaan ajatella parhaiten tarjoavan näkökulmia ja ratkaisuehdotuksia asetettuun tutkimustehtävään ja määriteltyihin ongelmiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47).

Polamk:n kuulusteluopetus on monipuolinen kokonaisuus ja sen riittävyteen vaikuttaa moni tekijä ja aiheeseen on erilaisia näkemyksiä. Opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Siihen sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen, tapahtumat muovaavat toinen toistaan ja on löydettävissä monenlaisia suhteita. Ihmiset tulkitsevat asioita eri näkökulmista ja sillä ymmärryksellä, joka heillä on. (Hirsijärvi ym. 2014, 160–161.)

Tutkimusongelmaa on jo tutkittu kvantitatiivisilla eli määrällisillä tutkimusmenetelmillä, mutta kvalitatiivisin menetelmin ei ole tehty kokonaisvaltaista tutkimusta. On siis hyvä hakea monipuolisempaa ja uutta tutkimustietoa asioiden suhteista kvalitatiivisin menetelmin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, ei tilastollisten yhteyksien etsiminen. Tämä mahdollistaa sen, ettei tutkimusaineiston tarvitse olla suuri riittääkseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on ollut päämenetelmänä ja siinä on enemmän mahdollisuuksia tulkita vastauksia kuin kyselytutkimuksessa. Haastattelussa ihminen on merkityksiä luova aktiivinen osapuoli, joka tuo esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelu on hyvä menetelmä, kun kysymyksessä on vähän kartoitettu alue tai ennakoidaan, että tutkimuksen aihe tuottaa vastauksia monitahoisesti. (Hirsijärvi ym. 2014, 205.) Haastattelu tuo parhaiten esiin opiskelijoiden monipuolisia käsityksiä kuulusteluopetuksen riittävydestä. Tutkimuksessa halutaan opiskelijoiden myös kertovan kokemuksia kuulustelun opetuksesta ja miten he käyttivät oppimistaan työharjoittelussa.

Yleisesti todetaan, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemmin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus)väittämiä (Eml., 161).

Useimmiten aineistolähtöisyys rinnastetaan laadulliseen tutkimukseen, vaikka se ei ole puhtaasti aineistolähtöistä. Teorialähtöisyys rinnastetaan määrälliseen tutkimukseen. Tutkimus ei voi olla pelkästään teoriasta tai aineistosta lähtevää. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 47.) Tutkimuksessa ei ollut teorialähtöistä tutkimusongelmaa, jota olisi lähdetty vahvistamaan tutkimuksesta odotettavilla tuloksilla, vaan tutkimusongelmaan haluttiin uusia käsityksiä opiskelijoilta. Pedagogiseen teoriaan tutustuttiin haastatteluiden jälkeen ja sitä verrattiin haastatteluiden vastauksiin aineistolähtöisesti.

Puolistrukturoidusta haastattelustakin käytetään toisinaan nimitystä teemahaastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa on teemat, mutta niiden lisäksi on tarkkoja kysymyksiä, jotka kaikki esitetään haastateltaville. Puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteisiin, joissa tietoa halutaan tietyistä asioista, eikä haastateltaville ole tarpeellista antaa kovin suuria vapauksia haastattelussa. (Eml., 57.) Haastattelussa haastattelijalla on ohjat toisin kuin tasavertaisessa keskustelussa. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu. (Hirsijärvi ym. 2014, 207–208.)

Tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelussa täytyi kysyä ennalta suunnittelut kysymykset kaikilta haastateltavilta, jotta saatuja vastauksia pystyttiin vertailemaan. Täysin vapaalla kertomisella haastateltaville tuskin olisi tullut mieleen kaikkia esitetyistä kysymyksistä ja aiheista. Haastatteluissa oli kuitenkin vaiheita, joissa kannustettiin haastateltavaa kertomaan mistä vain seikasta, joka olisi voinut tulla mieleen tai liittyä haastattelun aiheeseen. Strukturoidun haastattelun olisi voinut myös ajautua koskemaan tutkimusongelmaan liittymättömiä asioita.

Teemahaastattelussa ihmisten vapaalle puheelle annetaan tilaa, jotta voidaan huomioida heidän tulkintojaan ja merkityksenantoaan. Teemojen puhumisjärjestys on vapaa ja ennalta päätetyt teemat pyritään keskustelemaan kaikkien kanssa, mutta ei välttämättä samassa laajuudessa. Teemahaastattelu on sopiva haastattelumuoto esimerkiksi silloin, kun halutaan tietoa vähemmän tunnetuista ilmiöistä ja asioista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 55–56.)

4.3 Aineiston kerääminen ja kuvaus

Suoritin Polamk:n kurssin, jossa perehdyttiin kvalitatiiviseen tutkimukseen ja tutkimushaastatteluiden tekemiseen. Suunnittelin haastattelurunkoa yhdessä ohjaajani kanssa ja lisäksi sain opinnäytetyöseminaarissa toisilta opiskelijoilta parannusehdotuksia. Haastateltavat valitaan tutkimusongelman mukaisesti ja heillä tulisi olla kokemuksia tai asiantuntemusta asiasta. Käsitteiden ei tarvitse olla muotoutuneita omakohtaisista kokemuksista, sillä kaikki käsitteet luovat, ylläpitävät ja muuttavat kulttuuria. (Vilka 2005, 113–115.) Tutkimukseen osallistuvia ei tulisi valita satunnaisesti, vaan sellaisia ihmisiä, joilta saadaan parhaiten aineistoa kiinnostuksen kohteena olevista asioista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 56).

Miltei valmistuneet opiskelijat olivat hyviä antamaan käsitteitä Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävydestä, sillä heillä ei ole vielä kulunut paljoa aikaa kuulustelukoulutuksen suorittamisesta ja heillä on tuoreessa muistissa kokemukset opetuksen taitojen hyödyntämisestä työharjoittelun oikeissa kuulusteluissa. Tällaista tietoa ei ole saatavilla keneltäkään muulta. Pidempään työelämässä olleet eivät muistaisi niin hyvin Polamk:n kuulusteluopetusta ja olisivat mahdollisesti mukautuneet työyhteisön kuulustelumenetelmiin. Tutkimuksessa kysyttiin myös opiskelijoiden käsitteitä aiheista, joista heillä ei ollut omakohtaista kokemusta, mutta tietopohjallaan mahdollisesti todenmukaisia käsitteitä ja toteutuskelpoisia ehdotuksia. Tällaisia teemoja olivat esim. kuulusteluopetuksen kehittäminen tai vapaavalintaisen kurssin järjestäminen. Näitä käsitteitä voi verrata tutkimuksen muihin aineistojen ja lähteiden näkemyksiin.

Ylikomisario Pauli Mäkelän valitsin haastateltavaksi asiantuntijana. Tarvitsin tutkimukseeni tietoa Polamk:n kuulusteluopetuksen sisällöstä, toteutuksesta ja opetusmenetelmistä, joista ei ole juurikaan saatavilla kirjallista tietoa. Kuulustelun päävastuuopettajana Mäkelä tietää parhaiten millaista Polamk:n kuulusteluopetus on. Asiantuntija Mäkelälle on rikostutkintauran ja kuulustelun opettamisen myötä kertynyt myös paljon luotettavaa tietoa, kokemuksia ja näkemyksiä tutkimukseeni muihin teemoihin, joita on hyvä verrata haastattelemani opiskelijoiden vastaaviin.

Tein asiantuntijahaastattelun harjoituksen 22.02.2019 komisario Ossi Kaarion kanssa, joka on toiminut opettajan sijaisena Polamk:n kuulusteluopetuksessa. Harjoittelin todellista haastattelutilan-

netta ja ääninauhurin käyttöä, jotta olisin taitavampi ja itsevarmempi oikeassa asiantuntijan haastattelussa. Lopuksi arvioimme haastattelurunkoa. Koehaastatteluilla pystyy varautumaan esim. puheliaisiin tai niukkasanaisiin haastateltaviin ennen varsinaisia haastatteluja. Samalla voi kontrolloida haastatteluteemojen toimivuutta. (Hirsijärvi ym. 2014, 211.) Haastattelun kuivaharjoittelulla, pystyy vähentämään haastatteluun liittyvää jännitystä ja rennolla olemuksella varustettu haastattelija pystyy rentouttamaan myös jännittyneitä haastateltavia (Vilka 2005, 112–133).

Etsin myös tulevien haastateltavieni kanssa samassa vaiheessa olleen opiskelijan ja harjoittelimme 09.03.2019 opiskelijoille suunnitellun haastattelurungon mukaan. Sain harjoitushaastatteluissa hyviä parannusehdotuksia ja tein muutoksia haastattelurunkoihin. Harjoitushaastattelut antoivat myös suuntaa tulevien todellisten haastatteluiden kestosta. Haastattelin ylikomisario Pauli Mäkelää 06.03.2019. Opiskelijoiden haastatteluiden päivämäärät: 13.03.2019 Haastateltava 1, 21.03.2019 Haastateltava 2, 03.04.2019 Haastateltava 3 ja 10.04.2019 Haastateltava 4.

Etsin haastateltaviksi opiskelijoiksi monipuolisen laadullisen materiaalin saamiseksi yhtä naissukupuolen edustajaa, yhtä hieman varttuneempaa opiskelijaa sekä uniikilla Helsingin Poliisilaitoksella työharjoittelua suorittanutta. Vertauksena Turusen ja Suhosen (2018, 34–35) opinnäytetyössä tehdyssä kyselytutkimuksessa Polamk:n molemmilla kursseilla 2016/1 ja 2017/1 suurin osa vastaajista oli ikähaarukaltaan 18–27 ikävuoden välissä ja noin 60 prosenttia oli miehiä ja noin 40 prosenttia oli naisia. Löysin kriteereihin sopivat haastateltavat pääkaupunkiseudulta ja haastattelin toista opiskelijaa ostoskeskuksen kahvilassa ja toista hänen kotonaan.

Etsin myös haastateltavaa, jolla olisi näkemystä Pohjoisen- tai Itäisen-Suomen haja-asutusalueen pienen poliisiaseman toiminnasta. Yksi tällainen opiskelija oli sopivasti Polamk:lla haastateltavaksi. Haastattelin Polamk:lla myös yhtä opiskelijaa, joka edusti Polamk:n opiskelijoiden keskimääräistä ikää ja hänellä oli kokemusta työharjoittelusta keskikokoisella poliisilaitoksella. Myös aika-, paikka- ja tilanne vaikuttavat tutkimukseen ja näiden vaikutukset tutkimuskysymykseen vastaamiseen tulisi huomioida tutkimustekstissä (Vilka 2005, 112–113). Haastattelut, jotka suoritin Polamk:n ryhmätyötiloissa ja haastatellun kotona olivat täysin häiriöttömiä. Ison ostoskeskuksen kahvilassa suorittamani haastattelu sujui myös rauhassa, ilman ulkopuolisia häiriöitä tai pelkoa, että ihmiset tarkkaileisivat keskustelua. Vaikutti, että haastateltava vastasi rehellisesti, avoimesti ja keskittyneesti, eikä opinnäytetyössä käsitellä salassa pidettäviä tai arkaluontoisia asioita.

Valmistautuessani haastatteluihin ajattelin, että parempi saada liikaa kuin liian vähän materiaalia. Kehitin mahdollisimman paljon aiheeseen liittyviä teemoja ja tarkentavia kysymyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa tyypillisesti tutkimussuunnitelma muotoutuu joustavasti tutkimuksen edetessä ja suunnitelmaa muutetaan olosuhteiden mukaan. (Hirsijärvi ym. 2014, 164). Vaati pitkää suunnitte-

lua, että haastatteluissa osattiin ottaa tarpeelliset asiat käsittelyyn, sillä Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävyys on monipuolinen aihe. Tämän tutkimuksen tekijä on käynyt läpi saman koulutuksen ja työharjoittelun kuin haastateltavat. Tutkijalla oli paljon tietoa Polamk:n kuulusteluopetuksen toteutuksesta ja kuulusteluiden suorittamisesta jo ennen tutkimuksen tekemistä. Tutkijalla oli ennalta myös omakohtainen käsitys Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävydestä.

Tutkijalla on luonnollisesti kokemuksia tutkimuskohteesta ja eräänlaisia työhypoteeseja siitä, mitä tutkimus voi tuoda tullessaan. Nämä eivät kuitenkaan saisi kahlita, vaan tutkimusta tulisi tehdä avoimesti. Laadullisessa tutkimuksessa teoriaa voidaan käyttää apuna tulkintojen tekemiseen keräystä tutkimusaineistosta. Tavoitteena on uuden teorian luominen tai vanhan teorian kehittäminen ”paremmaksi”. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 14–15.) Tutkimuksessa ajateltiin, että opiskelijoilla on varmasti erilaisia käsityksiä, joten haastatteluissa pyrittiin monipuolisilla kysymyksillä selvittämään millaisia käsityksiä. Haastattelukysymykset olivat suunniteltu neutraaleiksi ja avoimiksi ilman ennako-olettamuksia, jotta opiskelijat saivat vastata vapaasti ja rehellisesti. Haastattelussa voi pyytää perusteluja esitetyille mielipiteille ja esittää lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. (Hirsijärvi ym. 2014, 205.) Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelijan tulisi huomata uudet suunnat, jotka haastateltavan vastaus avaa. Haastateltava ohjaa tilannetta kysymyksillä ja varalle voi miettiä kysymyksiä, jos haastattelu ei lähde sujuvasti käyntiin. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 103.)

Haastateltavat olivat erilaisia persoonia ja vastasivat eri tavoin haastattelukysymyksiin, joten piti tarkasti seurata haastattelun suuntaa. Haastatteluissa saatiin kokonaisvaltaisia vastauksia, kun oli mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä erilaisesti ja yllätyksellisestikin vastanneilta haastateltavilta. Haastattelun aiheet olivat sidoksissa toisiinsa, joten asioita nousi esiin ennalta odottamattomassa järjestyksessä, ilman että asiaa oli ehditty vielä edes kysyä haastateltavalta. Haastattelurungossa oli kirjattuna tarkentavia kysymyksiä, joista tarkistettiin, mitä aiheita olin jo käsitellyt haastateltavien kanssa. Haastattelun jälkeen aloin vertaamaan haastateltavien käsityksiä erilaisten teorioiden ja aikaisempien tutkimusten käsityksiin.

Haastateltavat kertoivat yksityiskohtaisia esimerkkejä kokemuksistaan, joita tiivistettiin yhdistämällä niissä esiintyneitä samankaltaisia asioita ja mainittiin eroavia asioita. Haastatteluissa oli mukana myös teema, jossa käsiteltiin Polamk:n opiskelijoiden vähäistä kiinnostusta rikostutkintaan verrattuna valvonta- ja hälytystoiminnan suureen kiinnostavuuteen. Tämä teema ei kuitenkaan suoraan liittynyt Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävyteen, joten sen arveltiin jo etukäteen joutuvan tutkimusongelman rajauksen ulkopuolelle. Yleensä tutkija ei pysty hyödyntämään kaikkea kerää-

määnsä, eikä kaikkea ole tarpeen analysoida. (Hirsijärvi ym. 2014, 225.) Haastateltavat olivat tietysti erilaisia ja suurimmaksi osaksi heiltä saatiin helposti ja laajasti käsityksiä, mutta joiltain haastateltavilta ei tullut käsityksiä kaikkiin teemoihin edes tarkentavilla kysymyksillä.

4.3.1 Haastateltavien kuvaus

Haastattelin opinnäytetyöhöni viittä henkilöä, jotta saisin mahdollisimman paljon materiaalia ilman erillistä tutkimuslupaa. Haastattelin ensimmäisenä ylikomisario Pauli Mäkelää, joka opettaa Polamk:ssa taktista rikostutkintaa ja erityisesti kuulustelemista. Kuulustelemista on opettamassa muitakin opettajia, mutta Mäkelä toimii pääsääntöisenä vastuuopettajana. Mäkelä on opiskellut poliisin perustutkinnon, -alipäälystötutkinnon ja -päälystötutkinnon. Mäkelä valmistui 2000-luvun alussa hallintotieteiden maisteriksi poliisin täydennyskoulutusohjelmasta. Mäkelä on työskennellyt yli 30 vuotta poliisiorganisaatiossa ja suurimman osan urastaan rikostutkijana tai tutkinnanjohtajana. Mäkelää kysyttiin ensin Polamk:iin opettajaksi toiseen aiheeseen, josta hän kieltäytyi, mutta myöhemmin hän kiinnostui vapaasta kuulusteluopettajan paikasta. Mäkelä on kuulusteluopettajan tehtävästä hyvin tyytyväinen, sillä kuulustelut poliisityönä ovat aina kiehtoneet häntä. Kaikki haastatellut opiskelijat olivat samalta kurssilta Polamk2016/4 ja olivat juuri saaneet päätökseen työharjoittelujakson. Haastattelemani Polamk:n opiskelijat kertoivat tietojaan ja näkemyksiään nimettöminä, joten koodasin heidän vastauksensa termien haastateltava 1, 2, 3 ja 4 alle.

Teemahaastattelu edellyttää aihepiiriin ja haastateltavien tilanteen tuntemista hyvin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 56.) Haastattelijan kanssa samankaltaisia ihmisiä on helppo haastatella, mutta ei pitäisi haastatella liian läheisiä ihmisiä, koska asioita ei tule kysyttyä vaadittavalla tarkkuudella. (Koskinen ym. 2005, 112.) Haastateltavien tilanne oli minulle tuttu, koska olin ollut samassa tilanteessa puolivuotta aiemmin. Sattumalta en ollut tavannut ketään haastateltavista aiemmin. Kuitenkin Polamk:n opiskelijoilla on hyvä yhteishenki ja koin, että haastattelukeskustelumme olivat avoimia ja rehellisiä ilman vieraskoreutta.

Haastateltava 1 oli 23-vuotias mies, joka oli työharjoittelussa pienellä paikkakunnalla yhdellä Oulun Poliisilaitoksen poliisiasemista. Hänellä oli aikaisempia valmiuksia kuulustelemiseen lukiossa saaduilla kirjoitustaidoilla ja lasten kanssa työskentelystä saaduilla vuorovaikutustaidoilla. Haastateltava 1 oli ennen työharjoittelua ollut kiinnostunut työskentelemään valvonta- ja hälytyssektorilla tai valmiusyksikössä. Hän halusi edelleen työharjoittelun jälkeen töihin valvonta- ja hälytyssektorille, mutta piti rikostutkintaa mukavana uravaihtoehtona. Haastateltava 1 suoritti työharjoittelun rikostorjunnan ja –tutkinnan osion aseman ainoassa neljän hengen tutkintaryhmässä, johon tulee vastuualueen kaikki perusjutut. Perusmuotoista vaativimmat henkirikokset, monimutkaisemmat talousju-

tut ja isommat huumejutut menevät muille yksiköille. Rikosten esikäsittely-yksikkö on Oulun Pääpoliisiasemalla. Rikostutkintaa suoritettiin myös valvonta- ja hälytyssektorilla kuulustelemalla pienempiä rikoksia, kuten rattijuopumuksia.

Haastateltava 2 oli 24-vuotias mies, joka oli työharjoittelussa Hämeenlinnan poliisiasemalla. Hänellä oli aikaisempia valmiuksia kuulustelemiseen lukiossa saaduilla kirjoitustaidoilla ja asiakaspalvelutyössä syntyneillä vuorovaikutustaidoilla. Haastateltava 2 oli ennen työharjoittelua ollut kiinnostunut työskentelemään valvonta- ja hälytyssektorilla. Myös työharjoittelun jälkeen hän halusi valvonta- ja hälytystoimintasektorille töihin. Haastateltava 2 suoritti työharjoittelun rikostorjunnan ja –tutkinnan osion alkupuolen esikäsittely-yksikössä yksinkertaisten rikostapausten parissa, joihin tarvittiin yksi tai kaksi kuulustelua. Isommat jutut siirtyvät Hämeenlinnassa perustutkintaan, pitkäkestoiseen tutkintaan tai johonkin erikoistutkintayksikköön. Haastateltava 2 olisi siirtynyt perustutkintaan, mutta ainoa ohjaajaksi sopiva oli talousrikosyksikössä. Esikäsittely-yksikön jälkeen hän alkoi tutkimaan laajempia rikostapauksia petosrikoksiin keskittyneen ohjaajan kanssa.

Haastateltavalla 3 oli 23-vuotias nainen, joka oli työharjoittelussa Espoon pääpoliisiasemalla. Hän on saanut valmiuksia kuulustelemiseen lukiossa saaduilla kirjoitustaidoilla ja asiakaspalvelutyöstä syntyneillä vuorovaikutustaidoilla. Haastateltava 3 oli ennen työharjoittelua ollut kiinnostunut työskentelemään rikostutkintasektorilla. Myös työharjoittelun jälkeen hänen pitkän aikavälin tavoitteenansa on työllistyä vaativampaan rikostutkintaan, mutta valmistumisen jälkeen hän halusi työskennellä valvonta- ja hälytyssektorilla jonkin aikaa. Haastateltava 3 suoritti työharjoittelun rikostorjunnan ja –tutkinnan osion lyhytkestoisessa tutkinnassa. Hän tutki monipuolisesti rikostapauksia, mutta ei vakavia tai laajoja rikostapauksia. Laitoksella oli erikseen esikäsittely-yksikkö. Vakavammat jutut menivät pitkäkestoisen tutkinnan ryhmille, mutta lyhytkestoisessa tutkinnassakin oli tutkintavankeja.

Haastateltava 4 on 32-vuotias mies, joka oli työharjoittelussa Helsingin pääpoliisiasemalla. Hän on saanut valmiuksia kuulustelemiseen lukiossa saaduilla kirjoitustaidoilla sekä tekemällä puolustusvoimien lainsäädännön pohjalta aliupseerin virassa varusmiesten käytännön kuulusteluja. Hänelle annettiin puolustusvoimissa pieni kuulustelukoulutus, mutta ei kokenut, että hän olisi ollut muita edellä, kun kuulustelukoulutus alkoi Polamk:ssa. Hänellä on näkökulmaa tutkimuksen opettamiseen puolustusvoimien koulutustyökokemuksen myötä. Haastateltava 4 oli ennen työharjoittelua ollut kiinnostunut työskentelemään valvonta- ja hälytyssektorilla, mutta työharjoittelussa häntä alkoi kiinnostamaan myös työskenteleminen rikostutkintasektorilla. Haastateltava 4 suoritti työharjoittelun rikostorjunnan ja –tutkinnan osion ensimmäiset yhdeksän viikkoa perehdytysjaksolla, johon kuului monipuolista yksinkertaisten rikostapausten tutkintaa. Harjoittelijat työstivät rikostapauksiaan neljän hengen ryhmässä, osana perusrikostutkintaryhmää. Heillä oli yhteiseksi perehdyttäjäksi

määrätty ylikonstaapeli. Helsingin poliisilaitoksella on paljon erillisiä tutkintaryhmiä ja halukkaat työharjoittelijat saattoivat rikostutkintajakson jälkivaiheessa päästä perehtymään ns. taktisiin tutkintaryhmiin. Haastateltava 4 suoritti jälkimmäiset neljä viikkoa lyhytkestoisien väkivallan tutkintayksikössä työskennellen osana tutkintaryhmää yksinkertaisten pahoinpitelyiden ja laittomien uhkausten parissa.

4.4 Aineiston analyysi

Viidestä haastattelusta tuli litteroitua materiaalia tekstitiedostoihin yhteensä 73 sivua. Ylikomisario Mäkelän haastattelu kesti n. puolitoista tuntia ja myös opiskelijoiden olivat lähes samanpituisia. Lyhyin opiskelijoiden haastattelu oli 55 min. ja pisin 1 h 45 min. Litteroinnissa tallennettu laadullinen aineisto on useimmiten tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasanaisesti, vaikka litterointia voi tehdä valikoidenkin (Hirsijärvi ym. 2014, 222). Litterointivaiheessa tuntui helpommalta kirjoittaa kaikki mitä haastatteluissa puhuttiin ylös, sillä haastattelut olivat todella pitkiä sekä paikoin aiheissa poukkoilevia, toistelevia ja sekavia. Näin minulta ei jäänyt ainakaan mitään oleellista pois tuloksista. Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia, koska silloin selviää, millaisia vastauksia saadaan tutkimusongelmiin (Eml., 221). Kysyin haastateltavilta paljon yksityiskohtaisia kysymyksiä, joten minun täytyi pitkään ja tarkkaan miettiä, että miten lähden analysoimaan haastattelujen tuloksia. Analyysissä tuloksia tulkitaan lukijan puolesta. Tuloksen laadullisessa aineistossa tulisi olla sopiva tasapaino tutkittavien äänen ja tutkijan tulkintojen välillä. (Hakala 2004, 133.) Toin myös esiin havainnollistavasti suoria lainauksia haastateltavien vastauksista.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston runsaus ja elämänläheisyys tekevät analyysin haastavaksi. Analyysissä järjestyksen luominen ilmiöihin, merkityksien etsiminen ja haastateltujen vastauksien oikeanlaisen tulkinnan löytäminen vie aikaa. Laadullisen tutkimuksen analyysiin on paljon vaihtoehtoja, mutta olisi valittava sellainen analyysitapa, joka parhaiten tuo vastauksen tutkimusongelmaan. Aineistoon tutustuessaan ja sitä teemoittaessaan tutkija tekee jo alustavia valintoja. (Hirsijärvi ym. 2014, 224–225.) Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan aineistolähtöisesti etsimällä litteroinnin jälkeen tekstimassasta sen eri haastatteluja yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Teemoittelu on luonteva etenemistapa teemahaastatteluaineiston analysoimisessa, sillä samoista teemoista on puhuttu yleensä kaikissa haastatteluista. Teemahaastattelurungon lisäksi joskus löytyy uusia teemoja, eivätkä aiheet välttämättä noudata tutkijan tekemää järjestystä ja jäsenystä. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka 2009, 106.)

Käytin teemahaastattelututkimukseni tulosten analyysissä teemoittelua. Pyrkimyksenäni oli kysyä kaikilta haastateltavilta samat kysymykset, joten lähdin järjestelemään litteroidusta tekstistä haastatteluiden vastauksia kysytyjen teemojen muodostamien otsikoiden alle. Yhdistin haastateltavien

vastauksissa esiintyneet samankaltaiset käsitykset ja kerroin niistä tiivistettynä kappaleena. Kirjoitin tuloksiin myös yksittäisiä ja eroavia käsityksiä sekä kokemuksia. Samalla karsin tutkimuskysymyksen kannalta epäolennaisia asioita. Opinnäytetyöni päätutkimuskysymys toimi tuloksia analysoidessani pääteemana ja järjestin alateemojen alle tarkentavien kysymysten vastauksia. Alateemoissa käsitellään pääteeman vaikuttavia taustatekijöitä. Tuloksissa päätulokset ovat pääasia ja ne tulevat ensin, mutta sivulöydökset ja –tuotteet ovat usein mainitsemisen arvoisia. (Hakala 2004, 135.) Tulosten teemat osoittautuivat analyysissä hyvin pitkälti samoiksi kuin haastattelu rungossa. Haastatteluissa nousi esiin kuitenkin uusia tutkimuskysymyksiin vaikuttavia yksittäisiä seikkoja ja haastatteluissa yhteisiä merkityksiä. Teemojen järjestys ja asioiden painotukset muuttuivat aineistoa analysoidessa yllättävien vastausten myötä, jonkin verran erilaiseksi kuin oli ennalta suunniteltu.

Tyypittelyllä tarkoitetaan tyypillisten, keskeisten ja olennaisten asioiden kokoamista eli aineiston tiivistämistä kokonaisuutena havainnollisiin tyypeihin, joita voi vertailla. Tyypit ovat koontien koon- teja ja lukuisat teemat sisältyvät tyypeihin. Teemoja muodostettaessa tarkastetaan, testataan ja tarkennetaan hahmoteltuja teemoja. Tässä voidaan käyttää apuna koodausta, määrällistä laskentaa tai taulukointia. Myös yksittäiset, omituiset ja epätyypillisetkin seikat täytyisi analysoida. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka 2009, 108–109.) Teemahaastattelu aineistosta voidaan kvantitatiivisella eli määrällisellä menetelmällä laskea esiintymien lukumääriä ja tuloksia voidaan analysoida ja tulkita monin tavoin. (Hirsijärvi ym. 2014, 208). Käytin analyysissä apuna myös tyypittelyä ja mainit- tujen asioiden määrällistä laskentaa varmistuakseni haastattelujen tuloksista.

Annoin vastausten aiheille omat koodit ja laskin, kuinka monta kertaa tietty asia oli mainittu kaikissa haastatteluissa. Eniten mainituista asioista tein tyypin, missä oli yhdistettynä yhdeksi kerto- mukseksi keskeisimmin esille tulleet vastaukset. Käytin tätä tyyppiä ohjaamaan tuloksien uuden teemajärjestyksen ja johtopäätöksien kirjoittamista. Haastateltavat kertoivat samankaltaisia käsityk- siä eri teemojen ja kysymysten kohdalla, joten joitain vastausten tekstikappaleita olisi pitänyt pilk- koa osiin ja järjestää uudelleen analyysin teemojen alle. Haastateltavien kertomien asioiden koo- daaminen ja koodien järjestäminen oli selkeämpää. Laitoin myös eroavia käsityksiä ja kokemuksia koodeilla helpommin havaittavaan järjestykseen, jotta pystyin vertaamaan niitä keskeisiin asioihin. Useista lauseista koostuvia tekstikappaleita olisi ollut vaivalloisempaa vertailla ja arvioida kuin jär- jestettyjä lyhyitä koodeja. Teemoja voi nimetä hyvin kuvaavalla tyyllillä tai vaihtoehtoisesti voi valita mielikuvituksellisempia otsakkeita. Otsikko voisi sisältää teeman tekstiin kirjoitettuja havaintoja ja seikkoja. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka 2009, 107.)

5 TULOKSET

5.1 Kuulusteluopetus on määrällisesti riittävää ja antaa kohtuullisen hyvät valmiudet

Haastateltavat kertoivat, että Polamk:n työharjoittelua edeltävä kuulusteluopetus antaa opiskelijoille perusteita ja pohjan kuulustelemiseen. Haastateltavien kertoivat, että työharjoittelua edeltävä kuulusteluopetus on tuntimäärällisesti riittävää, mutta opetusta voisi kehittää paremmaksi ja tehokkaammaksi. Työharjoitteluun mennessä opiskelijoilla on valmiudet suorittaa kuulusteluita, mutta kuulustelusuuritukset eivät ole hyviä. Koulun kuulusteluopetuksen lisäksi kuulustelutaitojen oppimiseen tarvitaan käytännön työkokemusta kuulusteluista ja ohjaajan antamaa opetusta työharjoittelussa.

Niin ku mä oon jo aikaisemmin sanonu, niin teorian määrä on omasta mielestäni ihan niinku all right, että ei ainakaan tarvis olla enää yhtää enempää - - et kyl se koulu antaa niinku pohjan, johka sitten harjoittelussa opitaan käytäntöä. (Haastateltava 2)

Kaikkien haastateltujen mielestä Polamk:n kuulusteluopetus kokonaisuudessaan, työharjoittelu mukaan lukien, antaa riittävät valmiudet valmistuneelle opiskelijalle. Kuulusteluopetus antaa hyvän kokonaiskuvan valmistuneelle perustutkinnan kuulusteluihin.

Miun mielestä kyllä hyvät, että koululla tuli se peruspaketti ja sitä lähdettiin soveltamaan sinne ulkoilmaan ja siinä tuli se mikä tulee jokaisen, veikkaisin ainakin, jonkin sortin rutiini siihen niinku omannäköinen tyyli, miten ne lähtee hoitaa sitä. Minun mielestä ne tulee niinku tosi hyvin toisiaan. Riittävät valmiudet. - - vähän ninku jos ajattelee että aatellaan niinku pyramiidi malliseksi see koulu antaa sen pohjan ja siihen lähetään rakentamaan sitä soveltuvuutta. (Haastateltava 1)

Haastateltavat kertoivat, että silläkin on merkitystä valmistuneen valmiuksiin, minkä laatuksia rikostapauksia työharjoittelijoille tulee tutkittavaksi ja millaisen ohjaajan työharjoittelija saa.

Ehkä pienemmän paikan heikkous vois olla se, että jos siel ei sattumalt just oo semmoisii pienii keissei harjoittelijalle, niin ei tuu sitä rutiinia, kun päällä on vaan pari isoa juttua. Mut sit sä taas pääset näkemään, että miten semmoista isompaa juttua tutkitaan. Mutta sitten taas isommassa paikassa sulla tulee ihan sitä rutiinia niitten asiakkaitten kanssa, oppii toimii erilaisten ihmisten kanssa ja ehkä just se kuulustelutilanne niinku rutiinoiduu paremmin. (Haastateltava 2)

Haastateltujen mielestä opiskelijan omalla vapaaehtoisuudella ja panostuksella on vaikutusta hänen oppimiseensa ja suurimman osan mielestä myös hänen työharjoittelua edeltäneestä kuulusteluopetuksesta saamiinsa valmiuksiin. Osan mielestä on paljon merkitystä, jos ei ole kiinnostunut kuulustelemisesta, koska silloin ei opettelekaan asioita. Jos on kiinnostunut niin opetuksen asiat jäävät mieleen ilman pänttäämistäkin ja kiinnostunut opiskelija saattaa perehtyä kuulustelemiseen myös omalla ajallaan. Myös oma kiinnostus kuulustelemiseen työharjoittelussa vaikuttaa oppimiseen ja valmistuneen opiskelijan valmiuksiin. Haastateltavien mielestä opiskelijoiden olisi tärkeää

oppia kuulustelemaan, vaikka se ei niin kiinnostaisi, sillä kuulustelutaito on tärkeä lähes kaikissa poliisin perustyötehtävissä.

Noo emmä tiä tossa niinkun koulun aikana, niin se nyt on vähän vaikee mun mielestä. Noo joku ny voi varmaan lakipykälää päntätä tosi tarkkaan ja sitten osaa tosi hyvin siinä harjoittelun alussa, mutta sitte taas harjoittelussa, niiku se oma halukkuus ottaa asioist selvää ja niinku paneutuu siihen asiaan vaikuttaa hyvin paljon siihen kuinka sä säistät ja osaat ne asiat. Et tommone harjoittelun aikainen aktiivisuus, nii se on mun mielestä tärkeetä. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, että erityisesti heidän omat valmiutensa kuulustelemiseen olivat hyvät ja että olivat oppineet paljon kuulustelutaitoja Polamk tutkinnon aikana. Haastateltavat kokivat itsevarmasti, että pystyisivät valmistuttuaan työskentelemään rikostutkinnassa kuulustellen onnistuneesti erilaisiin rikosnimikkeisiin.

Mulla on ainakin itellä semmonen fiilis nytten, että pystyy hoitamaan kuulusteluita, että ei oo niinku ongelma. Että melkeen niinku juttu ku juttu niin pystyis kuulemaan, että ainakin itellä jäi semmonen kuva että niinkun oppi tosi paljon. En ois niinku uskonu että harjoittelun jälkeen sitten on näin varma fiilis siitä tutkinnasta. (Haastateltava 3)

5.2 Opiskelijoiden arvioita ja muistikuvia työharjoittelua edeltäneestä kuulusteluopetuksesta

Haastateltavilla oli työharjoittelun jälkeen vaihtelevia muistikuvia työharjoittelua edeltäneen peruskoulutusjakson kuulusteluopetuksen sisällöstä. Haastatellut muistivat eri asioita tarkasti ja joitain asioita oli täysin unohtunut. Osittaista muistamista oli paljon eri aiheista. Haastateltavilla oli kuulustelut osajaksolla eri opettajia ja yksi opettajista oli koulun ulkopuolinen poliisimies sijaisena. Kuulustelun päävastuu opettaja Ylikomisario Pauli Mäkelä oli tuolloin virkavapaalla, mutta opetuksessa käytettiin hänen luentomateriaalejansa. Haastatelluilla ei ollut juurikaan huonoa sanottavaa kuulustelut-osajakson kuulusteluteorian luennoista.

No siinä käydään se teoria, että kyllähän se pitää käydä. Ei voi mennä käytäntöön tekee ennen teoriaa. Et mun mielest se oli aika tiivis paketti, et ei siinä niinku ihan ollu liikaa niitä tunteja, et se oli ihan sopiva ehkä nimenomaan niinku se teoria osuus. Et siinä käytiin ihan tärkeitä asioita kuitenkin ja ei ehkä siitä oo valittamista siitä teoriaopetuksesta. (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat, että kuulustelut-osajakson kuulusteluteorian luennoilla asianosaisten oikeudet ja velvollisuudet kuulusteluissa käytiin hyvin läpi ja opiskelijat ymmärsivät niiden tärkeyden. Osa haastateltavista oppi haastavat oikeudet ja velvollisuudet vähitellen työharjoittelua edeltävän koulutuksen aikana ja viimeistään työharjoittelussa ne jäivät mieleen ja muodostuivat rutiiniksi. Osalle haastatelluista oikeudet ja velvollisuudet eivät olleet jääneet niin hyvin mieleen ja he toivoivat enemmän kertaamista:

Sen mä osaan sanoo että ne on käyty silleen läpi, että sitten ku mä menin tutkintaa, niin mä jouduin kertaamaan ne kaikki uudestaan -- tai kyl mä ny tietinkin muistin mikä on itsekriminointisuoja, mut kaikki et miten pitää määrätä puolustaja yms. nii ne mä jouduin niiku opiskelee uudestaan. Et mä muistanu niitä niinku enää yhtään. (Haastateltava 3)

Osa haastatelluista kertoi kuulleen luennoilla Mäkelän mallista, mutta kukaan heistä ei osannut kertoa, mitä se pitäisi sisällään. Koulun ulkopuolinen poliisimies oli käynyt Mäkelän mallin läpi luennoilla, mutta hänellä oli ollut eriäviä mielipiteitä kuulustelun eri vaiheiden järjestyksestä. Haastateltavat muistivat, että luennoilla käytiin esim. eri asianosaisten kanssa toimimista, vuorovaikutusta kuulustelussa, sijoittumista kuulustelutilaan, vapaata kerronnan käyttöä ja miten kuultavan puheesta kirjataan kuulustelupöytäkirja.

Haastateltavat kertoivat, että kuulustelut-osajakson käytännön varkauskuulusteluharjoituksessa valittiin vain yksi opiskelija luokan eteen hoitamaan kuulustelijan tehtävää ja loput kirjasivat kuulustelua ylös sen pohjalta. Yhteensä kolme opiskelijaa kuulusteli asianosaisia näytteleviä opettajia ja muut opiskelijat kirjasivat kuulustelut, joiden pohjalta tehtiin esitutkintapöytäkirjat. Omaisuusrikos-harjoituksessa käytiin kuultavan oikeudet ja velvollisuudet tarkasti läpi käytännössä. Haastateltavien mielestä tällainen käytännön harjoittelu ei ole riittävää. Jos yksi kuulustelee ja muut kirjoittavat samalla, niin se ei ole paras oppimisen kannalta.

Mut olihan sekin vähän sillai silleen, että se oli oikeestaan paras opetustilaisuus sille edessä olevalle. Muut me vaan kirjoitetaan taas niinku perässä. - - Eikä se oo sit periaattees enää niinku oppimistilaisuus sille muulle luokalle sitten. Siinä vaan opetetaan niinku kirjoittaa nopeesti. (Haastateltava 3)

Haastateltavat kertoivat, että kun vain yksi menee luokan eteen kuulustelemaan, niin ilmapiiri on se, että kukaan ei halunnut mennä vapaaehtoisesti suorittamaan. Kuulusteluharjoitusta suorittavalle opiskelijalle tulee suuret paineet, kun koko luokka seuraa suoritusta eikä kaikilla opiskelijoilla ollut edes motivaatiota suorittaa vaativaa harjoitusta. Kuulustelua suorittavaakin voi jännittää luokan edessä niin paljon, että tilaisuudesta ei jää hirveästi oppeja mieleen.

Se miksi kukaan ei halunnu mennä siihen niin oli jotenkin semmoinen fiilis, et kukaan ei osaa, kun ei oltu harjoiteltu yhtään ja kun oltiin käyty sit vaan teoriaa niiku sitä ennen niinku paljonkin ja sit sen jälkeen pitäis mennä niiku yht äkkii koko luokan eteen käytännössä treenaa, ku ei olla oikeestaa käytännös treenattu yhtään mitään pienintäkää juttuu. Ehkä semmoinen epävarmuus sit vaikutti siihen ilmapiiriin. (haastateltava 2)

Haastateltavien mielestä omaisuusrikoskuulustelu harjoitus toimisi paremmin, jos luokan edessä kuulustelun sijaan opiskelijat olisi jaettu harjoittelemaan pienemmissä ryhmissä ja useampi opiskelija pääsisi suorittamaan kuulustelua käytännössä:

Toistoi tulee tosi vähän ja sitten jos taas vaan haluttais paljon toistoi, niin ei siin nyt tarttis aina olla opettajaa vieressä. Seki harjoitus voitais loppujen lopuks toteuttaa sillain, että siinä on opettaja tilassa ja viis vastaavanlaista keissii, niin pienessä ryhmässä oltais toteutettu. -- Jokainen kattois parin kolmen hengen porukan, yks kuulustelee ja yks on kuulusteltava ja yks arvioi, niin ei tuu tommost ongelmia ja kaikki saa suorituksen. - - Ei tarvi niiku ees mieltii tommosii ongelmii et on vaikee saada framille ihmisiä, kun kaikki harjoittelee, se on siinä. -- Kaikista ei ees välttämättä tarvi opettajan palautetta saada, et miten se ny meni, mut sä saat sen kokemuksen et miten mä tän nyt tekisin. (haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, että varkauskuulusteluharjoituksessa harjoituksessa tapahtui oppimista. He mainitsivat hyvänä asiana, että kuulusteltava kiisti rikoksen ja harjoituksessa käytiin läpi keinoja, kuinka kiistosta päästään eteenpäin. Harjoituksessa kuulustelu laitettiin aina hetkeksi poikki, luokka pohti yhdessä mahdollisia ratkaisuja ja opettaja antoi kuulustelevalle opiskelijalle vihjeitä, kuinka edetä kysymyksillä. Haastateltujen mielestä myös harjoituksen purku, jossa opettaja kävi läpi hyviä suorituksia ja parannusehdotuksia oli onnistunutta. Haastateltavat kehuivat rikoksesta epäiltyä näytellyttä opettajaa, joka alkuun kiisti rikoksen, sitten halusi avustajan paikalle ja lopulta alkoi tunnustamaan rikosta, kun esitettyjen todisteiden myötä piti kiistämistä hyödyttömänä.

Haastateltujen opiskelijoiden mielestä kuulustelut-osajakson lopussa tuleva verkkomonivalintatentti, jonka perusteella opiskelijat saavat arvosanan tästä merkittävästä kurssista, on huono tapa arvioida opiskelijoita tai testata mitä kuulustelemisesta on opittu. Osa haastatelluista kertoi päässeensä monivalintatentistä läpi kohtuullisen hyvillä arvosanoilla ilman että olisivat erikseen opiskelun valmistautuneet tenttiin. Haastateltavat kertoivat, että myös huumausainerikoskuulusteluharjoituksessa oli ongelmana, että vain yksi opiskelija pääsee suorittamaan harjoituskuulustelua. Harjoitus oli kuitenkin toteutettu järkevämmiin pienemmissä ryhmissä, niin useampi opiskelija pääsi harjoittelemaan käytännössä kuulustelemista, suorittajaa ei jännittänyt niin paljon ja tiiviissä porukassa opit jäivät paremmin mieleen. Ryhmissä oli yksi opettaja esittämässä kuulusteltavaa rikoksesta epäiltyä ja ohjaamassa kuulusteluharjoituksen etenemistä.

Haastateltavat kehuivat huumausainekuulusteluharjoitusta. Se oli haastavampi kuulusteluharjoitus, jossa mietitään miten päästään eteenpäin vaikeista vaiheista kysymyksillä ja muut opiskelijat saivat auttaa suorittavaa opiskelijaa. Harjoituksen opettajilla oli työkokemuksen myötä tietämystä aiheesta ja opiskelijoille annettiin harjoituksesta hyvä palaute. Harjoituksessa annettiin havainnollistavia käytännön esimerkkejä ja opetettiin vuorovaikutuksen arvioimista kuulustelussa.

Ei pidä ehkä niinku siihen ensimmäiseen kiistoon luovuttaa, että yrittää vaan niinku jatkaa sitä kuulustelua tai sitten ottaa uuden kuulustelun, että se oli niinkun isoin pointti siinä, että mitä treenattiin. Toki siinä tuli myös hyvin esiin semmoisia, että niinku tämänsä, että mitä täytyy kysyä rikoksesta epäillyltä, jos se alkaa niinku tunnustaa niin mitä kaikkee niinku siihen huumausainerikokseen, että se tunnusmerkistö täytyy. Niin mitä kysymyksii sun täytyy niinku kysyä, että se syyttäjä niinku lähtee helpoimmin syyttämään tätä vastaajaa. (Haastateltava 3)

Haastateltavat kertoivat, ettei rattijuopumuskuulusteluharjoituksessa ei oikeasti edes harjoiteltu kuulustelua ja se oli siksi kuulustelun kannalta hyödytön harjoitus. Kuulustelut suoritettiin pareittain, vuorosanat oli ennalta käsikirjoitettu paperille opiskelijoille ja kertomus vain kirjattiin kuulustelupöytäkirjaksi. Rattijuopumusharjoituksessa painotettiin PATJA-järjestelmän käyttöä ja opeteltiin tekemään rattijuopumusrikoksen esitutkintapöytäkirja. Rattijuopumus on niin yleinen tutkittava rikos, että siihen kuulustelemista olisi pitänyt opettaa paremmin.

Kaikki haastateltavat kehuivat KEIKKA-kuulusteluharjoitusta oppimisen kannalta ja osan mielestä se oli Polamk:n opintojen paras kuulusteluharjoitus.

Se KEIKKA-harjoitus oli ehkä näist kolmesta (käytännön kuulusteluharjoituksesta) se paras, ku siin jokainen joutui tekee tai pääs tekee -- henkilökohtaisest se oli niinku ainoa käytännönharjoitus. (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat, että KEIKKA-harjoituksen toteutus oli viety aika pitkälle. Kuulusteluiden ajankohdat sovittiin puhelimitse ja kuulustelu toteutettiin tyhjässä luokkahuoneessa, jolla saatiin todenmukaisen kuulustelutilan tuntua. Harjoituksessa oli yksi opiskelija suorittamassa kuulustelua ja sitä seuraavat opiskelijat sekä opettaja toimivat ikään kuin kuulustelutodistajina. Haastateltavat kertoivat, että harjoituksen toteutus ja suunnittelu opiskelijoiden osalta oli onnistunutta. Heidän mielestään opiskelijoiden kuulusteltavien näyttely oli uskottavaa ja aitoa tunnelmaa luovaa. Haastateltavalla 2 oli erilainen näkemys:

Se et kaverit oli näyttelämä ni en tiä onk se sit aina paras et opettajil on toisaalta se kokemus et millaisii ne epäillyt yleensä niis kuulusteluis on et minkälaisii ne epäillyt nois kuulusteluis ihan oikeasti saattaa olla. Et tos taas se näyttely, kun kaverit näyttelä ja muuta niin voi mennä vähän överiksikin jossain kohtaa. (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat, että opettaja antoi opiskelijoille palautteen suullisesti heti harjoituksen päätyttyä ja myös opiskelijat saivat antaa toisilleen palautetta. Haastateltavat kertoivat, että juuri kokonaisvaltaisen henkilökohtaisen palautteen saaminen opettajalta oli harjoituksessa erityisen hyvää. Opettajat antoivat rakentavaa palautetta esim. oikeuksien ja velvollisuuksien läpikäymisestä, vuorovaikutuksesta sekä kysymysten asettelusta. Haastateltavat arvioivat, että onnistuneet KEIKKA-kuulusteluharjoituksen suoritukset kertoivat siitä, että kuulusteluopetuksesta oli jäänyt opiskelijoiden mieleen. Kuulustelijat osasivat esim. painottaa tärkeitä oikeuksia ja velvollisuuksia ja esittää kysymyksiä saadakseen selville rikoksen tunnusmerkistön. Omaisuusrikos-, huumausainerikos- ja KEIKKA-kuulusteluharjoituksissa oli hyvää, että ne havainnollistivat, miten rikoksen tutkinta etenee tapahtumapaikalta kuulusteluhuoneeseen.

Ainoastaan haastateltava 3 muisti Mäkelän SUE-taktiikan käytöstä pitämän luennon, joka oli työharjoittelua edeltävän peruskoulutusjakson lopulla:

Se oli niinku hyvä luento, niin niin se oli niinku ihan älytöntä et se oli ihan loppuun ja me annettiin niiku siitä välitön palaute ihan loppuun Paulille. -- Ois voinu harjoitella tätä niinku koko kuulusteluopetuksen kurssin aikana tätä taktiikkaa. (Haastateltava 3)

Haastateltavat kehuivat kuulustelutaktiikan oppeja ja kertoivat, että kuulustelutaktiikkaa sivuttiin kuulusteluopetuksen eri teemoissa ja osajaksoilla. Haastatelluille oli jäänyt mieleen, missä vaiheessa kuulustelua tulisi taktisessa mielessä kertoa rikoksesta epäillylle poliisin hallussa olevista tiedoista ja todisteista. Taktiikkaopetuksessa käsiteltiin, kuinka kuulustelussa voitaisiin päästä eteenpäin, kun rikoksesta epäilty kiistää tai ei puhu. Miten esittää vastaperusteluita rikoksesta epäillyn väitöksiin ja kuinka tärkeitä ovat varsinaisen kuulustelun ulkopuoliset keskustelut asianosaisten kanssa. Haastateltavat kertoivat, että rikostyyppien erityispiirteitä osajaksolla käsiteltiin vakavia rikoksia ja näillä luennoilla sivuttiin kuulustelutaktiikkaa työelämän kuulusteluesimerkeistä kertomalla ja kuulusteluvideoita näyttämällä.

On sitä (kuulustelutaktiikkaopetusta) jossain vaiheessa ollut. En muista onk se ollu sitä kuulusteluoppia vai mitä, mutta esimerkiksi sitä rytmitystä et miten sitä saatua tietoa esim. kerrotaan epäillylle ja niin edelleen. Semmoista ollaan kyllä käyty jossain vaiheessa läpi. Mutta taas sit kuka sen koulutuksen on pitänyt ja missä vaiheessa sitä on pidetty? (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, että kuulustelupsykologiassa oli yllättävän paljon luentoja ja opettamassa oli koulun ulkopuolinen psykologi. Haastateltavat kertoivat, että kuulustelupsykologian opetukset olivat niin vaikeaselkoista, epäkäytännöllistä ja jopa epäuskottavaa, ettei niitä pystynyt hyödyntämään konkreettisesti kuulusteluharjoituksissa tai työharjoittelun kuulusteluissa. Opit eivät tästä syystä jääneet haastateltavien mieleen ja muistiin. Kuulustelupsykologiassa käytiin vuorovaikutusta kuulustelussa ja esim. vakavampien rikosten, kuten raiskauksen, asianosaisten kanssa toimimista. Haastateltavat kertoivat, että osana kuulustelupsykologiaa oli kellokuulusteluharjoitus, jossa piilotettiin kello ja sitten psykologisilla keinoilla arvuuteltiin, kenellä kello voisi olla sekä miten mahdolliset kellonhaltijat yrittäjät huijata. Haastateltavat kertoivat, että kuulustelupsykologiassa oli myös toinen kuulusteluharjoitus, jossa psykologian opettaja loi kaksi aidontuntuista kuulustelutilannetta esittämällä rikoksesta epäiltyä ja kaksi vapaaehtoista opiskelijaa kuulusteli häntä luokan edessä. Harjoituskuulusteluita ei kirjattu ylös. Harjoituskuulustelussa käytettiin opetettuja psykologisia keinoja, joiden vaikutuksesta rikoksesta epäilty ryhtyi tunnustamaan ja kertomaan rikoksesta.

Tuntu ihan turhalta ja sitä oli joku kaks kolme päivää. Sitä psykologiaa jotenkin toivoi et se ois enemmän jotenkin niinku sitä asiaa itsessään. Et siit jäi kyl vähän semmonen surkee kuva et. Enkä mä oikeen muista et mitä ne psykologit koulutuksessaan piti, et ei varmaan mitään kauheen kummallista, kun ei siit opetuksesta ees muista et mihin ne yksityiskohdat liittyy. -- Osa niistä esimerkiksi psykologin pitämistä kuulusteluharjoituksista tuntui mun mielestä enemmän ninkuin semmoisilta leikiltä ja laskennalta et piilotettiin kelloja ja sit arvailtiin, että missä se kello voisi olla, että miten se toinen niinkuin kusettaa. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, että lasten kuulustelun opetuksessa oli ulkopuolinen luennoitsija, joka oli lapsiin perehtynyt psykologi. Luennoitsijalla oli paljon työkokemusta oikeista lasten kuulusteluista. Lasten kuulusteluun paneuduttiin ja käytettiin suhteellisen paljon aikaa. Luennoilla käytiin lasten kuulustelusteluissa huomioitavia seikkoja ja esitettiin lasten kuulustelemiseen liittyviä videoita. Haastateltavat kertoivat, että myös rikostyyppien erityispiirteitä osajaksolla kerrottiin toistamiseen lasten kuulustelemisesta, mutta käytännönläheisemmin havainnollistavien esimerkkien kautta.

Haastateltavat kertoivat, että kirjoittamisen osajaksolla toinen opiskelija oli miettinyt jonkin tapahtuman elämästään, kertoi tämän vapaalla kerronnalla ja toinen opiskelija kysymisen ohessa kirjasi tarinan ylös ikään kuin kuulustelukertomuksena. Osan haastateltujen mielestä tämä oli hyvä harjoitus ja se harjoitti kuulustelutaitoja, mutta osan mielestä se ei opettanut juurikaan kuulustelemisesta ja oli pinnallista.

Tuntu et se oli vaa vähä semmosta, että joku kertoo tarinan ja toinen kirjoittaa sen. Sillä mentaliteetilla et se oli aika... (Haastateltava 3).

Osajaksolla pidettiin myös esitys luokalle, joka opetti esiintymistaitoja. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että Polamk:ssa ja kuulusteluopetuksessa on tärkeää opettaa vuorovaikutustaitoja etenkin vähemmän sosiaalisten persoonien valmiuksien lisäämiseksi. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että tämä on turhaa, koska poliisikouluun valitaan ihmisiä, jotka ovat olleet jo paljon ihmisten kanssa tekemisissä ja osaavat siten lukea vuorovaikutusta. Haastateltavat kertoivat, että alustavaa puhuttelua sivuttiin Polamk:n koulutuksessa, mutta osalle haastateltavista oli työharjoitteluun mennessä jäänyt epäselvä kuva, miten alustava puhuttelu tapahtuu käytännössä. Esim. se missä vaiheessa alustavaa puhuttelua tulisi kertoa asianosaisen oikeudet ja velvollisuudet oli jäänyt epäselväksi. Haastateltava kertoivat, että työelämässä poliisimiehet käyttävät alustavaa puhuttelua vähän vääränlaisesti, eivätkä siinä määrin missä pitäisi, vaikka alustavassa puhuttelussa voitaisiin saada paljon tietoa.

5.3 Kuulusteluopetukseen tulisi lisätä käytäntöä ja karsia epäolennaisempia asioita

Kaikki haastateltavat kertoivat, että Polamk:n työharjoittelua edeltäneen kuulusteluopetuksen tärkein kehityskohde on käytännön kuulusteluharjoitusten lisääminen. Kuulustelemista tulisi harjoitella pienryhmissä ja opiskelijoiden pitäisi saada enemmän toistoa ja varsinaisia suorituksia käytännössä. Työharjoittelua edeltävässä kuulusteluopetuksessa pääsee itse tekemään käytännössä vain vähän ja monet opiskelijat tekevät vain yhden harjoituskuulustelun. Haastateltavat vertasivat voimankäytön tai valvonta- ja hälytystoiminnan opetukseen, jossa kaikki pääsevät oppitunneilla harjoittelemaan käytännössä. Haastateltavat ottivat kehitysehdotuksissa huomioon Polamk:n resurssihaasteet ja suuret opiskelijamäärät, mutta heidän mielestään kuulusteluopetusta voisi tehdä tehokkaammaksi ja siitä voisi jättää pois joitain osioita.

Mun mielestä se suurin ongelma on se tehokkuus niissä käytännön harjoituksissa. Et niitä pitäis järjestää semmotti, että mahdollisimman moni sais niitä suorituksia ja vaikka sitten se vertainen arvioimaan sitä yksittäistä suoritusta, ja että monta kuulustelua vierekkäin ja että vertainen arvioija. Sitten opettaja kattoo siinä taustalla, että miten se menee ja antaa sitten semmoisen kokoavan omat huomionsa koko luokalle. Et enemmän vaan sitä tekemistä siihen touhuun ja vähemmän semmoista akateemista vatkaamista. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat sekä hyviä että huonoja puolia kuulusteluopetuksen jakautumisessa pitkin työharjoittelua edeltänyttä koulutusjaksoa. Opetus oli ripoteltua, opettajat vaihtuivat ja oli ollut vaikeaa saada selkeää kuvaa opetustavoitteista. Osa haastateltavista piti parempana vaihtoehtona, että kuulusteleminen opetettaisiin kokonaisuudessaan tiiviimmin yhden tai kahden periodin aikana. Osa haastateltavista kertoi, että asiat pysyivät paremmin mielessä työharjoitteluun asti, kun opetus tuli tasaisesti pidemmän aikavälin aikana. Jos kuulusteluopetus pidettäisiin vain tiiviinä opetusjaksona, opitut asiat unohtuisivat nopeasti. Oli hyvä, että eri vaiheissa kerrattiin jo aiemmin läpikäytyjä asioita, kuten kuultavien oikeuksia ja velvollisuuksia.

- - heti alkuun käytiin sitä psykologiaa joskus, että vähän teoriaa ja sitten oli lainsäädäntöä paljon ja sit oli yks treeni välil ja sit oli taas toi yks treeni, niin sitä semmoist rutiini ei tääl koulus pysty oikeen saamaan ollenkaan, se oli semmoista aika hajanaista. Et saattoi olla et käytiin ne teorit joksus kauan sitten ja sit tuli vast noi käytännön treenit, niin siin oli sit aika pitkä väli jos en niinku väärin muista. - - Ehkä perätysten ois paras tai sit et se käytäis kokonaan kaikki ja sitte vaik ennen harjoitteluu ois joku kertaus viel nopeesti - - (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat, että vaikka teoria on tärkeää, niin pitäisi mennä nopeammin siirtyä käytännön harjoitteluun. Käytännön harjoittelun ohessa tulisi kuitenkin automaattisesti lisää teoriaakin, mutta harjoitellessa opit jäisivät paremmin mieleen. Teoriaopetusta voisi myös vähentää ja varsinkin kuulusteluopetuksen alkupuolella käydään vähemmän tärkeitä tai konkreettisia asioita. Haastateltavien mielestä kuulusteluopetuksesta pitäisi vähentää kuulustelupsykologiaa. Myös lasten kuulustelemista käytiin liian laajasti siihen nähden, että hyvin harva päätyy tutkimaan lapsiin liittyviä rikoksia. Opetus on myös väärässä järjestyksessä, kun kuulustelupsykologian ja lasten kuulustelemisen opetus tulevat ennen kuulustelut osajaksoa. Vasta myöhemmin kuulustelemisen perusteiden jälkeen, voisi lähteä viemään kuulustelutaitoa eteenpäin esim. psykologisella opetuksella.

No siin lähetään tosi niinku syvällisesti liikenteeseen, niinku psykologisista näkemyksistä ja tälläsist, mitä ei välttämättä oikeen osaa hahmottaa siin kohtaa, kun lähetään niinku harjoittelee kuulusteluu - - ainakin siellä missä mä olin harjoittelussa et just se, et kyl siel on ne ketkä niitä lapsii kuulustelee et ne, jotka on niinku koulutettu siihen. Et se vie ehkä aikaa vähän. Mut et kyllä se jollain taval pitää se tuoda esiin just et, jos kentäläkin tulee just joku lapsirikoshomma niin tietää et miten siinä pitäis toimii. (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat, että kuulusteluopetuksessa tulisi käydä myös vakavampien ja monimutkaisempien rikosten kuulustelemista esim. työelämässä suoritettuja kuulusteluita esittelemällä. Vaativampien kuulusteluiden opettaminen olisi hyvä, koska yksinkertaisemmat rikokset tuntuisivat tämän jälkeen helpommilta, opiskelijat olisivat kiinnostuneempia kuulusteluopetuksesta ja työharjoittelussa tulee tutkittavaksi vakavampiakin rikosnimikkeitä. Avustajan käyttöä olisi voinut käydä tarkemmin läpi kuulusteluopetuksessa, sillä haastateltaville oli jäänyt epäselvä kuva, miten avustaja hankitaan ja miten avustajan kanssa toimitaan.

Haastateltavien mielestä olisi tärkeää saada tärkeästä kuulustelusta kiinnostavampaa ja opiskelijoita motivoivampaa. He eivät usko, että opiskelijoiden patistaminen lisäisi motivaatiota opiskella kuulustelemista, sillä kiinnostus on opiskelijasta itsestään kiinni. Haastateltavien mielestä käytännönläheisyyttä lisäämällä voisi kiinnostavuus kasvaa. Monilla opiskelijoilla voi mennä maku kuulustelemiseen, kun ennen käytännön harjoittelua on paljon teoriaa esim. laillisuudesta ja psykologiasta.

Haastateltujen opiskelijoiden mielestä kuulustelut osajakson monivalintatenttiä pitäisi muuttaa. Osa haastatelluista ehdotti, että oppimisen kannalta parempi tapa arvioida olisi perinteisempi tentti, jossa pitäisi kirjoittaa lyhyitä vastauksia tai esseitä kysymyksiin. Tällainen kirjottaminen laittaisi opiskelijan hieman ajattelemaan opittuja asioita. Osa haastatelluista opiskelijoista ehdotti myös arviointia, jossa suoritettaisiin harjoituskuulustelua käytännössä opettajan arvioidessa. Opiskelijat arvioivat, että arvioinnin muuttaminen vaatisi resursseja ja aikaa opettajalta.

Miksei se vois olla niinku se tentti vaikka sillai, että pitää kirjoittaa niinku kuulustelupöytäkirja sillai, että ne oikeudet ja velvollisuudet kirjoitetaan auki niin kuin ne oikeesti on ja sitten totaa jotain niit vaik kyssäreit tai jotai. Niit vois olla niinku just jotain pari rikostee- maa ja et mitä niistä ois hyvä kysyy ja sit see et miten se kuulustelu koostetaan ja se tehtäis siihen oikeeseen pöytäkirjaan. (Haastateltava 2)

Kaikki haastatellut opiskelijat näkivät hyvää vapaavalintaisen kuulustelukurssin kehittämisestä Polamk:iin. Haastateltavat kertoivat, että Polamk:n vapaavalintaisten opintojen tarjonnassa pitäisi olla kursseja, joilla voisi syventää käytännöllistä ammatillista osaamista. Tällaisia kursseja ei juurikaan ole, eivätkä opiskelijat voi erikoistua heitä kiinnostaviin työtehtäviin, kuten valvonta- ja hälytystoimintaan tai rikostutkintaan. Käytännöllinen kuulustelutaitojen parantaminen varmasti kiinnostaisi Polamk:n opiskelijoita ja erityisesti rikostutkinnasta innostuneita opiskelijoita.

No mun mielestä kaikki järkevät vapaavalintaiset kurssit ois hyvästä. Et jos siellä ois niinku opettajilla halukkuutta niinku pitää jotain, niin varmasti ois kiinnostutta niinku kuulustelutaktiikkaan tai johonkin tiettyyn tietyn alan tutkimiseen. - - mä oon tosi yllättynyt kuinka oikeesti surkeeta toi vapaavalintaisten tarjonta on, kun ei anneta mitään oikeesti semmosii, millä vois yrittää vähän niinku erikoistuu. - - pystyttäis ehkä sitouttaa niitä opiskelijoitakin sen harjoittelun jälkeenkin opiskelemaan niinku jotain erikoisalaa - - Sit on taas jotain sosiologia paskaa ja kaikkee muuta pelleilyy, niin ei pysty ymmärtää. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, että opiskelijoiden tärkein valintakriteeri vapaavalintaiselle kurssille ei ole helppous tai vaivattomuus. Esim. opiskelijat valitsevat suosittuja ja kiinnostavia vapaavalintaisia kursseja, joita järjestetään iltapäivisin, vaikka olisi tarjolla aikatauluttomia etäopiskelukursseja. Nämä kurssit alkavat, kun muut opiskelijat pääsevät koulusta ja jatkuvat pitkälle iltaan asti. Opiskelijat valitsevat vapaavalintaisia kursseja sen mukaan minkä he kokevat kiinnostaviksi itselleen ja hyödyllisimmäksi jatkon kannalta, vaikka olisivatkin työläitä. Haastateltavalla 2 oli erilainen näkemys:

Kyl ihan rehellinen vastaus on, että Polamk:n opiskelijoita kiinnostaa enemmän helpot ja vaivattomat kuulustelukurssit ennemmin kuin kehittävät ja realistiset. Semmoset missä ei tarvitse nähdä vaivaa. Toisaalta ammattitaitoa ajatellen sääli, että se on näin. - - pitäis saada niinku kannustavaksi et siitä sais niinku helposti pisteitä... (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat, että opiskelijat pitäisivät kiinnostavana ja mielekkäänä, jos vapaavalintaisella kuulustelukurssilla pääsisi itse tekemään käytännössä, eikä enää keskityttäisi niin paljon teoriaopintoihin. Kurssille pääsisi kuulustelut-osajakson jälkeen ja se pitäisi toteuttaa lähiopintoina etäopintojen sijaan. Kurssilla voisi harjoitella pienryhmissä erilaisten kuulusteluiden tekemistä. Opiskelijoita kiinnostaisi, jos kurssilla käytäisiin miten erilaisia tai vaativampia rikoksia tutkitaan. Kiinnostavaa olisi myös, jos kurssilla havainnollistettaisiin asioita esittelemällä oikeita suoritettuja kuulusteluita. Kurssilla voitaisiin käydä tarkemmin tunnusmerkistöjen hakemista ja kuulustelutaktiikan käyttämistä.

Oikeasti kehittävä ja puoleensavetävä ei ois ainakaan etänä suoritettava kurssi. Oikeesti porukalla sitten kokoonnutaan ja on tarpeeksi sitten, että se vapaavalintainen kurssi on semmonen, että sitä ei voi ainakaan täyteen laittaa tai sitten pitää olla useampi opettaja. Pienemmissä ryhmissä harjoiteltais sitä kuulustelua millon mitäkin. - - ois hyvä että ois erityyppisiä rikoksia ja että miten niitä tutkitaan tai siis kuulustellaan ja vois olla niinku vakavii henkirikoksia, että miten semmosten kuulustelu niinkun hoidetaan. (Haastateltava 3)

5.4 Työharjoittelussa opitaan tekemällä paljon kuulusteluita Polamk:n oppeja hyödyntäen

Kukin haastateltavista suoritti kymmeniä ja jopa yli sata kuulustelua työharjoittelun aikana, joten haastateltavat työskentelivät kovasti kuulusteluiden parissa. Tutkimattomia rikoksia oli paljon ja harjoittelijoilla oli työpainetta.

30 pöytäkirjaa siin ekalla jakson aikana ja niihin lähtökohtaisesti kaksi tai kolme kuulustelu, nii tuleehan niit siin sit lähtökohtaisesti aika paljo. Ja sit siin lyhytkestoises väkivalas oli sit taas semmosii pidempi kestopii hommii, niin sielt ei sit niinku pöytäkirjoi tullu mutta niit kuulustelui sai sitten tehdä senkin edestä koska oli just näit kaikkii baaritappeluit paljon ja oli näit niiku todistajii ja kaikkii aika paljon sun muita useimpia epäiltyjä ja useampia asianomistajia niin kyllä siinä niitä kuulusteluja tuli aika paljon. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat tutkineensa paljon pieniä ja yksinkertaisempia rikostapauksia. Vähemmän vaativista rikosjutuista oli saanut hyvän rutiinin kuulustelemiseen ja asiakkaiden kohtaamiseen. Osa haastateltavista pääsi tutustumaan erityisiin rikostutkintaryhmiin ja osa haastateltavista kuulteli erilaisiin vakavampiin ja haastavampiin rikosnimikkeisiin. Uudet rikosnimikkeet olivat tuntuneet aluksi jännittävältä ja vaikealta, mutta kuulusteluiden suorittaminen ei ollut ollut monimutkaista tai vaikeaa.

No pahimmat mitä mulla oli, oli kaks taponyritystä. Niihin molempiin kuulustelin niinku kaikki asianosaset. Sitten törkeätä kavallusta sit oli yks Kajaanista tuli virka-apupyynnö että törkee huumausainerikos, että "kuule tohon". -- Kuutisen juttua ehkä oli poroasioihin liittyviä. (Haastateltava 1)

Petospuolella niin pääsin vähän laajempiin muutamiin juttuihin mukaan. Lievää petosta paljon ja sit just petosta et siel oli jotain kavalluksia ja sit meil tuli ne pari törky petosta mitä me sit painettiin aika paljon ja siihen vedettiin yks asianomistajan kuulustelu ohjaajan kans kaksin mikä kesti sit pari kolme tunii. (Haastateltava 2)

Olihan niitä näpistyksiä ja vahingontekoja oli jonkun verran, mutta sitten oli tosi kiva et tutkinnanjohtaja anto mulle roolia, et mä pääsin tutkimaan kasvattamojutun ihan yksinäni. Sain toki apua tosi paljon, mutta mä olin siinä ainoana tutkijana. (Haastateltava 3)

Haastateltavat kaikki kertoivat, että he olivat tykänneet kuulustelemisesta, pitäneet sitä mielenkiintoisena ja että tulevat kuulustelemaan mielellään jatkossakin. Kuulustelut alkoivat sujumaan paremmin kokemuksen tuomien ymmärryksen ja taitojen myötä. Haastateltavat olivat saaneet onnistumisten tunteita, kun kuultavat olivat antaneet haluttuja vastauksia ja kuulustelu oli päätynyt asetettuun tavoitteeseen.

Haastateltavat kertoivat aloittavansa kuulustelut tunnelmaa keventävällä keskustelulla ja ottamalla kuulusteltavan henkilötiedot ylös. Vasta tämän jälkeen haastateltavat alkoivat käymään läpi kuultavan oikeuksia ja velvollisuuksia. Oikeudet ja velvollisuudet annettiin kuultavalle kirjallisesti luettavaksi. Sitten ne käytiin suullisesti läpi kuultavan kanssa, jonka jälkeen vielä kysymällä varmistettiin,

että oikeudet ja velvollisuudet olivat ymmärretty. Kuultavilla oli usein kysyttävää oikeuksista ja velvollisuuksista, jolloin epäselvät kohdat kerrattiin. Oikeuksien ja velvollisuuksien läpikäyminen vei paljon aikaa, mutta kokeneille kuultaville ne käytiin lyhyemmin

Mikä käytäntönä tuolla oli niin ei niitä oikeuksia ja velvollisuuksia niin tiukasti kirjoitettu auki niihin pöytäkirjoihin, mut kyl ne miten ne oikeudet ja velvollisuudet pitää kertoa, niin kyl mä sen opetuksen mukaan menin kuitenkin ja et käy ne kaikki aina läpi. Et en menny ainakaan sieltä mistä on aita matalin. (Haastateltava 2)

Kuulustelun alkuun kerrottiin, mitä rikosasiaa kuulustelu koski. Kaikki haastateltavat kertoivat, että olivat aloittaneet varsinaisen kuulustelun antamalla kuultavan kertoa asiasta omin sanoin vapaalla kerronnalla. Vapaan kerronnan jälkeen haastateltavat alkoivat esittämään omia tarkentavia kysymyksiään. Haastateltavat kirjasivat kuultavan kertomat asiat ja esittämiään kysymyksiä. Sitten kuultavalta kysyttiin, onko hänellä mitään kysyttävää, kuulustelu annettiin kuultavan luettavaksi ja lopuksi kuulustelupöytäkirja allekirjoitettiin. Haastateltavien kuulusteluiden kestot vaihtelivat lyhimmillään viidestä minuutista pisimmillään puoleentoista tuntiin, mutta keskimäärin kuulustelut kestivät 30–45 min. Kuulusteluiden kesto oli riippuvainen, siitä kuinka nopeasti kuultavat olivat valmiita kertomaan asioista.

- - pitää olla myös sitä vapaata kerrontaa, mikä sit taas on hassuu, koska Espoossa se on et siel halutaan ensisijaisesti kysymysvastausmenetelmää, mut se opetettiin sellai että. -- Espoossa kun kävi muittenkin tutkijoiden kuulusteluissa, niin huomas että siel oli aika paljon just kysymysvastaus menetelmää, että se ehkä mun mielestä jopa selkeyttää ehkä sitä. (Haastateltava 3)

Haastateltavat kävivät kuultavien kanssa keskusteluita ennen varsinaista kuulustelemista ja myös sen jälkeen rentouttaakseen tunnelmaa sekä oppiakseen tuntemaan kuultavaa. Keventävää alkukeskustelua käytiin esim. matkalla kuulusteluhuoneeseen tai odotellessa tietokoneen avautumista. Haastateltavia oli neuvottu käymään keventävää keskustelua sekä työharjoittelua edeltäneessä kuulusteluopetuksessa, että työharjoittelussa ohjaajien toimesta. Haastateltavat keskustelivat kuultavien kanssa säästä, erilaisista kiinnostuksen kohteista, tulevasta prosessista ja kiinniottotiloista tulleiden kuultavien voinnista. Haastateltavat kertoivat esittäytyneensä kuultaville ja keskustelun olleen luontevaa ihmisten välistä sujuvaa keskustelua. Haastateltavat kokivat keskustelemisen hyödylliseksi.

Ja kyllä mä tiedän et sitä sit muut tutkijat tekee et käyttää tupakalla tai käy kopissa jutulla ennen kuulustelua. -- yritin olla semmonen en ny mikään hyvä tyyppi tai mikään kaveri tai silleen että koitin pitää silleen et hoidetaan tää asia ja sitten se on niinku siinä että asiat asioina. -- Että tosi monen suusta tuli se palaute, niinku "tuntu että sulle oli helppo puhua". --- mutta tuli hyvää palautetta et puhut vähän niinku normi ihmiselle ja niitähän ne onki, normaaleit ihmisii jotka on ehkä vähän hölmöily mutta ei oo mun asia alkaa moralisoimaan heitä. (Haastateltava 3)

Haastateltavat kertoivat, että pystyivät taidoillaan saamaan aikaan yhteistoiminnallista vuorovaikutusta vaikeidenkin kuultavien kanssa. Haastateltavat olivat saaneet aggressiivisia kuultavia rauhoittumaan, estettyä voimakkaiden tunteenpurkauksien syntymistä ja saaneet nostettua alakuloisten kuultavien mielialaa. Vuorovaikutus oli ollut vaikeaa vähemmän ulospäinsuuntautuneiden kuultavien kanssa, hankalan persoonallisuuden omaavien kuultavien kanssa ja poliisivastaisten rikoksen uusijoiden kanssa eivät aina auttaneet mitkään yhteistoiminnallisen vuorovaikutuksen parannusyritykset.

Oli muutama semmonen onnistuminen just ku oli noit koppikuulemisii niin ku keskeytti vähän sitä kuulustelua ja puhukin vähän aikaa jostai muusta niin se saattoikin vähän niinku murtuu ja kertoo sitten että ku oli hetken aikaa vähän muut asia mielessä että sit ku puhuttiinkin vähän sii asiasta että sit ku sen jälkeen palattiinkin aiheeseen niin sit se kertoi - - semmonenki onnistuminen et aatteli et olis tarvinnu kuulustelutodistajaa et on hankala tapaus, mutta se jäi mieleen kun vuorovaikutustaidoilla sai semmoisen ilmapiirin että ei oo tarvinnu ainakaan niiku pelätä ollenkaan. (Haastateltava 2)

Kaikki haastateltavat kertoivat valmistautuneensa kuulusteluihin ja asettaneensa tavoitteita. Haastateltavat kertoivat, etteivät koskaan menneet kuulustelemaan ilman valmistautumista edes yksinkertaisimpiin tuttuihin rikosnimikkeisiin. Haastateltavat tutustuivat kuultavan rikoksen taustatietoihin ja ottivat selvää esim. mitä omaisuutta on viety, millaisia todisteita on tiedossa ja millaista tietoa kuultavasta on. Haastateltavat kertoivat suunnitelleensa kuulustelupohjan, johon oli valmiiksi kirjattu kysymyksiä rungoksi, koska kesken kuulustelutilannetta on vaikeampi miettiä hyviä kysymyksiä. Haastateltavat käyttivät suunnittelussa hyväksi aikaisempia tekemiään samankaltaisia kuulusteluita. Ainoastaan haastateltava 1 kertoi, ettei ollut valmistautunut hyvin kaikkiin kuulusteluihin:

Riippuu tietenkin jutusta, että miten hyvin oon jaksanu paneutuu siihen. Että vaikka jos-sain näppäri jutussa niin en ollu muuta lukenukkaa, ku että mitä on viety ja. Mut sitten esim. näissä isommissa keikoissa niin semmoinen oletusarvio oli, että mitä se tulee vastaan ja siinä oli sitten erilaisia että siinä suunnitellussa rungossa et erilaisia viivoja, et mihin tää vois lähteä menemään. Mut et jos se lähtikin ihan omille raiteilleen tai oletettiin ettei hän puhu mitään, niin ei sitten muuta kun lisätään vaan sitä mukaa ja eletään sen mukaan. (Haastateltava 1)

Valmistautumiseen kuului, että asetettiin tavoite tai lopputulos mihin kuulustelun suunnittelemisella haluttiin päästä. Tavoitteena oli usein saada kuulusteltava kertomaan oikeilla kysymyksillä mahdollisimman rehellisesti tapahtumista ja teoista niin, että epäillyn rikoksen tunnusmerkistöt täyttyisivät. Kaikki haastateltavat kertoivat myös tavoitelleensa kuulusteluissa, että rikoksesta epäilty tunnustaisi.

Haastateltavat kertoivat, että kokivat onnistumisen tunteita, kun vaivannäön jälkeen rikoksesta epäilty alkoi puhumaan tai tunnusti rikoksen. Jotkut rikoksesta epäillyt olivat kiistäneet rikoksen, mutta kertoivat silti rikokseen liittyviä tekoja, jotka toteuttivat epäillyn rikoksen tunnusmerkistön. Haastateltavat ymmärsivät, että pelkkä tunnustus ilman rikokseen sitovia tunnusmerkistöjä ei

ole riittävä. Aina kuitenkin rikoksesta epäiltyä ei saanut kertomaan rikoksesta tai tunnustamaan, vaan he yrittivät saada rikoksen kiistämisen kirjattua kuulustelupöytäkirjaan. Haastateltavat yrittivät saada aina rikoksesta epäiltyä kertomaan edes jotain, mutta eivät painostaneet liikaa, vaan kuulustelivat epäiltyä rikokseen myöhemmin uudestaan.

Kyllä siellä niitä muutamia oli kun eivät periaatteessa kertonut mitään, mut se oli niiku etukäteen aika selkee, että ne ei kerrokkaan. Mutta se oli ainakin itelle niinku että "voi voi". Mut en mä ainakaan ite kokenu, että ois tullu hiveen epäonnistunu tunne tai epäonnistunu olo siinä, että ei kaikkia juttuja vaan voi selvittää mil-lään. (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat toteuttaneensa kuulustelutaktiikkaa miettimällä valmistautuessaan, miten esittää vastaperusteluita rikoksesta epäillyn väitteisiin ja ottivat huomioon kiistämisen mahdollisuuden suunnitellessaan kysymyksiä. Haastateltavat käyttivät epäiltyä rikosta tukevia todisteita taktisesti hyödyksi kiistävien rikoksesta epäiltyjen kuulusteluissa. Haastateltavat olivat miettineet tarkasti missä vaiheessa kiistävää kuulustelukertomusta kertovat poliisin hallussa olevista näytöistä. Haastateltavat olivat hyödyntäneet kuulusteluissa esim. löydettyjä huumausaineita, muissa kuulusteluissa kerrottuja asioita, teknistä näyttöä, todistajien lausuntoja ja valvontakamerakuvia.

Joo varsinkin niiku loppuu kohden sit tajus, että näillä täl tiedolla voi jopa tehdä jotain. Kyllä niinku muutamana kerran sai ihan onnistumisen tunteita, kun sai puhuttu jonkun pussiin, et "Sähän puhut ihan paskaa, et sä oot sanonu näin aikaisemmin!" jne.. Se oli ihan mielekästä se. Jos oli kamerakuvaa tai jotain todisteita, nii funtsi, et kertooko niistä ja jos kertoo niin missä vaiheessa. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, että työharjoittelussa muut rikostutkijat pitivät kuulustelemista tärkeänä ja merkityksellisenä. Työelämän rikostutkijat pitivät kuulustelemista muita paperitöitä antoisampana ja he suorittivat kuulusteluita aktiivisesti. Rikostutkintaryhmissä oli kiire suuren rikostapausmäärän kanssa, mutta silti pyrittiin laadukkaaseen kuulustelemiseen, jotta rikosprosessin eteneminen ei jäisi poliisista kiinni. Haastateltavat kertoivat, että oli kuitenkin rikostutkijoita, jotka pyrkivät pääsemään sieltä mistä aita on matalin, yrittämällä hoitaa paljon kuulusteluita puhelimitse, käyttivät kuulustelussa samoja kysymyspohjia tai kirjoittivat kuulusteluita osin valmiiksi jo etukäteen.

Haastateltavat käyttivät jonkin verran kuulustelutodistajia ja useimmiten silloin, kun kuulusteltavalla oli rekisterissä merkittynä tietoja aiemmasta uhkaavasta käytöksestä. Haastateltavat olivat kokeneet kuulusteluissa uhkaavaa käytöstä kuultavien toimesta ja alkoivat näiden kokemusten jälkeen käyttämään pienemmällä kynnyksellä kuulustelutodistajia. Myös kuultavat olivat pyytäneet kuulustelutodistajia paikalle. Osalla haastateltavista oli ollut avustajia läsnä kuulusteluissa ja osalla haastateltavista ei ollut ollut yhtäkään avustajaa läsnä kuulustelussa työharjoittelun aikana.

Ne jopa autto mua siinä, et ne ei ollu semmoisia et ne ois pistäny mua tukalaan tilanteeseen, et tosi yhteistyöhaluisia ja se yhteistyö toimi tosi hyvin. Juteltiin tosi paljon, et saatiin puhua ennen kuulusteluja ja niinkun mul jäi tosi hyvä fiilis - - Ekal kerral vähän jännitin et, jos se nyt kysyy jotain jotain kauheen vaikeeta eikä osaa vastata. Mut sen jälkeen niiku huomaa et ne on niinku siinä mieles puolueettomia et ne ei yritä pistää mua tukalaan tilanteeseen. Et oli yksi kuulustelu, kun missä mul oli unohtunu yks nimike kokonaan laittaa ärrään niin. Sit se avustaja sillain, et täs on tää niinkun väärä henkilötiedon antaminen ja mä olin sit niinku niin onkin joo. (Haastateltava 3)

Itellä ei ollu avustajaa kertaakaan niitten kuulusteluiden aikana. - - Joku kuultavista keran sanoi, että tarttis avustajan, mutta mä sitten selitin että millainen se tapaus on niin oltiin sitten yhtä mieltä ettei tarviikkaan. Että nii oli kyllä sen verran pieniä nimikkeitä, että ei ois tarvinnutkaan ja näyttö saatto olla silleen et ois ollu ihan turhaa et se avustaja tulee. (Haastateltava 2)

Haastateltavat suorittivat todella paljon kuulusteluita tulkkien välityksellä ja enimmäkseen miltei joka päivä. Haastateltavat tekivät paljon sekä puhelintulkkauksia, että läsnäolotulkkauksia ja kuulusteleminen tulkin välityksellä oli hitaampaa. Haastateltavat pitivät läsnäolotulkausta parempana ja miellyttävämpänä, mutta puhelintulkkauksia käytettiin, koska ne olivat nopeampia, rikosjutut olivat pieniä ja rikostapauksia oli paljon. Haastateltavalla 1 oli huomattavasti vähemmän tulkin käyttöä kuin muilla haastateltavilla:

Yhessä tapauksessa oli tulkin tarvetta. Mutta silloin mä sanoin ohjaajalle, että "ota sie tää", että silloin minä aattelin että kattelen vielä vierestä tän että miten lähtee, kun ei itellä koskaan ollu ollu ja halusin sitten jonkin sortin niinku mallisuorituksen et miten tää niinku suurinpiirtein pitää hoitaa. Katoin sitten vierestä, kun ohjaaja kuusteli arabiaksi ja arabian jonkin sortin... siinä oli eri murteista tulkkia ja siinä oli semmoista varmistelua, että molemmat niinku varmasti ymmärtää toisiaan. (Haastateltava 1)

Ja byrokratia tulkin hankinnassakin oli ihan näppärää, että Semantixin kauttahan me ne kaikki hankittiin öö ja mulle ei tullu mitään semmosii pikatulkkausjuttuja edes. Et aina pystyi niin kuin, kun tulkin tilaa niin haluamansa tulkin ja niinpoispäin. - - Joo muutamia kuulusteluja mä kävin englanniksi. Että jos oli semmonen pienikin epäily, että ei osaa englantia, niin niin kyl se tulkki oli sit tarpeellinen. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat tehneensä paljon puhelinkuulusteluja ja se on työelämässä todella yleistä. Työharjoittelua edeltäneessä kuulusteluopetuksessa oli korostettu, että se ei ole hyvä tapa tehdä kuulusteluita. Haastateltavat pitivät puhelinkuulustelua hyvänä ja nopeuttavana työkaluna. Vähemmän vakavammissa rikosjutuissa, kuten vähäisissä omaisuusrikoksissa suoritettiin paljon puhelinkuulusteluita. Puhelimessa kuultiin paljon asianomistajia, joilla oli vain yleisiä tietoja rikoksesta kerrottavaksi ja nämä tiedot oli monesti jo kerrottu sähköisessä rikosilmoituksessa. Yrityksien edustajia kuultiin myös puhelimessa. Jos rikosasia oli vähänkään kiistanalainen, niin kaikki asianosaiset kuultiin paikan päällä.

Mulla ohjaaja välillä hyödynsi sitä, että laittoi AO:lle tai todistajalle sähköpostia että "Hei! Kerro vapaamuotoisesti tapahtumankulusta". Niin sitten "copypaste" sen suoraan siihen kuulustelukertomukseen. Mä en ite sitä tykkää käyttää ett, koska sit se voi olla niin suppee periaatteessa se kuultavan kertomus siihe et siit ei oo mitään hyötyä, et mä otan mielummin kyllä aina puhelimitse. Mut kyl seki on niiku käytäntö mitä tehhään, et just sähköpostilla. Mut esim. niinku konstuja todistajan asemassa, niin aika usein "Hei kerro vähän tapahtuneesta. Laitan kuulustelukertomukseen mitä kerrot tähän sähköpostiin.". Niin siihen se on kyllä varmaan ihan näppärä. Että kun konstu ehkä osaakin kattoo, että mitä mä haluan tietää. (Haastateltava 3)

Haastateltavat aikoivat kehittää kuulustelutaitojaan. Haastateltavat kertoivat, että kuulustelemissa voi aina tulla paremmaksi ja heidän kuulustelutaitonsa ovat vasta alkutasolla. Kuulustelutaitoja tulisi kehittää paljon vaativampien rikoksien merkityksellisiin kuulusteluihin, joissa on enemmän huomioitavia asioita ja valmistautumisen merkitys kasvaa. Kiinnostusta oli myös Polamk:ssa järjestettävälle kuulustelukurssille osallistumiseen. Haastateltavat kertoivat, että aikovat suorittaa kuulusteluita myös valvonta- ja hälytystoimintasektorin työn yhteydessä. Pienillä poliisiasemilla on valvonta- ja hälytyssektorilla aikaa kuulustella niin paljon kuin jaksaa. Isommilla poliisiasemilla on mieltävä, onko kuulusteleminen tarkoituksenmukaista kiireisinä ajankohtina. Haastateltavalla 2 oli muista poikkeava näkemys koskien kuulustelutaitojaan:

En tiä kyllä suhteistani kuulustelutaitoihin. Ei nyt oo semmoinen fiilis, että haluais hirveest kehittää et itel on niinku semmoinen näkemys et kyl se siit sitten kehittyy niinku ajan kanssa, jos tutkintaan nyt menee töihin. Et ei ny ainakaan heti oo semmoinen, että ois hinku minnekkään kuulustelukursseille kehittää sitä. Eihän sitä koskaan tiedä jos joskus, mut nyt on kyllä semmoinen fiilis että koulua on aivan pää täynnä et kyllä tässä hetken aikaa pitää olla töissäkin. (Haastateltava 2)

Haastateltavat kertoivat, että kuulustelu ei ollut niin vaikeaa, kun vertasi heidän työharjoittelua edeltäneessä kuulusteluopetuksessa saamiin käsityksiinsä. Ensimmäisissä kuulusteluissa haastateltavia oli jännittänyt, miten kuulustelun suorittamisessa onnistuu ja mahdolliset poliisivastaisesti käytäytyvät kuultavat. Kuulusteluiden tekeminen oli kuitenkin tuntunut luontevalta ja ajoittain jopa helpolta. Kuulustelu oli kuin keskustelemista, joka vain kirjattiin ylös ja yleensä kuultavilta sai haluttuja vastauksia. Haastateltavat kertoivat myös epäonnistuneensa joissain työharjoittelun ensimmäisissä kuulusteluissa. Kuulusteluissa oli sattunut muotovirheitä, valmistautuminen oli epäonnistunut, asioita oli jäänyt kysymättä ja oli jouduttu tekemään korjaava uusintakuulustelulla. Haastateltavat olivat kehittyneet työharjoittelun aikana ottamalla opiksi virheistään ja saamalla työharjoitteluohjaajilta parannusehdotuksia.

Kuulustelut vastasivat kyllä sitä mitä mä olin odottanutkin. Ei tullut niinkuin mitään yllätyksiä niinkuin periaatteessa. Ehkä mä olin, vähän ennenkun mä menin työharjoitteluun, varauksellisempi tai niinku vähän varauksella ajattelin, et nä on kaikki jotai hirveitä kriminaaleja, vaikka ehkä työharjoittelun jälkeen alkoi ehkä ymmärtämään ehkä itekin sitä, että ne on vaan ihmisiä. Alkuun jännitti sitä asettelua, että poliisi vs epäilty, että mitä se on. Ja ajatteli et se on vähän ehkä virallisempi tapahtuma se kuulustelu, mut nyt harkan jälkeen ei sitä mieti enää silleen. Totta kai se sillai on virallinen, mutta mä aattelen sen paljon rennompana kuin mitä ennen työharjoittelua. (Haastateltava 3)

Haastateltavat opiskelijat kertoivat hyödyntäneensä Polamk:n työharjoittelua edeltäneen kuulusteluopetuksen asioita hyvin työharjoittelussa. Haastateltavien mielestä, työharjoittelua edeltäneen kuulusteluopetuksen teorialla ja työelämän käytännön kuulusteluilla on pääasiassa yhteys, eikä juurikaan eroavaisuuksia. Haastateltavat kykenivät onnistuneesti suorittamaan oikeita kuulusteluita työharjoittelua edeltäneen kuulusteluopetuksen teoriaopeilla ja pyrkivät suorittamaan kuulusteluita opetetun mukaan. Lainsäädäntö on täysin samaa kuulusteluopetuksen teoriassa ja työelämässä. Myös opetuksella taktiikoilla oli toimiva yhteys työharjoittelun kuulusteluihin. Haastateltavat huomasivat myös eroavaisuutta työharjoittelua kuulusteluopetuksen teoriassa ja työelämän kuulustelukäytännöissä. Työelämän rikostutkijat eivät aina suorittaneet kuulusteluita huolellisesti ja etsivät vaihtoehtoja vaihtoehtoja kuulusteluiden suorittamiseen.

Ehkä koulussa annetaan ymmärtää, että asiat menee näin näin ja näin, mutta sitten kun sä menet työelämään niin asiat meneekin, ei sitten meekkää niiku samalla tavalla haha. Ja sanoisko, et ehkä vähän suoraviivaisempi tyyli oli aika monella kuulustelijalla mitä siinä nyt sit oli tämmöisen seuraajana (haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, että olivat työharjoittelun kuulusteluiden parissa työskennellessään varmistaneet asioita Polamk:n kuulusteluopetuksen opetusmateriaaleista. Ennen työharjoittelua tehdyistä harjoituskuulustelupöytäkirjoista pystyi ottamaan mallia esim. huumausainerikoksen kysymysten asetteluun, kun opitut asiat olivat jo osin unohtuneet. Haastateltavat ottivat myös asioista selvää itse. Esim. tutustuivat uusiin rikosnimikkeisiin itsenäisesti tai selvittivät rikokseen liittyviä taustatietoja tai mahdollisia näyttöjä itse. Haastateltavat eivät viitsineet vaivata pienimmillä asioilla ohjaajia, vaan pyrkivät selvittämään esim. lakiin liittyviä asioita itse.

Haastateltavat kertoivat, että heillä oli ohjaajia, joilla oli paljon työkokemusta rikostutkinnasta ja kuulustelemisesta. Haastateltavat arvioivat, että ohjaajat olivat omasta tahdostaan päätyneet työharjoitteluohjaajan tehtävään. Osa haastateltavista kertoi, että heillä vaihtui työharjoitteluohjaaja toiseen henkilöön kesken rikostutkintajaksoa.

Toinen ohjaaja ei ollu vapaaehtoinen, että se nakitettiin tai ainakin mä luulen niin. Se ei ehkä ite ollu niin innoissaan siitä, mutta vähän ehkä puol pakolla. Ensimmäinen niin ehottomasti vapaaehtoinen tai ainakin se vaikutti siltä. Vähän ennen puolta väliä vaihtui ohjaaja, kun mulla lähti se oma ohjaaja omaisuusrikos- ja JR-rikostutkintaan. (Haastateltava 3)

Käytiin siinä ekoina päivinä enemmänkin sitä, että mikä on Helsingissä se pöytäkirjan rakenne, mistä saa mitään tietoa, miten arkistoidaan. Tämmösiä juttuja enemmänkin, mut ei niinkään sitä et siinä alettu enää niinku opettaa uudestaan, et miten niinku kuulusteleminen menee, niin ei ollut semmoista eikä edes siinä perehdytysjaksolla - - Vaikka se alku yheksän viikkoo meni perehdytyksenä, niin kylhän me niinku ihan oikeita juttuja tutkittiin niinkun osana tutkintaryhmiä, vaikka oltiin eri huoneissa, niin meillä oli siellä oma perehdyttävä Ylikonstu siellä koko ajan ja sitten neljä harkkaria siinä tilassa. Kaikilla oli oma kasa niitä tutkittavia keissejä siinä sitten vattottiin. Mutta sitten siinä jälkimmäisellä lyhytkestoisella jaksolla se oli enemmänkin tai se oli itsenäisempää ja se oli siinä tutkintaryhmän yhteydessä niiku samassa tilassa ja niin pois päin. --- Ohjaaja Ylikonstuilla oli jotain omia juttuja kanssa mitä ne siinä teki et se ei ollu vaan niiku et ne oli siin meidän olkapään takan vaan ja kytäs, ei ei niinku todellakaan. (Haastateltava 4)

Haastateltavat kertoivat, ohjaajiensa olleen hyviä. Haastateltavat olivat valmistautuneet kuulusteluihin yhdessä ohjaajan kanssa ja he olivat suunnitelleet yhdessä kysymyksiä kuulusteluun. Varsinkin uusien ja vaativampien rikosnimikkeiden kohdalla opiskelijat saivat ohjausta. Haastateltavat mainitsivat, että ohjaajat olivat esim. kertoneet kuulustelun merkityksestä rikosprosessissa, opettaneet kuulustelutaktiikkaa ja pitäneet huolta, ettei työharjoittelijalle tule alkuun liikaa rikostapauksia. Haastateltavat olivat toimineet kuulustelutodistajina oppiakseen kuulustelemista näkemällä kokeneempien rikostutkijoiden kuulustelusuorituksia. Haastateltavilla oli myös yksittäisiä huonoja kokemuksia ohjaajista.

Tais se siinä aluks sanoo että sillee, että "Kysy toi oikeudet ja velvollisuudet noi ja... ahaa tä on muutunu täysin tää kaavio...". Mutta mää en muista asianomistajan vai epäilyllyn jompikumpi kuulustelupohja se kuulustelulomake muuttu, niin sitten jossain vaiheessa se oli silleen, että "En minä tiä mitä nää loput on, et ei niitä tarvii kysyä.". Haha, varmaan aika klassinen että. (Haastateltava 1)

Mun ohjaaja ku se oli sitten kesälomalla ja sillä oli joku tappohommeli siinä, niin se oli ihan siinä kiinni, että mulla se jälkimmäisen kuuden viikon se tota ohjaus, niin se ei ois ollu ihan onnistunut siinä tutkintaryhmässä, että niitten ois pitäny mieltii se, et kuka siihe määritetään mulle ja se et se on vähä ja se sit vähä jälkikätee see tutkinassa sanottiinkin, et ois vähän tarkemmin mieltii se et ketä siihe määrätään ohjaajaks. (Haastateltava 4)

Haastateltavat saivat erityisesti työharjoittelun rikostutkintajakson alussa hyvin ohjausta ja se laski työharjoittelijoiden jännitystä ja nosti heidän itsevarmuuttaan. Ohjaajat olivat olleet tukena läsnä, vain ensimmäisissä työharjoittelijoiden kuulusteluissa. Kun kuulustelut alkoivat sujumaan, haastateltavat oppivat käytäntöä tekemällä kuulusteluita itsenäisesti, eivätkä kokeneetkaan tarvinneensa enempää ohjausta. Haastateltavat kertoivat tykänneensä omatoimisesta ja vastuullisesta kuulustelemisesta ja uskoivat ohjaajien ottaneen tämän huomioon. Ohjaajilta sai kuitenkin apua pyydetessä ja myös muilta rikostutkijoilta oli saanut neuvoja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulosteni analyysin perusteella työni päätutkimuskysymykseeni olisi olemassa hyvinkin yksinkertainen vastaus: Opiskelijoiden käsityksien mukaan Polamk:n kuulusteluopetus on riittävää. Tutkimuskysymykseeni on kuitenkin kaikessa yksinkertaisuudessaan paljon monisyisempi ja sen taustalla vaikuttaa monia tekijöitä. Opiskelijoiden mukaan Polamk:n työharjoittelua edeltävä kuulusteluopetus antaa perusteet ensimmäisten oikeiden kuulusteluiden tekoon, mutta opiskelijat eivät ole vielä hyviä kuulustelemaan. Sekä haastateltujen opiskelijoiden, että Mäkelän mielestä työharjoittelua edeltävä kuulusteluopetus on tuntimäärällisesti riittävää ja kuulusteluopetuksessa olisi tärkeämpiä kehityskohteita kuin opetuksen määrällinen lisääminen.

Suhonen ja Turunen tutkivat opinnäytetyössään opiskelijoiden näkökulmia poliisikoulutuksen kehittämiseksi ja saivat samankaltaisia vastauksia kuin tässä tutkimuksessa. Tutkimusta tehtiin määrällisesti ja opiskelijoilta kysyttiin, miten hyvät valmiudet Polamk:n koulutus antaa työharjoittelujaksolle. Opiskelijat olivat mielestään saaneet tarvittavat valmiudet poliisin perustyötehtävillä toimimiseen. He olivat varsin tyytyväisiä rikostorjunnan koulutukseen, mutta näkivät siinä myös kehitettävää. (Turunen & Suhonen 2018, 70–72.) Kyselyyn vastannet opiskelijat kahdelta eri kurssilta, kokivat saaneensa varsin hyvät valmiudet erilaisiin työharjoittelun rikostorjunnassa tarvittaviin taitoihin. He olivat huomattavasti tyytyväisempiä rikostorjunnan koulutukseen verrattaessa valvonta- ja hälytystoiminnan koulutuksen tyytyväisyyteen. (Eml., 51–53.)

Mäkelän kertoi, että riittävydessä olennaista on se mihin asetetaan kuulusteluopetuksen tavoite. Peruskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija kykenee suorittamaan lainmukaisen kuulustelun ja Mäkelän mukaan Polamk:n kuulusteluopetus riittää tähän tavoitteeseen. Voidaan päästä jopa vähän tämän tavoitteen yli, koska sisällössä opetetaan myös muita kuulustelutaitoja. Polamk:ssa opiskelijoille opetetaan poliisin perusasioita, koska ei ole järkevää tai resurssillisesti mahdollista kouluttaa opiskelijoita hyviksi kaikkiin poliisin moninlaisiin työtehtäviin. Mäkelän mukaan, jos opiskelija sisäistänyt kaiken Polamk:n kuulusteluopetuksen ja työharjoittelussa kuulustelemisen oppiminen on mennyt hyvin, niin valmistunut opiskelija saa kohtuullisen hyvät valmiudet kuulustelemaan ja työelämässä kuulustelijana kehittymiseen. Samoin haastateltujen opiskelijoiden käsityksien mukaan työharjoittelua edeltävä kuulusteluopetus ja työharjoittelu yhdessä kokonaisuutena antavat riittävät valmiudet valmistuneelle työelämässä kuulustelemiseen ja jopa hyvät valmiudet yksinkertaisempiin kuulusteluihin. Myös haastateltavat opiskelijat olivat sitä mieltä, että työharjoittelun onnistuminen, vaikuttaa valmistuneen valmiuksiin. Opiskelijat painottavat, että erilaiset työharjoittelupaikat, työharjoitteluohjaajat ja kuulusteltavat rikostapaukset vaikuttavat valmistuneen valmiuksiin.

Haastateltujen opiskelijoiden mukaan erityisesti heidän omat valmiutensa olivat hyvät valmistuttuaan. Opiskelijoilla oli varma olo taidoistaan ja uskoivat pystyvänsä kuulustelemaan onnistuneesti työelämässä jopa vaativampiakin rikostapauksia.

Poliisikoulutuksen vaikuttavuusarvioinnin tutkimuksessa vastaajilla oli samankaltaisia käsityksiä riittävydestä kuin tässä tutkimuksessa haastatelluilla opiskelijoilla. Tutkimuksessa tarkasteltiin määrällisesti vuosina 2016–2017 valmistuneiden poliisien arvioita poliisikoulutuksen työelämävastavuudesta. Vastaajat olivat valmistuneen 1–2 vuotta ennen tutkimusta. (Vuorensyrjä 2019, 26–27.) Valmistuneet poliisit saivat arvioida, kuinka hyvin rikostutkinnan koulutus heidän käsityksensä mukaan vastasi niitä osaamisvaatimuksia, joita poliisin ammatti valmistuneelle poliisille asettaa. He arvioivat kuulustelujen koulutuksen yhdeksi parhaiten työelämän osaamisvaatimuksia vastaavaksi koulutusalueeksi rikostutkinnan osalta. (Eml., 101.)

Poliisikoulutuksen vaikutusarvioinnin tutkimuksessa kerättiin pieni aineisto valmistuneiden poliisien lähiesimiesten vastauksia avoimiin kysymyksiin (Eml., 141). Vastausten perusteella lähiesimiehet ajattelevat suhteellisen yleisesti, että poliisikoulutuksen perusta on kunnossa ja valmistuneiden poliisien perustiedot ja -taidot riittävät uran alkupuolen tehtäviin (Eml., 148). Samoin kuin lähiesimiehillä, myös Mäkelällä oli hillitympi käsitys valmistuneiden opiskelijoiden valmiuksista kuin mitä haastatelluilla opiskelijoilla itsellään oli. Mäkelä mukaan ei ole tarkoituksenmukaistakaan, että valmistuneet opiskelijat olisivat valmiita kuulustelijoita, koska kuulustelua oppii parhaiten työelämän kuulustelukokemuksen myötä.

Myös haastateltujen opiskelijoiden mukaan kuulustelemista oppii oikeita kuulusteluita tehden. Haastateltavien mielestä kuulusteluopetus riittää antamaan tärkeän tukevan pohjan, mutta lisäksi tarvitsee oppia työharjoittelukokemuksen kautta, että kuulustelemisesta tulee hyvää. Myös poliisikoulutuksen vaikutusarvioinnin tutkimuksessa valmistuneet poliisit kirjoittivat monissa vastauksissa, että poliisin ammatin oppii tekemällä. Teoreettiset opinnot ovat heidän käsityksien mukaan ammattitaidon tärkeimpiä osatekijöitä, mutta yksittäiset asiat ja keskeiset prosessit jäsentyvät kokonaisuudeksi sekä ymmärretään vasta omakohtaisen kokemuksen myötä. (Eml., 103.)

Mäkelä ja haastatellut opiskelijat arvioivat, että opiskelijoiden valmiuksiin vaikuttaa myös, onko opiskelijoilla ollut valmiuksia kuulustelijaksi ennen Polamk:n opintoja esim. vuorovaikutustaitojen myötä. Opiskelijat painottivat, että heillä oli ollut ennalta hyvin vuorovaikutustaitoja, mutta että kaikki opiskelijat eivät ole kovin sosiaalisia persoonia. Mäkelän mukaan kaikkien ominaisuudet ei ole sellaisia, että kuulustelu olisi heille sopivin poliisitehtävä. Samankaltaisia käsityksiä mahdollisista ennakoivalmiuksista tuli esiin poliisikoulutuksen vaikutusarvioinnin tutkimuksessa. Moni lähiesimies kertoi, että valmistuneet poliisit ovat kovin nuoria henkilöitä ja heiltä puuttuu elämäkoke-

musta. Kokonaisuuksien hahmottamisessa on ongelmia ja ei ole tarpeeksi "maalaisjärkeä". (Vuorensyrjä 2019, 156.) Oppimisen kokonaisuudessaan esitetään, että taustatekijät, kuten tiedot, taidot, kyvyt, äly, arvostukset ja persoonallisuus, ovat yksi keskeisesti oppimisprosessiin vaikuttava rakenneosana. Esim. oppimiskykyjen kokeminen vaikuttaa motivaatioon. (Tynjälä 1999, 16.)

Sekä haastatellut opiskelijat, että asiantuntija Mäkelä kertoivat, että Polamk:n työharjoittelua edeltäneen kuulustelun teorialla ja oikeiden kuulustelujen välillä on pääasiassa yhteys, eikä juurikaan eroavaisuuksia. Mäkelä kertoi, että työelämän kuulusteluissa tulee käytännössä luonnollisestikin eroavaisuutta kuulusteluteoriaan, mutta eroavaisuudet ovat ei toivottuja ilmiöitä. Mäkelän arvioi, että opiskelijat hyödyntävät varmasti kuulusteluopetuksen tietoja ja taitoja ainakin osittain työharjoittelussa. Osa opiskelijoista alkaa työharjoittelussa opettelemaan ja toistamaan työelämässä esiintyviä puutteellisia kuulustelumenetelmiä, vaikka pystyisivät parempaan. Tämä on ongelma koulutuksen vaikuttavuudessa. Mäkelä arvioi, että osa rikostutkijoista ei ole päivittänyt kuulustelutietojaan ja taitojaan ajantasaisiksi. Opiskelijoiden pitäisi ymmärtää, että kuulustelut tulisi edes itse tehdä kuulusteluteorian ja lainsäädännön mukaan. Mäkelä kertoi, että jotkut opiskelijat kuitenkin vievät työelämään kuulusteluopetuksesta saamia tietoja varovasti opettaen.

Poliisikoulutuksen vaikuttavuusarvioinnin tutkimuksessa valmistuneet poliisit arvioivat kuulusteluopetuksen hyvin työelämän vaatimuksia vastaavaksi. Samoin myös haastatellut opiskelijat kertoivat hyödyntäneensä työharjoittelussa hyvin kuulusteluopetuksessa saamia tietoja ja taitoja ja pyrkivät kuulustelemaan opetetun mukaisesti. He olivat hyödyntäneet Polamk:n opetusmateriaaleja valmistautuessaan kuulusteluihin. Haastatellut opiskelijat kertoivat, että työharjoittelussa ohjaajat ja muut rikostutkijat pitivät kuulustelemista tärkeänä rikosprosessin kannalta ja antoisana tehtävänä rikostutkinnassa. Rikostutkijat olivat työkiireestä huolimatta pyrkineet laadukkaaseen kuulustelemaan ja rikosten selvittämiseen. Haastatellut opiskelijat olivat kuitenkin huomanneet myös samankaltaisia eroavaisuuksia kuulusteluopetuksessa ja työelämän kuulustelukäytännöissä kuin Mäkelä. He kertoivat, että työelämän kuulustelijat eivät aina suorittaneet kuulusteluita huolellisesti tai suunnitelmallisesti ja etsivät nopeita tai vaivattomia vaihtoehtoja kuulusteluiden suorittamiseen. Osa opiskelijoista kertoi, että työharjoitteluohjaajien tietämys kuulusteltavien oikeuksista ja velvollisuuksista ei ollut ollut ajantasaista.

Myös itse koin, että työharjoittelussa rikostutkijoille oli tärkeää kuultavan rikosjutun selviäminen, mutta vielä tärkeämpää oli nopea ja jopa vaivaton kuulusteleminen. Työharjoittelussa valmistautuessaan kuulusteluun tekemällä suunnitelmaa, muut rikostutkijat tulivat ihmettelemään mitä oikein ja kehottivat menemään kuulusteluun ilman valmistautumista. Rikostutkijat ihmettelivät myös, jos olin käyttänyt kuulusteluihin aikaa enemmän kuin tunnin. Jopa vakavampia rikoksia kuulustelu-

todistajana seuranneena vaikutti siltä, että kuulustelijat menivät valmistautumatta selvittämään asioita kyselemällä ja miettimään kuulustelun edetessä voivatko vaikuttaa kuulustelun lopputulokseen.

Haastatellut opiskelijat kertoivat tehneensä todella paljon kuulusteluja ja vaativiinkin rikosnimikkeisiin. Opiskelijoiden mukaan kuulusteleminen työharjoittelussa ei kuitenkaan ollut niin vaikeaa kuin mitä he kuulusteluopetuksen perusteella olivat odottaneet. Haastatellut opiskelijat kertoivat, että kuulusteleminen oli tuntunut luontevalta ja jopa helpolta. Haastateltavat kertoivat saaneensa kuulustavilta yleensä haluttuja vastauksia. Pieniä epäonnistumisia oli sattunut, mutta pääasiassa työharjoittelun alkupuolen kuulusteluissa. Mäkelällä oli erilainen näkemys kuulustelemisen vaikeudesta kuin haastatelluilla opiskelijoilla. Mäkelä kertoi, että hyviä kuulusteluja ei ole helppoa tehdä. Huonoilla kuulusteluilla ei ole merkitystä ja kuulustelijan taidoilla on ratkaisevasti merkitystä rikosprosessuaaliseen tulokseen. Mäkelän mukaan kuulusteluja pidetään merkityksettöminä, jos ei ymmärretä, millaisia ovat merkitykselliset kuulustelut. Mäkelä kertoi, että hyvä kuulustelu on arvokas erityisesti tilanteissa, joissa rikoksista ei ole muuta näyttöä tai asianosainen muuttaa kertomustaan suullisessa oikeudenkäynnissä. Suomessa on rikostapauksia, jotka on ratkaistu taitavilla kuulusteluilla ja joita huonompi ei olisi saanut kuulusteluin selvitettyä.

Mäkelä kertoi, että työharjoittelun kuulustelut saattavat tuntua opiskelijoista yksinkertaisemmalta kuin kuulusteluopetuksen kuulusteleminen, koska kuulusteluopetuksessa opetetaan huolellisesti tutkimaan rikostapauksia ja tekemään hyviä kuulusteluja. Mäkelä arvioi, että tässä asiassa kuulusteluopetus ja työelämän kuulusteleminen eivät välttämättä kohtaa. Työelämässä joitain vaikeampia rikostapauksia saatetaan jättää kokonaan tutkimatta. Tätä Mäkelän esittämää eroa voisi ilmentää myös Poliisikoulutuksen vaikuttavuusarvioinnin tutkimuksessa saatu tulos. Kyselyissä valmistuneilta poliiseilta rikostutkinnan koulutuksen alueella yksi heikoimpia työelämävastaavuuden arvioita saanut oli tutkinnan päättämisen koulutus (Vuorensyrjä 2019, 4).

Haastatellut opiskelijat eivät kertoneet toistaneensa muiden työntekijöiden huonompia työtapoja niin kuin Mäkelä arvioi joidenkin työharjoittelijoiden tekevän. Kuitenkin se miten opiskelijat kertoivat suorittaneensa kuulusteluja ei ole aivan opetetun mukaista, kun vertaa työharjoittelua edeltäneen kuulusteluopetuksen sisältöön. Se ei myöskään kaikilta osin vastaa kuulustelukirjallisuuden kuvailemia hyviä kuulusteluja. Yhtenä seikkana nousi esiin, ettei kukaan heistä ollut käyttänyt Mäkelän mallia kuulusteluissa. Työharjoitteluoppiminen on voinut vaikuttaa siihen, että opiskelijat ovat toistaneet työyhteisön puutteellisia kuulustelumenetelmiä, niin kuin Mäkelä arvioi. Haastatellut opiskelijat kertoivat suunnitelleensa kuulusteluja yhdessä ohjaajien kanssa vaativampiin rikostapauksiin ja rikostutkintajakson alkupuolella. Osalle työharjoittelijoista ohjaaja oli opettanut kuulustelutaktiikkaa.

Kukaan haastatelluista opiskelijoista ei muistanut, mikä oli työharjoittelua edeltäneessä kuulusteluopetuksessa esitelty SUE-menetelmä. Haastatellut opiskelijat kuitenkin toteuttivat kuulusteluissa SUE-menetelmän perusidea eli näytön strategista myöhäistä paljastamista.

Haastateltavat kertoivat toimineensa kuulustelutodistajina oppiakseen kuulustelemista näkemällä kokeneempien rikostutkijoiden kuulustelusuorituksia. Nämä voisivat mahdollisesti selittää miksi opettajien kuulustelukäytäntöjen ja työharjoittelussa kuulustelemisen välille muodostuu eroja. Sekä haastatellut opiskelijat, että Mäkelä arvioivat, että työharjoittelun onnistuminen vaikuttaa opiskelijoiden valmiuksiin. Polamk:n olisi siksi tärkeää pyrkiä vaikuttamaan, että opiskelijat saisivat hyvää oppia työharjoittelussa ja valmistumisen jälkeisessä työelämässä myös kuulusteluiden osalta. Kenties Polamk voisi käydä keskustelua tästä asiasta poliisilaitosten kanssa.

Poliisikoulutuksen kehittämisen kyselytutkimuksessa kurssi 20161, joka oli jo suorittanut työharjoittelun, koki Polamk:n työharjoittelua edeltäneen rikostorjunnan opetuksen antamat valmiudet perustutkintaan paremmiksi verrattuna kurssiin 20171, joka ei vielä ollut suorittanut työharjoittelua. Työharjoittelun suorittanut kurssi osasi kokemuksen myötä paremmin arvioida koulun antamien valmiuksien riittämistä työharjoittelujaksolla. (Turunen & Suhonen 2018, 72.) Tämä tulos voi johtua samasta Mäkelän ja tässä tutkimuksessa haastateltujen opiskelijoiden kertomasta erosta Polamk:n kuulusteluopetuksen ja työelämän vaatimusten välillä. Kyselytutkimuksen kurssi 20161, oli jo mahdollisesti nähnyt, ettei työelämässä aina vaadita tutkimaan rikostapauksia niin huolellisesti tai tekemään kuulusteluita kuin Polamk:ssa opetetaan.

Jos asia on niin kuin edellä mainitaan, niin tämän tutkimuksen sekä vertailtujen tutkimuksien tulokset, opiskelijoiden käsityksistä kuulusteluopetuksen riittävydestä, antavat tuloksen siitä, kuinka hyvin kuulusteluopetuksen antamat valmiudet riittävät työelämän kuulusteluiden vaatimuksiin. Haastatellut opiskelijat arvioivat itse saaneensa hyvät valmiudet kuulustelemiseen, mutta ehkä heillä ei ole käsitystä millaista kuulustelutaito parhaimmillaan on. Tutkimustuloksia, näkemyksiä ja teorioita vertailemalla voisi päätellä, että kuulusteluopetuksen ja kuulustelukirjallisuuden teoriat hyvien kuulusteluiden vaatimuksista saattavat siis olla erilaisia työelämän rikostutkinnan vaatimusten kanssa. Tulisiko arvioida kummat vaatimukset ovat parempia tai ajantasaisempia?

Ovatko työelämän kuulustelut tai rikosprosessi muuttuneet ajan saatossa? Onko nykyään rikospausmäärien kasvaessa parempaa saada suoritettua nopeampia ja yksinkertaisia kuulusteluita? Onko työelämän kuulustelijoilla ajankohtaisempaa tietoa kuin kuulustelukirjallisuudella, siitä mitkä ovat kuulusteluiden vaatimukset käytännössä? Vai onko eroa erilaisten rikostapausten ja tutkintaryhmien kuulustelumenetelmien välillä. Ehkä vähäpätöisemmissä rikosjutuissa on parempi tehdä vaivattomia ja nopeita kuulusteluita. Vakavammissa rikoksissa on ehkä tärkeämpää tehdä kuulus-

teluteorian mukaisia huolellisia aikaa vieviä kuulusteluita keskittyen kuulustelutaktiikoihin. Vai toteutuuko osalla rikostutkijoista Mäkelän arvio, että joidenkin rikostutkijoiden kuulustelutaidot ovat niin huonolla tasolla, ettei osata tehdä hyviä ja merkittäviä kuulusteluita, eikä siksi panosteta vaikeisiin-kaan kuulusteluihin?

Haastateltujen opiskelijoiden mukaan Polamk:n työharjoittelua edeltäneen kuulusteluopetuksen tärkein kehityskohde on käytännön kuulusteluharjoitusten lisääminen. Käytännön harjoituksia tulee monille opiskelijoille, vain yksi ennen työharjoittelua, mikä on vähän verrattuna esim. voimankäytön suureen määrään käytännön harjoituksia. Myös poliisikoulutuksen kehittämisen kyselytutkimuksessa vastanneista opiskelijoista moni oli täysin eri mieltä väitteen kanssa, että kuulusteluharjoituksia olisi ollut tarpeeksi työharjoittelua edeltäneessä opetuksessa. Myös kysyttäessä avoimilla kysymyksillä, miten he itse kehittäisivät rikostorjunnan koulutusta, opiskelijat toivoivat lisää kuulusteluharjoituksia. (Turunen & Suhonen, 2018 53–55.) Myös poliisikoulutuksen vaikuttavuusarvioinnin tutkimuksessa valmistuneet poliisit halusivat lisää käytännöllistä harjoittelua kuulusteluopetukseen. (Vuorensyrjä 2019, 36.) Haastateltujen opiskelijoiden mielestä Polamk:n kuulusteluopetuksessa on teoriaopetusta riittävästi ja jopa enemmän kuin tarpeeksi. Samankaltaisesti, poliisikoulutuksen kehittämisen kyselytutkimuksessa, molempien vastanneiden kurssien opiskelijoiden mielestä teoriaopetusta on tarpeeksi (Turunen & Suhonen 2018, 63). Osa vastaajista ilmaisi tyytymättömyyttään koulutukseen ja kurssin 20171 vastaajat perustelivat tyytymättömyyttä avovastauksissa mm. liiallisella teoriapainotteisuudella (Eml., 67–68).

Haastateltujen opiskelijoiden mielestä lisäämällä pienryhmissä harjoittelua saataisiin tehokkaammin enemmän toistoja tekemisestä. KEIKKA-harjoitus, jossa kaikki pääsivät tekemään kuulusteluharjoitusta pienryhmässä opettajan arvioidessa, olikin haastateltujen opiskelijoiden mielestä hyvä ja jopa paras harjoitus työharjoittelua edeltäneessä kuulusteluopetuksessa. Mäkelä arvioi, että valmistuneiden valmiuksia ja kuulustelutaitoa voitaisiin hieman parantaa opettamalla pienryhmissä, joissa on yksi opiskelija ja yksi opettaja tai arvioimalla henkilökohtaisesti esim. näyttökeissa. Myös oppimisteoria näkee hyvää pienemmissä ryhmissä toimimista. Yhteistoiminnallisessa oppimisympäristössä opiskelijat voivat jakaa ajatuksiaan, saada käyttöön enemmän ideoita ja tiedostaa paremmin omia käsityksiään. Luokahuonekeskustelu opettajan ja koko opetusryhmän välillä voi jättää yksittäisen opiskelijan panoksen hyvin marginaaliseksi (Tynjälä 1999, 93-94).

Haastateltujen opiskelijoiden mielestä omaisuusrikoskuulusteluharjoituksessa tulisi harjoitella pienryhmissä, jotta mahdollisimman moni pääsisi tekemään kuulustelua, eikä tarvitsisi pelätä luokan edessä suorittamista. Ei pitäisi valita vain yhtä opiskelijaa luokan eteen kuulustelemaan, koska muille pelkkä seuraaminen ja kirjaaminen ei ole riittävän hyvä oppimistilaisuus. Myös Mäkelän mu-

kaan tämänkaltaiset harjoitukset ovat kuulusteluopetuksen ehdoton puute, mutta resurssien määrän takia se on ratkaistu näin toteutettavaksi. Omaisuusrikosharjoitus, jossa yksi opiskelija suorittaa kuulustelua opettajan ja muiden opiskelijoiden tukemana, voi oppimisteorian mukaan johtaa hyvään oppimiseen. Se muistuttaa konstruktivistista oppimisteoriaa toteuttavien mallintamisen ja valmentamisen opetusmenetelmien yhdistelmää. Mallintamisessa ekspertti suorittaa tehtävän ongelmanratkaisun ja opiskelijat havainnoivat ja muodostavat käsityksen vaadittavista prosesseista. Valmentamisessa opiskelijat suorittavat tehtävää ja opettaja ohjaa. Näin opiskelijoiden toimintamallit tulevat lähemmäs ekspertin toimintaprosesseja. (Tynjälä 1999, 141.)

Haastatellut opiskelijat arvioivat, että nykyisillä resursseilla pystyttäisiin harjoittelemaan enemmän, kun teoriaopetuksesta siirryttäisiin nopeammin käytännönharjoitteluun. Opiskelijoiden mukaan harjoittelun ohessa tulisi myös automaattisesti lisää tärkeää teoriaakin, mutta harjoittelussa opit jäisivät paremmin mieleen. Myös konstruktivismiin mukaan teorian oppimisella ja käytännön tekemisellä on samanlaista yhteyttä kuin miten haastatellut opiskelijat arvioivat. Konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä painotetaan, että tiedon konstruointi edellyttää asioiden ymmärtämistä ja ymmärtäminen on edellytyksenä sille, että tietoa voidaan käyttää uusissa yhteyksissä (Eml., 173).

Mäkelä kertoi, että jos Polamk:n kuulusteluopetusta haluttaisiin parantaa, niin resursseja täytyisi radikaalisti nostaa. Tehokkaamman yksilöllisen opetuksen ja arvioinnin toteuttaminen Polamk:n kursseille, joilla on paljon opiskelijoita, vaatisi epärealistisen suuret resurssien nostot. Mäkelä ei usko, että kuulusteluopetuksen resursseihin tulee suuria muutoksia lähivuosien aikana. Haastateltujen opiskelijoiden mielestä pienryhmissä harjoitteluun ei tarvitsisi lisätä opettajaresursseja, kun opiskelijat arvioisivat toinen toisiaan ja harjoittelua seurannut opettaja voisi antaa kootusti palautteen koko luokalle harjoitusten jälkeen.

Myös jo olemassa olevaa rattijuopumus kuulusteluharjoitusta voisi opiskelijoiden palautteen perusteella kehittää vielä paremmaksi. Harjoitus ei ollut edes tuntunut haastateltujen opiskelijoiden mielestä kuulusteluharjoitukselta, vaan poliisin tietojärjestelmään keskittyvältä harjoitukselta. Tämä on paljolti harjoitusta vetävän opettajan panoksesta kiinni oleva asia ja opettaja voisi ohjeistaa opiskelijat harjoittelemaan käytännössä oppimiaan kuulustelutaitoja kirjatessaan kertomusta pienryhmissä. Kun itse opiskelijana suoritin rattijuopumuskuulusteluharjoitusta, sekä opettajalla, että opiskelijoilla oli tavoitteena vain saada tiedot mahdollisimman tehokkaasti kirjattua tietojärjestelmään ja saada oppitunti päätökseen harjoittelematta kuulustelua tilannesidonnaisesti eläytyen. Myös jo olemassa olevaa arviointia muuttamalla voisi ehkä kehittää kuulusteluopetusta pienin resurssein. Monivalintatentti on opiskelijoiden mielestä huono tapa arvioida. Parempi tapa arvioida kuulustelua olisi tehdä esim. kirjoitustehtävä, jostain kuulusteluun liittyvästä aiheesta, kuten kysymysten asettelusta tai tunnusmerkistötekijöistä. Konstruktivistisen opetusteorian mukaan monivalintatentti saa

opiskelijat opiskelemaan pinnallisesti ulkomuistiin perustuen, ilman että opittavaa asiaa yritetään ymmärtää (Tynjälä 1999, 66).

Syynä sille, että haastatellut opiskelijat eivät suorittaneet kuulusteluita työharjoittelussa kaikilta osin kuulusteluopetuksen mukaisesti, voisi olla, että opiskelijat eivät ole oppineet kaikilta osin kuulusteluopetuksen tietoja ja taitoja tai ovat unohtaneet ne työharjoitteluun mennessään. Perinteinen kouluoppiminen on tuottanut tietoa, jota voidaan käyttää kokeissa ja tenteissä, mutta jota ei pystytä kukaan käyttämään todellisen elämän ongelmien ratkaisussa. (Eml., 130–131.) Mäkelä kertoi myös, että osan opiskelijoiden mielestä kuulusteluopetus ei ole hyvää ja yksinkertaisten rikosten kuulustelemisen harjoittelukin tuntuu vaikealta. Opiskelijat suorittavat opintoja, eivätkä mieti mitä pitäisi oppia. Vaikuttaisi siltä, että opiskelijat eivät kaikilta osin ymmärrä kuulusteluopetuksen sisältöä. Konstruktivistien oppimiskäsityksen mukaan ymmärtäminen on oppimisessa oleellista. Jos jokin asia on vain opittu ulkoa ymmärtämättä sitä, tällä asialla ei ole oikeastaan merkitystä, eikä sitä pysty hyödyntämään käytännön toiminnassa. (Eml., 62.)

Tilannesidonnainen oppimisen teoria sopii yhteen haastateltujen opiskelijoiden näkemyksen kanssa, mutta Mäkelällä on erilainen näkemys. Mäkelän mukaan, vaikka Polamk:n kuulusteluopetusta kehitettäisiinkin, kuulustelutaitoa voitaisiin parantaa vain tiettyyn rajaan asti, koska opiskelijoiden pitäisi päästä oppimaan oikeiden kuulusteluiden pariin, ennen kuin on hyödyllistä kouluttaa lisää. Siksi kuulusteluopetuksessa keskitytään ensin, että opiskelijat pystyvät tekemään laillisia kuulusteluita. Vaaditaan kokemusta oikeista kuulusteluista ennen kuin voidaan opettaa, miten kuulustalta saadaan tietoja. Siksi esim. kuulustelutaktiikka on pienessä roolissa opetuksen sisällössä. Mäkelä kertoi, että kuulusteleminen erityisesti on taito, jonka oppiminen on aikaisempiin suorituksiin perustuvaa jatkuvaa oppimista ja ihmisten käsittelyn oppimiseen tarvitaan paljon ihmiskontakteja. Mäkelä on tietoinen, että opiskelijoiden mielestä kuulusteluopetus keskittyy liikaa laillisuuteen, mutta Mäkelän mukaan kuulustelukoulutus ei todellisuudessa keskity yhtään liikaa laillisuuteen.

Samankaltaista näkemystä työkokemuksen jälkeisen koulutuksen hyödyistä kertoivat Annala ja Lintunen (2011, 4) opettaja-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään, jossa he selvittivät ongelmaperustaisen oppimismenetelmän käyttökokemuksia Polamk:ssa. He mainitsivat yhden opetusjakson vahvuudeksi sen ajoittumisen lähelle työharjoittelun loppumista. Tällöin vahvuutena oli työelämälähtöisyys ja käytännönläheisyys, kun opiskelijoilla oli tuoreessa muistissa työharjoittelukokemukset. (Eml., 41.) Polamk:ssa ei kuitenkaan tule lisää kuulusteluopetusta työharjoittelun jälkeen.

Työharjoittelujaksolla tulee toistoja tekemisestä paljon ja se korvaa ison osan työharjoittelua edeltävän käytännön opetuksen tarpeesta. Mäkelä sekä Polamk:n opiskelijat esitellyissä tutkimuksissa pitivät työssäoppimista tehokkaana ja tärkeänä. Opiskelijoiden ja Mäkelän mukaan on selvää, että

myös teoriaopetus on tärkeä osa oppimista. Käytännön harjoittelu voisi kuitenkin helpottaa kuulusteluopetuksen teorian siirtämistä työharjoittelun kuulustelukäytäntöön. Kaikki opiskelijat saavat ennen työharjoittelua ainakin yhden käytännönharjoituksen kuulustelemisesta pienryhmässä, mutta tämä ei riitä kaikilta osin siirtämään kuulusteluopetuksen tietoja ja taitoja käytännön kuulustelutyöhön haastattelutulosten perusteella. Opiskelijat kokivat tarvitsevänsä enemmän käytännön harjoittelua ja näin ehkä saataisiin ehkäistyä mahdollista ilmiötä, jossa opiskelijat alkavat työelämässä toistamaan puutteellisia kuulustelutapoja.

Myös muissa tutkimuksissa Polamk:n opiskelijat ovat esittäneet samanlaisia näkemyksiä käytännön harjoitusten ja työharjoittelun tärkeydestä kuin Mäkelä ja tässä tutkimuksessa haastatellut opiskelijat. Poliisikoulutuksen kehittämisen kyselytutkimuksessa opiskelijat käytännön harjoitukset nähtiin yhtenä tehokkaimmista oppimista tukevista opiskelutavoista (Turunen & Suhonen 2018, 63). Vaikuttavuusarvioinnin tutkimusten kyselylomakkeessa ei ole kysytty käytännöllisistä harjoituksista tai työharjoittelujaksosta, mutta ne ovat tulleet esiin vuodesta toiseen valmistuneiden poliisien vastauksissa. He arvostavat ehkä kaikkein eniten Polamk:n koulutuksessa käytännöllisiä harjoituksia sekä työharjoittelujaksoa ja kertovat, että poliisin ammattia oppii parhaiten tekemällä. Vuoden 2019 vaikuttavuusarvioinnin tutkimuksessa tämä teema nousi esiin myös lähiesimiesten vastauksissa. (Vuorensyrjä 2019, 103.)

Mäkelä mainitsi, että Polamk:sta valmistuneella opiskelijalla on kohtuullisen hyvät valmiudet kehittymiseen kuulustelijana työelämässä. Kuitenkin Mäkelä ja haastatellut opiskelijat kertoivat ainakin joistakin puutteista työelämän kuulustelijoiden taidoissa, kuten tiedoista, jotka eivät olleet enää ajantasaisia. Haastateltujen opiskelijoiden kertoman mukaan heille ei juurikaan opetettu uusia kuulustelutaitoja työharjoittelussa. Ainoa mahdollisuus kuulustelukoulutukseen on Mäkelän mainitsema kolme vuotta työelämässä olleille rikostutkijoille suunnattu kuulusteluopetuksen kurssi, mutta keran vuodessa järjestettävän pienen 20–24 henkilön kurssin kattavuus ei ole hyvä. Mäkelä kuitenkin kertoi, että Suomessa on myös taitavia kuulustelijoita. Myös yksi haastatelluista kertoi, että talousrikostutkinnassa hänen ohjaajansa oli tiennyt kuulustelutaktiikoista ja opettanut niitä. Vaikuttaisi siltä, että mahdollisuudet kehittyä kuulustelijana Polamk:sta valmistumisen jälkeen työelämässä eivät ole hyviä tai tasapuolisia. Tämä heikentää perusteluiden arvoa, joissa kuulusteluopetuksen parantamista ei pidetä hyödyllisenä, koska lisäkoulutus hyödyttäisi vasta työkokemuksen jälkeen.

Kenties mahdollinen vapaavalintainen kuulustelukurssi työharjoittelun jälkeen voisi toteuttaa kuulustelukokemuksien jälkeistä oppimista. Osa haastatelluista toivoivat vapaavalintaisia kursseja, joilla voisivat opintojen loppupuolella syventää tietojään ja taitojaan. Sekä Mäkelä, että haastatellut opiskelijat näkivät vapaaehtoisen kuulustelukurssin järjestämisen hyvänä asiana. Opiskelijat to-

sin pyrkivät hoitamaan vapaavalintaisia kursseja valmiiksi ennen työharjoittelua ja yrittävät työharjoittelun loputtua siirtyä nopeasti työelämään eivätkä ole enää hirveän kiinnostuneita opiskelusta. Jos koulutus olisi hyödyllistä työharjoittelun jälkeen, pitäisi Polamk:ssa siirtää opetusresursseja työharjoittelun jälkeiselle ajalle ja muuttaa käytäntöä, jossa opiskelijoilla on kiire valmistua työharjoittelun jälkeen. Työharjoittelun jälkeisessä opiskelussa opiskelijat ja opettajat pystyisivät mahdollisesti vertailla Polamk:n kuulusteluopetuksen ja työelämän käytännön kuulusteluiden eroja ja kehittää toimintatapojaan puolin ja toisin.

Mäkelän näkemys kuulustelemisen oppimisesta ei mene yhteen esiteltyjen opetusteorioiden kanssa. Hänen mukaansa ennen kuin on hyödyllistä oppia lisää, pitäisi opiskelijoiden päästä oppimaan työelämään oikeita kuulusteluita tehden, mikä on tilannesidonnaista harjoittelua äärimmäisempää käytännön työn kautta oppimista. On ongelmallista, jos opiskelijat eivät ole saaneet tarpeeksi harjoitusta siirtääkseen teoriaopetuksessa saamia tietoja käytännöllisiksi taidoiksi ja oppivat vasta epäonnistuneiden kuulusteluiden kautta työharjoittelussa. Myöskään teoreettisen tiedon siirtymistä käytäntöön ei kaikilta osin tapahdu, varsinkaan tietojen saamisen ja kuulustelutaktiikan kohdalla, kun niitä ei opeteta tarpeeksi teoriassa. Työharjoittelussa opiskelijat joutuvat kuitenkin kuulusteluihin, joissa tarvitsee hankkia kuultavalta tietoja ja heille olisi paljon hyötyä vuorovaikutustaidoista sekä kuulustelutaktiikoista. Pelkällä laillisuusosaamisella eivät kaikki kuulustelut onnistu ja työharjoittelussa tutkittavat kymmenet vähäpätöisemmätkin rikosjutut ovat asianosaisille merkittäviä asioita. Niiden todenmukainen selviäminen on rikoksen uhreille tärkeää.

Mäkelä kertoi, että Polamk:n kuulusteluopetuksessa on tavoitteena saada opiskelijoita oppimaan kuulusteluiden perusteet, mitkä keskittyvät laillisuusosaamiseen. Haastatellut opiskelijat kertoivatkin vastauksissaan, että esim. kuulustelupsykologiaa oli ollut vaikeaa ymmärtää ja käyttää kuulusteluissa. Kuulusteluopetuksen tavoitteet ovat osittain ristiriidassa konstruktivististen opetusmenetelmien kanssa. Opetusteorian mukaan, jos ei tarpeeksi harjoitella tilannesidonnaisesti, kuulusteluopetuksessa pitäisi opettaa teoria niin hyvillä opetusmenetelmillä, että se jää opiskelijoiden mieleen ja he pystyvät siirtämään näitä tietoja työelämän kuulustelusuorituksiin. Valmistuneille opiskelijoille, jotka työllistyvät rikostutkintaan, tulisi jäädä Polamk:sta tietoja, joiden avulla he voivat harjoittaa uusia asioita kuulusteluissa tai ottaa selvää paremmista kuulustelumenetelmistä ja –taktiikoista. Tällainen ei onnistu, jos opiskelijat eivät, työharjoitteluun tai työelämään mennessään, enää muista kuulusteluopetuksessa käsitellyistä vaativammista kuulustelutaidoista vähäisiäkin tietoja. Kuulusteluopetuksen tavoite perusteiden osaamisesta on hieman ristiriidassa Polamk:n tutkinnon tavoitteen kanssa, jossa tavoite on viedä valmistuneen teoreettista ymmärrystä ja osaamista syvälliselle tasolle. (Vuorensyrjä 2019, 29.)

Itse olin työharjoittelua edeltäneestä opetuksesta eniten kiinnostunut kuulustelemisesta. Kuulusteluopintuntien lisäksi paneuduin työharjoittelussa opetusmateriaaleihin ja siitä huolimatta epäonnistuin useissa kuulusteluissa saamaan tarvittavia tietoja kuultavilta. Kuulusteluiden suorittamisen perusteet ja kuulusteluiden laillisuus olivat minulla hyvin hallussa. Tietoja kuulustelutaidoista, kuten taktiikasta sekä psykologiaan perustuvasta vuorovaikutuksesta, oli vaikeaa toteuttaa käytännössä. Kokeilin toteuttaa esim. SUE-taktiikkaa työharjoittelun kuulusteluissa vaihtelevalla menestyksellä. Minulle ei työharjoittelussa opetettu kuulustelemisesta juurikaan muuta kuin kuulustelupöytäkirjojen kasaamisesta, kuulustelujen etenemisen muotoseikoista ja rikoksen tunnusmerkkitekijöiden kirjaamisesta. Tutkinnanjohtaja kertoi minulle erään epäonnistuneen rikoksesta epäillyn kuulustelun jälkeen hieman kuulustelutaktiikasta kuinka kiinnitetun kuultavan kanssa voi käyttää kärsivällisesti aikaa ja suorittaa useita kuulusteluita. Kuten haastatellut opiskelijatkin vertasivat, Polamk:ssa voimankäyttöä harjoiteltiin käytännössä suuret tuntimäärät, mutta vähäisestä käytännön harjoittelusta huolimatta kaikki työharjoittelijat tekevät kymmeniä kuulusteluita. Esimerkiksi minulle ei tullut työharjoittelussa yhtään tilannetta, jossa asiakas olisi tehnyt merkittävää fyysistä vastarintaa.

Vajaista kuulustelutaidoista johtuvaa rikosten selviämättä jäämistä työharjoittelussa ei varmaan täysin voida ehkäistä, mutta suurempi ongelma on rikosten selvittämättä jääminen jatkossakin työelämässä kuulustelutaitojen puutteen vuoksi. Valmistuneet jatkavat asianosaisten asioiden tutkimista vajailla taidoilla työelämässä, jos heille ei tule jatkokoulutusta tai he eivät itse oivalla hyviä taktiikoita, vuorovaikutustaitoja, tapoja hankkia tietoja jne. Vain osalle opiskelijoista opetettiin vähän kuulustelutaktiikkaa työharjoittelussa. On sattumaa kohtaavatko opiskelijat työelämässä rikostutkijoita, jotka osaavat ja haluavat opettaa uusia kuulustelutaitoja. Mäkelä käyttää vertauksena, että ensin lapsi pitää opettaa kävelemään ennen kuin hyödyttää opettaa juoksutekniikkaa. Nykyinen Polamk:n kuulusteluopetus ja työharjoittelu olisivat tässä vertauksessa ikään kuin laitettaisiin vain kävelyyn kykeneviä opiskelijoita työharjoittelutilanteeseen, missä pitääkin juosta ja vasta tämän kokemuksen jälkeen olisi hyödyllistä opettaa juoksemista. Toisaalta Mäkelä kuitenkin myös arvioi, että opiskelijoiden kuulustelutaitoa voisi viedä vielä eteenpäin ennen ensimmäisiä oikeita kuulusteluita, lisäämällä kuulusteluharjoituksia ja että nykyisissä kuulusteluopetuksen harjoituksissa on puutteita.

Jos opiskelijat oppivat tiedostamaan vaativampia kuulustelutaitoja tarpeeksi hyvin, he eivät ehkä tyytyisi tekemään huonoja, merkityksettömiä sekä vaivattomia kuulusteluita. Tämä voisi ehkäistä sitä, että opiskelijat olettisivat olevansa hyviä kuulustelijoita kuulusteluiden tuntua helpoilta ja he alkaisivat pyrkimään kuulustelun tavoitteeseen vaikeuksista huolimatta. Tällä tavoin ajan kulu-

essa Polamk:n kuulusteluopetus voisi alkaa vaikuttamaan positiivisesti rikostutkijoiden kuulustelutaitoihin ja saataisiin katkaistua negatiivinen kierre, jossa rikostutkijat tyytyvät vajaisiin kuulustelusuorituksiin ja opettavat vajaita kuulustelumenetelmiä uusille työntekijöille.

Mäkelä sekä haastatellut opiskelijat olivat sitä mieltä, että opiskelijan kiinnostuksella ja omalla aktiivisuudella on paljon vaikutusta hänen oppimiseensa työharjoittelua edeltävässä kuulusteluopetuksessa. Jos opiskelija ei ole kiinnostunut kuulusteleemisesta tai näe vaivaa opiskeluun, ei hän myöskään opi paljoa kuulusteleemisestä. Mäkelän mukaan tähän vaikuttaa mm. Polamk:n suuret ryhmäkoot. Haastatellut opiskelijat mainitsivat myös, että työharjoittelun aikainen kiinnostus ja aktiivisuus vaikuttaa paljon valmistuneen opiskelijan valmiuksiin kuulusteleemisessä. Opiskelijoiden haastattelussa mainittiin myös, että opiskelijoiden patistaminen ei lisäisi motivaatiota opiskella kuulustelemista, sillä kiinnostus on opiskelijasta itsestään kiinni. Tämä on samankaltainen näkemys opetus-teoriassa esitetyn sisäisen motivaation kanssa. Sisäinen motivaatio on omasta kiinnostuksesta ja innostuksesta lähtevää toimintapyrkimystä. Rangaistuksen uhka ja ulkoiset palkkiota vähentävät yksilön kiinnostusta suoritukseen. (Tynjälä 1999, 99–100.)

Itse työharjoittelua edeltävän kuulusteluopetuksen läpikäyneenä tiedän myös oman panoksen ja motivaation vaikuttavan oppimiseen. Etenkin, kun kuulusteluopetuksen harjoituksissa on mahdollista ilmoittautua vapaaehtoiseksi ja omaisuusrikos- ja huumausainerikos kuulusteluharjoitukseen. KEIKKA-harjoituksessakin suoritin kaksi harjoituskuulustelua, kun taas parini suoritti vain yhden kuulustelun, joka oli hänen ainoa käytännön kuulusteluharjoituksensa ennen työharjoittelua. Vapaaehtoisen ja motivoitunut opiskelija voi saada siis paljon enemmän opettavaisia harjoituksia kuin vähemmän kiinnostunut opiskelija. Lisäksi tein muistiinpanoja ja kertailin oppitunneilta saatuja kuulustelumateriaaleja ennen kuulusteluharjoituksia ja työharjoittelun oikeita kuulusteluita. Kun taas suoritin Polamk:n liikennevalvonnan opetusta huonolla kiinnostuksella minulle jäi mieleen ehkä neljännes kaikesta läpikäydyistä asiasta. Haastateltavat opiskelijat toivoivatkin kehitettävän monenlaista käytännönharjoitusta, kokoavaa harjoitusta ja kuulustelutaito-opetusta, vaikka isoa osaa näistä on jo työharjoittelua edeltävässä kuulusteluopetuksessa. Opiskelijat eivät vain saa kaikkea irti opetuksesta, kun eivät paina mieleensä kaikkia teoriaopetuksia tai ilmoittaudu vapaaehtoisiksi käytännön harjoituksiin ja tyytyvät työelämän vähäisempiin kuulustelutaidon vaatimuksiin.

Mäkelän kertoi, että kuulusteleamiseen liittyvät suomen kieli, psykologia, rikosoikeus, prosessioikeus ja kuulustelutaito. Hän arvioi, että näiden sisäistäminen vaatii opiskelijalta paljon töitä ja se koetaan hankalaksi. Konstruktivistinen oppimiskäsitys näkeekin motivaatiossa tärkeänä opiskelijoiden oppimistilanteen tulkinnat. (Tynjälä 1999, 107–108.) Mäkelä kertoi, että osa opiskelijoista eivät panosta tekemiseen ja teoriaa opiskellaan sen verran kuin tentin läpäiseminen vaatii. Opiskelijat pyrkivät

nopeisiin suorituksiin ja siirtyvät seuraaviin välittämättä mitä pitäisi oppia. Tämä muistuttaa motivaatioteorioista suoriutumisorientoituneisuutta. Tällöin opiskelijan pääasiallinen tavoite on hyvä menestys, johon hän voi pyrkiä mahdollisimman vähäisillä ponnistuksilla tai välttää tehtäviä, joissa ei ole menestymisen mahdollisuuksia. (Tynjälä 1999, 103.) Mäkelä ei usko, että kaikki opiskelijat ovat valmiita tekemään sellaista työtä mitä rikostutkinta vaatii. Haastatelluista opiskelijoista vain yksi oli ennen työharjoittelua ollut kiinnostunut rikostutkintasektorin työstä ja muut kolme olivat olleet kiinnostuneet valvonta- ja hälytyssektorin työstä. Työharjoittelun jälkeen kuitenkin heillä oli noussut kiinnostus vaihtoehtoon rikostutkintasektorilla työskentelystä, mutta he kuitenkin halusivat pääasiassa työskennellä valvonta- ja hälytyssektorilla.

Myös poliisikoulutuksen vaikutusarvioinnin tutkimuksessa valmistuneita poliiseita pyydettiin arvioimaan, kuinka vahvan motivaation koulutus tuotti eri tehtäväalueille. Noin 73 % katsoi, että poliisikoulutuksen tuottama motivaatio valvonta- ja hälytystoiminnan tehtäviin oli joko kiitettävää tai sillä tavoin erinomaista, että kyse oli koko poliisikoulutuksen parhaista puolista. Rikostutkinnan koulutuksesta vastaavalla tavalla ajatteli noin 40 % ja liikennevalvonnan koulutuksesta noin 28 %. Noin 87 % arvioi vuoden 2019 vaikuttavuusarvioinnin tutkimuksessa, että koulutus tuotti vähintään hyvän motivaation rikostutkinnan tehtäviin, kun vastaava osuus vuoden 2017 vaikuttavuusarvioinnin tutkimuksessa oli noin 79 %. Motivaatio rikostutkinnan tehtäviin on lisääntynyt jonkin verran viime vuosien aikana. (Vuorensyrjä 2019, 114.) Valvonta- ja hälytystoiminta on opiskelijoilla yksi keskeisistä Polamk:iin hakeutumisen motiiveista ja nämä opinnot motivoivat koulutusaikana kaikkein eniten (Eml., 153).

Tutkimuksissa on havaittu, että itsenäisyyttä ja omatoimisuutta tukeva ympäristö edistää sisäistä motivaatiota, kun taas kontrolloiva auktoriteetti-ilmasto lisää suoriutumisorientoituneisuutta. Opettajan tulisi siirtää vastuuta opiskelijalle asteittain. (Tynjälä 1999, 109.) Mäkelä oli eri mieltä ja arvioi, että tällainen itsenäisyyttä korostava oppimisteoria toimii ideaalissa vain niille, jotka ovat kiinnostuneita ja joilla on valmiuksia itseopiskeluun. Mäkelä ei usko, että kaikilla Polamk:n opiskelijoilla on valmiuksia itseopiskeluun siinä määrin kuin koulutus edellyttää, eivätkä kaikki opiskelijat ymmärrä millaista omaa vastuuta oppiminen vaatii. Osa haastatelluista opiskelijoista toivoikin, että kuulusteluopetukseen lisättäisiin opiskelijoille osallistumispakollisia käytännöllisiä kuulusteluharjoituksia.

Itsekin työharjoittelua edeltävissä opinnoissa huomasin suurimmassa osassa kanssaopiskelijoisani tällaista suoriutumisorientoituneista käyttäytymistä. Etenkin rikostutkinnan teoriaopiskelua pidettiin epämiellyttävänä ja epäkäytännöllisenä ja tämä näkyi myös kuulusteluopetuksessa. Osa kanssaopiskelijoista harmitti mennä kuulusteluopetuksen luennoille, kun ne olivat läsnäolopakollisia. Harjoitusesitutkintapöytäkirjoja yritettiin saada mahdollisimman vähin vaivoin tehtyä, eikä kuulusteluharjoituksiin ilmoittauduttu vapaaehtoisiksi. Tämä on varmaan yleinen ilmapiiri opiskelijoiden

keskuudessa, kun opiskelun harjoitustuotoksilla ei ole samanlaista todellista merkitystä kuin työelämän tuotoksilla ja tällöin välinpitämättömyys sekä laiskuus vie helposti voiton ihmisessä. Tekemieni havaintojen perusteella minäkään en usko, että itsenäisyys tai omatoimisuus lisääisivät motivaatiota kuin harvoilla opiskelijoilla. Monet opiskelijat pitivät työharjoittelua edeltänyttä koulutusta vain välttämättömänä välivaiheena ennen kuin he pääsevät työelämään tai heille mieluisampiin valvonta- ja hälytystoiminnan työtehtäviin. Opiskelijat suhtautuivat motivoituneemmin esim. voimankäytön opintoihin kuin kuulustelemisen opintoihin.

Mäkelän mielestä Polamk:n kuulusteluopetuksen suurin ongelma on opetuksen jakautuminen pitkälle aikavälille ja hän toivoi, että kuulusteluopetus käytäisiin yhdellä kertaa läpi tiiviissä opetusjakossossa. Osa haastatelluista opiskelijoista toivoi myös tiiviimpää kuulusteluopetusta. Kuitenkin osa haastatelluista opiskelijoista piti kuulusteluopetuksen pitkälle jakautumista hyvänä asiana, sillä opetetut asiat pysyvät silloin paremmin muistissa. Polamk tutkinnossa oppiminen on tarkoituksella vaiheistettu porrastamalla opetus siten, että se mahdollistaa asiantuntijuuden asteittaisen syvenemisen (Poliisiammattikorkeakoulu 2020, 2). Myös itse olen kokenut, että kun Polamk tutkinnon asioita on kerrattu, olen huomannut unohtaneeni osan opetetuista asioista. Kertaaminen on auttanut minua muistamaan asiat paremmin ja pidempään sekä olen ymmärtänyt asiat paremmin, kun niitä on kerrattu uudestaan. Haastateltujen opiskelijoiden vastauksissa ei noussut niinkään esiin oppimisen ajallisen jakaantumisen ongelmat, vaan se kuinka sekavasti opetus on jakautunut eri osajaksojen kesken. Useat eri opettajat opettivat kuulustelua epäkonkreettisesti ja opiskelijoille jäi sekava kuva mikä kuulusteluopetuksen tavoite on. Haastateltujen opiskelijoiden mielestä vähemmän tärkeää teoriaa, kuten kuulustelupsykologiaa tulisi vähentää.

Kun edellä esiteltyjä lähteitä on tarkasteltu ja vertailtu, voisi päätutkimuskysymykseen vastata, että opiskelijoiden näkemyksien mukaan Polamk:n kuulusteluopetus on riittävää. Polamk:n kuulusteluopetus riittää myös asetettuihin opetustavoitteisiin ja työelämän perusrikostutkinnan tarpeisiin. Vaikka tehdyissä tutkimuksissa Polamk:n kuulusteluopetus on ollut näkemyksien mukaan riittävää ja saanut hyviä arvioita, verrattuna joihinkin muihin koulutuksen alueisiin, se ei tarkoita, etteikö kuulusteluopetuksessa voisi olla kehitettävää. Kuulusteluopetus ei ole riittävää hyvään kuulustelutaitoon, eikä se riitä antamaan valmiuksia mahdollisimman hyväksi kuulustelijaksi kehittymiseen työharjoittelussa tai valmistumisen jälkeisessä työelämässä.

7 POHDINTA

Tein tutkimuksessani hyvin suunnitellut, tarkat ja monipuolisesti aihetta käsittelevät haastattelut. Käytin haastatteluihin todella aikaa ja haastattelin keskittyneesti miettien tarkentavia kysymyk-

siä. Suunnittelin teemoja ja niiden syy- ja seuraussuhteita monipuolisesti kokemuksieni ja tietojeni pohjalta. Lisäksi sain teemoihini ideoita kuulustelukirjallisuudesta, aikaisemmista tutkimuksista, opinnäytetyöohjaajilta ja opinnäyteryhmässäni olleilta kanssaopiskelijoilta. Kuulusteluopetuksen riittävyden ja sen alateemojen kysymyksiin ei ole ennen saatu näin syvällisiä vastauksia ja näkemyksiä. Kvantitatiivisissa tutkimuksissa on esiintynyt samoja teemoja, mutta niissä ei ole pystytty laadullisesti arvioimaan syy- ja seuraussuhteita. Lisäksi kuulustelu on Polamk:ssa jakaantunut usealle eri kurssille ja yksi vaikuttava tekijä on työharjoittelu. Näitä kaikkia vaikuttavia tekijöitä pyrittiin kokoamaan tässä tutkimuksessa. Pystyin tutkimuksessani vertailemaan aikaisempien tutkimusten määrällisiä tuloksia laadulliseen materiaaliini. Pystyin myös pohtimaan syvällisten vastausten pohjalta, onko tutkimuksen vastaukset ja näkemykset edes paikkansapitäviä, kun keräsin tietoa näkemysten taustasyistä.

Tutkimuksen aikana tuli esiin uusia yllättäviä teemoja ja myös teemoja, joissa esiintyi joko haastateltujen tai kirjallisuuden pohjalta täysin vastakkaisia näkemyksiä. Tutkimuksen teemoista ja näkemuksista todennäköisesti keskustellaan poliisilaitoksilla ja Polamk:ssa erilaisten henkilöiden kesken. Näiden osalta keskustelua ja tutkimusta kannattaa jatkaa nyt, kun niitä tallennettu kirjallisesti. Tutkimus myös toisti ja varmisti joitain aikaisemmissa tutkimuksissa tulleita tuloksia. Näistä keskeisimpänä toistui käytännön kuulusteluharjoitusten lisäämisen tarve. Uusia tuloksia ja etenkin useammassa tutkimuksessa toistuneita tuloksia voitaisiin hyödyntää Polamk:n opetuksen kehittämisessä, jotta Suomeen saataisiin entistäkin taitavampia kuulustelijoita ja siten parempaa rikostutkintaa, luotettavampi poliisiorganisaatio ja siten entistäkin parempi yhteiskunta. Niin kuin Mäkeläkin mainitsi niin kuulusteluopettamisen kehittämistarpeita käsitellessä saattoi nousta esiin useita puutteita, mutta loppujen lopuksi Polamk:n kuulusteluopetus on hyvää, mikä näkyi myös tutkimustuloksissa.

Olen ollut Polamk opintojen aikana eniten kiinnostunut rikostutkinnasta ja erityisesti kuulustelemisesta. Opiskelin työharjoittelua edeltäneessä kuulusteluopetuksessa huolellisesti ja työharjoittelussa paneuduin innostuneena kuulusteluihin. Syventääkseni kuulustelutietämystäni minulla oli mielessä erilaisia vaikeasti toteutettavia tutkimusaiheita, mutta ohjaajani neuvoi minua tekemään opinnäytetyöni Polamk:n kuulusteluopetuksen riittävydestä. Oppimisen teorian kattava ja laadukas kuvaaminen oli haastavaa, koska Polamk:n opiskelijana opettaminen ja oppiminen tieteenä on minulle ennestään vierasta. Lisäksi oppimisen teoria on hyvin monipuolinen ja yhtä oikeata suuntausta tai menetelmää ei ole olemassa.

Oppimisesta käyty keskustelu on alkanut kyseenalaistamaan yhtenäisten ja tieteellisten näkemysten tarpeellisuuden. Oppimisen tiede koostuu enemmän pienistä erityisteorioista. Elämä on hetkel-

listä, monisäkeistä ja pienistä asioista rakentuva tapahtumien sarja. Nykyajan kulttuuri on muuttuvaista, ihminen toimii monilla eri areenoilla ja sama ratkaisu ei toimi kaikissa yhteyksissä. (Siljan-der 2014, 243–244.) Vaati paljon lukemista ja aikaa, että opin ymmärtämään oppimisen teoriaa ja vasta tämän jälkeen kykenin poimimaan olennaisia asioita kirjallisuudesta. Opettajaopiskelijalle teoriapohjan jäsentely ja lähteiden arviointi olisi ollut luonteva tehtävä. Uskon, että erilaiset asiantuntijuudet ja ammatit vaativat hieman erilaisia opetusmenetelmiä. Pystyin omien kokemusteni ja haastateltavien näkemysten pohjalta esittämään, miten juuri poliisin ammattia voisi oppia hyvin ja millaista oppimisteoriaa siihen voisi verrata. Opinnäytetyötä tehdessäni opin paljon sellaista uutta oppimisesta ja opettamisesta, josta tulen hyötymään tulevaisuuden työtehtävissäni. Opin myös paljon tutkimusten tekemisestä ja lähteisiin tutustumisesta.

Suunnittelin huolellisesti haastattelurunkoani tutkimuskirjallisuudesta lukemieni ohjeiden mukaisesti. Käytin haastatteluissa avoimia kysymyksiä ja vapaata kerrontaa. Ne lisäävät vastausten luotettavuutta ja vähentävät haastattelijan mahdollisten ennakkoluulojen vaikutusta haastattelussa samoin kuin kuulustelemisessäkin. Minulla oli ennen tutkimusta omia näkemyksiä haastatteluiden teemoihin, mutta onnistuin saamaan haastatteluissa täysin omiini verrattuna täysin vastakkaisia näkemyksiä. Haastattelurungossa oli kysymyksiä, jotka voisivat ennakkoluuloisina vaikuttaa haastateltavien tapaan vastata. Jätin tällaiset kysymykset aina teeman loppuun haastattelun loppupuolella. Esim. kysymyksen opiskelijan oman panoksen vaikutuksesta säästin loppuun, jotta haastateltavat miettivät opetusmenetelmien vaikutuksia oppimiseen, eivätkä kysymykseni jälkeen vetoaisi kaiken oppimisen loppujen lopuksi riippuvan opiskelijan oman panoksen määrästä.

Hankin tutkimukseeni erilaisia haastateltavia mikä lisäsi vastausten monipuolisuutta ja luotettavuutta. Teoriaan valitsin kriittisesti tunnettuja, arvostettuja ja siten luotettavia kirjallisuuslähteitä. Pääsin lähemmäksi totuutta vertailemalla johtopäätöksissä eri lähteistä hankkimiani lähteitä ja pystyin tekemään laadullista arviointia, siitä mikä aiheutti kyseiset tulokset. Tutkimuksessa nousseet eriävät näkemykset olivat mielenkiintoisia ja hyvä kirjata ylös. Ne eivät kuitenkaan välttämättä ole yleisiä ilmiöitä. Nämä tarvitsevat paljon enemmän varmistavia toistoja tutkimustuloksissa, jotta niiden voitaisiin arvioida olevan lähellä totuutta.

Haastattelututkimuksen luotettavuuden ongelmana on, että haastatteluvastaukset ovat aina henkilökohtaisesti värittyneitä näkemyksiä, mihin vaikuttaa henkilöiden ominaisuudet ja aikeisemmat kokemukset, niin kuin aiemmin kuvaillussa konstruktivistisessä käsityksessä ajatellaan. Ihmiset voivat sanoa mitä vain, mutta se ei tarkoita, että se olisi totta tai että niin olisi oikeasti tapahtunut. Haastateltavat saattavat tuoda haastattelussa esiin omia mieltymyksiään ja saattaa muuntaa kuvaansa todellisuudesta haastateltavan vuoksi (Hirsijärvi & Hurme 2008, 102). Haastateltavat saattoivat

kaunistella jotain asioita ja vastauksista tuli ilmi, että opiskelijat eivät enää tarkasti muistaneet aikaisempia tapahtumia.

Vuorensyrjän arvioi, että valmistuneiden poliisien ymmärrys omasta osaamisestaan ja sen perusteista on harkittua ja analyttistä. He ymmärtävät, mitä poliisiksi oppiminen on. (Vuorensyrjä 2019, 36.) Itse olin hieman eri mieltä kuin Vuorensyrjä, sillä oppimisteorialla, Mäkelällä ja kuulustelukirjallisuudella oli eriäviä näkemyksiä asioista opiskelijoiden kanssa. Opiskelijat eivät mahdollisesti ole miettineet niin paljon asioiden monimutkaisia syy- ja seuraussuhteita kuin kokeneet asiantuntijat. Työharjoittelussa oli myös erilaisia näkemyksiä kuulustelukäytännöistä ja nämä olivat selkeästi vaikuttaneet haastateltavien näkemyksiin. Opiskelijat eivät myöskään muistaneet enää kaikkia heille opetettuja asioita kuulustelemisesta, mikä saattoi vaikuttaa heidän arvioihinsa kuulusteluopetuksen riittävydestä.

Haastatteluissa muutamien vastauksien aikana keskittymiseni herpaantui. Vasta litterointi vaiheessa huomasin, että olisin voinut kysyä tarkentavia kysymyksiä haastattelijoiden mainitsemista mielenkiintoisista näkemyksistä. Huomasin myös litterointi vaiheessa, että haastatteluissa nousi yllättäviä uusia teemoja, joihin minulla ei ollut jatkokysymyksiä suunniteltuna. Jos olisin haastatteluiden välissä tarkemmin kuunnellut äänitteitä, olisin ymmärtänyt suunnitella uusia jatkokysymyksiä. Toisaalta hankin jo niin paljon haastattelumateriaalia, että enempää ei olisi mahtunut opinnäytetyöhön. Vaikka, minulla oli tarkentavat kysymykset kirjattuna haastattelurunkoon muistiin, meinasin silti unohtaa kysyä kaikista asioista. Joitain asioita käsittelin haastatteluissa epähuomiossa liian suppeasti, kun taas jotain epäolennaisia asioita käsittelin uteliaana liian tarkasti. Puutteena opinnäytetyössä on, ettei haastatteluiden tuloksia julkaistu tuoreeltaan. Haastattelut tehtiin vuonna 2019 ja opinnäytetyö julkaistaan vuonna 2021. Poliisi on kuitenkin iso organisaatio, jossa muutos on hidasta, joten haastatteluissa saadut tulokset tiedoista ja näkemyksistä ovat edelleen vajaan kahden vuoden jälkeen ajankohtaisia.

Opinnäytetyötä tehdessä tuli mieleen myös jatkotutkimusehdotuksia. Tällaisia samanlaisia tutkimuksia voisi hyvin tehdä myös muista Polamk:n opetusaiheista, kuten vaikka teknisen rikostutkimuksen tai valvonta- ja hälytystoiminnan osalta. Haastateltaisiin Polamk:n koulutuksen juuri suorittaneilta käsityksiä miten eri opetusaiheiden tiedot ja taidot riittävät työelämässä. Jos kuulusteluopetus muuttuu tulevaisuudessa, niin tämän saman tutkimuksen voisi toistaa uudestaan. Kuulustelukoulutus on myös vähäistä työelämässä ja poliisikoulutuksen opit unohdetaan. Ehkä voitaisiin tehdä yhteistyössä Polamk:n ja poliisilaitoksen välisessä yhteistyössä tehdä toiminnallinen opinnäytetyö, jossa työpaikalla pidettäisiin lyhyt koulutus kuulustelusta. Tai työharjoittelusta tulleille opiskelijoille pidettäisiin lyhyt kertauskoulutus kuulustelutaidoista. Tekemäni tutkimuksen laadullisia tuloksia voitaisiin myös varmentaa määrällisillä kyselytutkimuksilla.

Opinnäytetöissä voitaisiin vielä tarkemmin selvittää millaisia ovat nykyaikana poliisien työelämän kuulustelukäytännöt. Voitaisiin haastatella kuulustelijoita, havainnoida kuulusteluita kuulustelutodistajana tai haastatellen kysyä rikostutkijoilta millaista osaamista nykyisissä kuulusteluissa vaaditaan. Olisi myös mielenkiintoinen tutkimusaihe vertailla millaisia eroja on perustutkinnan pienempien rikosten kuulusteluissa verrattuna esim. huumausainerikostutkinnan vakavampien rikosten kuulustelussa. Tämä onnistuisi erilaisia rikostutkijoita haastatellen ja vastauksia vertaillen. Polamk:n kuulusteluopetus on laaja kokonaisuus ja minun työssäni nousi esiin monia aiheeseen liittyviä teemoja. Pelkästään monista näistä teemoista voisi saada jo hyvää jatkotutkimuksen aihetta. Esim. miten poliisit voisivat hyödyntää alustavaa puhuttelua tai miten työharjoitteluohjaus on onnistunut rikostutkinnassa? Tutkimukseni haastateltavilla oli paljon näkemyksiä kysymykseen siitä, onko rikostutkinta luotaantyöntävää Polamk:n opiskelijoiden ja työtätekevien poliisimiesten mielestä sekä mikä siihen voisi olla syynä. Nämä vastaukset jätin pois opinnäytetyöstäni, sillä ne eivät liittyneet tutkimusongelmaani.

LÄHTEET

- Annala, Taru & Lintunen, Helena 2011: ”Jotakin vanhaa, jotakin uutta, hieman lainattua ja reilusti sinistä” Ongelmaperustainen oppiminen ja ammatillisen osaamisen menetelmä – opetusmenetelmien muutos- ja kehitysprosessi Poliisiammattikorkeakoulussa. Tampereen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Kehittämishanke. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/34264>.
- Ellonen, Erkki & Karstinen, Eija & Nykänen, Veli-Eino 1996: Kuulustelutaktiikka. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto. Poliisin oppikirjasarja. Helsinki.
- Hakala, Juha T. 2004: Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. 2. painos. Helsinki, Gaudeamus.
- Hartwig, Maria & Granhag, Pär Anders & Luke, Timothy 2014: Strategic Use of Evidence During Investigative Interviews: The State of the Science. Elsevier. ResearchGate. Luettavissa: https://www.researchgate.net/profile/Timothy_Luke/publication/281952855_Strategic_Use_of_Evidence_During_Investigative_Interviews_The_State_of_the_Science/links/59f9abb40f7e9b553ec0f90f/Strategic-Use-of-Evidence-During-Investigative-Interviews-The-State-of-the-Science.pdf.
- Hartwig, Maria & Granhag, Par Anders & Strömwall, Leif A. & Kronkvist, Ola 2006: Strategic Use of Evidence During Police Interviews: When Training to Detect Deception Works. American Psychology-Law Society/Division 41 of the American Psychological Association. ResearchGate. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/6816747_Strategic_Use_of_Evidence_during_police_interviews_When_training_to_detect_deception_works.
- Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2014: Esitutkinta ja pakkokeinot. 5., uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2014: Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki, Tammi.
- Koskinen, Ilpo & Alasuutari, Pertti & Peltonen, Tuomo 2005: Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere, Vastapaino.
- Parkkari, Jani 2020: Yhdeksän kuukautta ja kadulle – Yhdysvalloissa poliisin koulutus on lyhyt ja painottuu voimankäyttöön. Yle Uutiset. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11382190>. Luettu 9.2.2021.
- Poliisi (AMK) -Tutkinto (180 op) Opetussuunnitelma Lukuvuodet 2020–2022. Poliisiammattikorkeakoulu 2020. Luettavissa: <https://polamk.fi/documents/25254699/37709942/Poliisi-amk-opetussuunnitelma.pdf/739255c8-04c2-f693-c381-0128bbe13c09/Poliisi-amk-opetussuunnitelma.pdf?t=1602071169979>.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009: Menetelmäopetuksen tietovaranto Kvali-MOTV: Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Toinen vedos. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Luetta-
vissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>.

Siljander, Pauli 2014: Systemaattinen Johdatus kasvatustieteeseen: Peruskäsitteet ja pääsuuntau-
taukset. Tampere, Vastapaino.

Säljö, Roger 2004: Oppimiskäytännöt: Sosiokulttuurinen näkökulma. 2., uudistettu painos. Kään-
nös: Ab Transla Oy / Bo Grönholm. Helsinki, WSOY.

Turunen, Tommi & Suhonen, Veli 2018: Poliisikoulutuksen kehittäminen opiskelijoiden näkökul-
masta. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö. Luetta-
vissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/150019>.

Tynjälä, Päivi 1999: Oppiminen tiedon rakentamisena: Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perus-
teita. 1–3. Painos. Helsinki, Tammi.

Vilka, Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Helsinki, Tammi.

Vuorensyrjä, Matti 2019: Poliisikoulutuksen vaikuttavuusarviointi 2019: Vuosina 2016–2017 valmis-
tuneiden poliisien työllisyys ja arviot koulutuksen työelämävastaavuudesta. Poliisiammattikorkea-
koulu. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 135. Luetta-
vissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/262063>.

Julkaisemattomat lähteet

Esitutkinta tuntitoteutussuunnitelma AMK-tutkinto 2019. Poliisiammattikorkeakoulu.

Mäkelä, Pauli 2016: Kuulustelut. Luentomateriaali. Poliisiammattikorkeakoulu.

Operatiivinen kenttätoiminta ja sen johtaminen tuntitoteutussuunnitelma AMK-tutkinto 2019. Poliisi-
ammattikorkeakoulu.

Poliisiviestintä tuntitoteutussuunnitelma AMK-tutkinto 2019. Poliisiammattikorkeakoulu.

Ylikomisario Pauli Mäkelän haastattelu 2019.

LIITE 1: OPISKELIJOIDEN TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Haastateltavan tausta ja suhde haastattelun aihepiiriin

A) Mikä on ikäsi ja sukupuolesi?

B) Millainen on aiempi koulutus- ja tai työtaustasi?

C) Missä poliisiyksikössä olit työharjoittelussa ja missä yksikössä suoritit rikostorjunta ja -tutkinnan osion?

2. Kuulusteluopetus?

A) Mitä mieltä olet Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulustelukoulutuksen sisällystää?

B) Mitä mieltä olet kuulusteluopetuksen käytännön toteutuksesta?

C) Miten kuulusteluopetuksen jakautuminen pitkin alemmaa ammattikorkeakoulututkintoa vaikuttaa oppimiseen?

- Mitä taitoja opetettiin ja mitä opit?

- Pöytäkirjaharjoitukset, kirjoittaminen ja viestintä, psykologia, lapsen kuulustelu, kuulustelut osajakso, tentti ja arviointi, omaisuusrikosharjoitus, KEIKKA-harjoitus, Mäkelän malli, oikeudet ja velvollisuudet, taktiikka?

3. Kuulusteluopetuksen yhteys työelämään?

A) Miten suoritit kuulusteluita työelämässä?

- Paljonko? Millaisia? Vaativimmat rikosnimikkeet? Kuulusteluiden kulku alusta loppuun? Kesto? Mäkelän malli? Vapaa kerronta? Tarkentavat kysymykset?

B) Millaista kuulusteluopetusta sait työharjoittelussa?

-Ohjaaja? Itseopiskelu? Miten työyhteisö suhtautui kuulustelemiseen?

C) Millainen oli kuulusteluopetuksen teorian yhteys työharjoittelun todellisiin kuulusteluihin?

- Miltä tuntui? Valmistauduitko kuulusteluihin? Niitä näitä juttelu? Oikeudet ja velvollisuudet? Taktiikoitko? Tunnustaminen? Tavoitteet? Tunnusmerkistö?

- Työelämä helpompaa vai vaikeampaa kuin odotit?

- Oliko millaiset eväät kuulustelujen suorittamiseen ja mitä taitoja hyödynsit?

- Osaamisesi ennen ja työharjoittelun jälkeen?

- Kuulustelutodistajan, avustajan, tulkin, puhelinkuulustelun käyttö?

- Mikä kuulusteluissa onnistui ja mikä ei?

4. Kuulusteluopetuksen määrä?

A) Mikä on käsityksesi kuulusteluopetuksen riittävydestä?

C) Millaiset valmiudet Polamk:n kuulusteluopetus kokonaisuudessaan antaa valmistuneelle opiskelijalle työelämään?

- Millaiset taidot sinä olet saanut?

5. Kuulusteluopetuksen kehittäminen?

A) Mitä kehittäisit Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulusteluopetuksessa?

- Oman aktiivisuuden ja kiinnostuneisuuden vaikutus kuulusteluopetuksessa?

6. Vapaavalintaiset ja syventyminen?

A) Mitä mieltä olisit, jos kehitettäisiin vapaavalintaisia kuulustelukursseja?

B) Millainen vapaavalintainen kuulustelukurssi olisi todellisuudessa opiskelijoita puoleensavetävä ja kehittävä?

C) Mitä mieltä olet ajatuksesta, että Polamk-opiskelijat syventyisivät jo opintojen aikana johonkin tiettyyn työtehtävään?

7. Tulevaisuus

A) Millainen tulee olemaan suhteesi kuulustelemiseen ja niiden suorittamiseen jatkossa?

- Aiotko kehittää kuulustelutaitojasi?

B) Mikä sektori on kiinnostanut sinua ja millä sektorilla haluaisit työskennellä jatkossa?

- Ennen ja opiskeluiden aikana?

8. JOKERITEEMA Rikostutkinnan luotaantyöntävyys

A) Miksi Polamk:n opiskelijat näkevät valvonta- ja hälytystoimintasektorin työn motivoivampana kuin rikostorjuntasektorin työn?

B) Tulisiko Polamk:n opiskelijarekrytointia tai hakuprosessia muuttaa enemmän suosimaan rikostutkinnasta kiinnostuneita?

9. Lopetus

A) Jos sinulla on mielessä jokin aiheeseen liittyvä esimerkkitapaus, niin sana on vapaa.

B) Jäikö jotain oleellista kysymättä?

C) Onko jotain mitä haluaisit kertoa kuulustelemisen opetukseen liittyen? Sana on vapaa.

LIITE 2: ASIANTUNTIJA TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Asiantuntijan koulutuksellinen ja ammatillinen tausta, sekä suhde kuulustelun opetukseen

A) Millainen on koulutuksellinen ja ammatillinen taustasi?

B) Millainen on suhteesi kuulustelemisen opetukseen asiantuntijana?

2. Kuulusteluopetuksen sisältö

A) Mitä kaikkea Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulustelukoulutus pitää sisäl-
lään?

B) Miten Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulustelun opetus toteutetaan käytän-
nössä?

3. Opetusmenetelmät

A) Millaisia opetusmenetelmiä Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulusteluopetuksessa käytetään?

B) Millaisia vaikutuksia on käytetyillä opetusmenetelmillä?

4. Kuulusteluopetuksen hyödyntäminen Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon työharjoittelussa

A) Miten opiskelijat hyödyntävät kuulusteluopetuksessa saamiaan taitoja työharjoittelussa?

B) Miten harjoittelijat oppivat ja kehittävät kuulustelutaitoa työharjoittelussa?

C) Onko erilaisilla työharjoitteluolosuhteilla vaikutusta työharjoittelijan oppimiseen?

5. Opetuksen määrä

A) Mikä on käsityksesi Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulusteluopetuksen riittä-
vyydestä?

C) Millaiset valmiudet Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulusteluopetus kokonai-
suudessaan antaa valmistuneelle opiskelijalle työelämään?

6. Kuulusteluopetuksen kehittäminen

A) Mitä kehittäisit Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon kuulusteluopetuksessa?

B) Jos resursseja olisi rajattomasti, millainen olisi optimaalinen kuulustelukoulutus opiskelijalle en-
nen työharjoitteluun lähtöä?

7. Vapaavalintaiset ja syventyminen.

A) Mitä mieltä olisit, jos kehitettäisiin vapaavalintaisia kuulustelukursseja Polamk:n alemman am-
mattikorkeakoulututkinnon opiskelijoille?

B) Millainen vapaavalintainen kuulustelukurssi olisi todellisuudessa opiskelijoita puoleensa vetävä
ja kehittävä?

C) Mitä mieltä olet ajatuksesta, että Polamk:n alemman ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijat syventyisivät jo opintojen aikana johonkin tiettyyn työtehtävään?

8. Kuulusteluiden merkitys

A) Millainen on kuulustelemisen teorian ja työelämän käytännön kuulusteluiden suhde?

B) Kuinka tärkeänä pidät kuulustelukertomuksen merkitystä esitutkinnan jälkeisen rikosprosessin kannalta?

C) Millainen on kuulustelijan taitojen merkitys?

9. Rikostutkinnan luotaantyöntävyys

A) Miksi Polamk:n opiskelijat näkevät valvonta- ja hälytystoimintasektorin työn motivoivampana kuin rikostorjuntasektorin työn?

B) Tulisiko Polamk:n opiskelijarekrytointia tai hakuprosessia muuttaa enemmän suosimaan rikostutkinnasta kiinnostuneita?

10. Tulevaisuus

A) Mitä luulet, että Polamk:n kuulusteluopetukselle tapahtuu seuraavien lähivuosien aikana?

11. Lopetus

A) Jos sinulle tulee mieleen havainnollistava esimerkkitapaus, niin sana on vapaa.

B) Jäikö jotain oleellista kysymättä tai onko jotain mitä haluaisit kertoa edellä käydyistä asioista?